

UNIVERSITETET I TROMSØ UiT

FAKULTET FOR HUMANIORA, SAMFUNNSVITENSKAP OG LÆRERUTDANNING

Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging

MASTEROPPGAVE I SAMFUNNSPLANLEGGING OG KULTURFORSTÅELSE
Våren 2010

DEN SKAPENDE BYEN VADSØ?

Kommunal kulturplanlegging og governance
i møte med en voksende opplevelsesøkonomi

Andreas W. Foss Westgaard

UNIVERSITETET I TROMSØ
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging

Mastergrad i samfunnsplanlegging og kulturforståelse
SPL-3900 Masteroppgave (60 stp.), våren 2010

Westgaard, Andreas W. Foss

Den skapende byen Vadsø?

Kommunal kulturplanlegging og governance
i møte med en voksende opplevelsesøkonomi

Omslagsdesign med fotografier: Andreas Foss Westgaard.

Brødtekst er satt med Minion,
overskrifter og bildetekst med Myriad.

Oppgaven inneholder 28 817 ord fra og med kapittel 1 og
til og med kapittel 6.

***Plans are worthless, but
planning is everything***

Dwight D. Eisenhower, USAs 34. president (1953-1961). Fra tale til *the National Defense Executive Reserve Conference* i Washington, D.C. (1957-11-14).¹

---

¹ http://en.wikiquote.org/wiki/Dwight_D._Eisenhower (2010-05-06).

Forord

«Hvorfor i all verden studerer en så kjekk, ung mann planlegging?»

Utvilsomt den kommentaren jeg husker best fra feltarbeidet og minnes med et stort smil. Mastergraden på campus i Breivika og studien min fra Vadsø avsluttes med denne masteroppgaven. Det har vært to særdeles givende år som har gått så altfor fort. Når nå oppgaven leveres er det flere jeg ønsker å takke.

Først og fremst vil jeg takke informantene mine for deltakelsen i studien, og at jeg fikk del av den erfaring og innsikt dere har om Vadsø og tematikken. Takk også til prof. Halldis Valestrand for så støttende innstilling og kyndig veiledning.

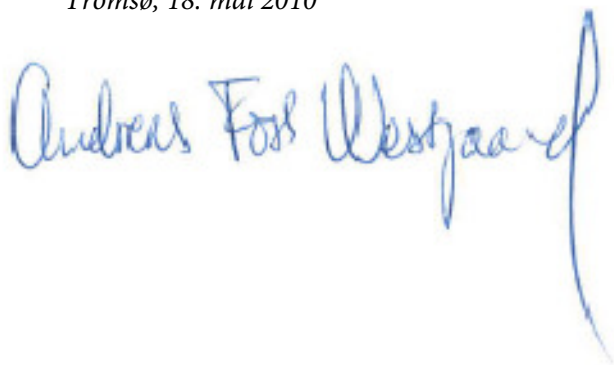
Masteroppgaven setter også (foreløpig) punktum for seks år med studier som har gitt meg fantastisk flotte bekjennskap og opplevelser. Sender derfor også en takk til gode venner og studiemiljøer på samfunnsgeo på Blindern, fra erasmussemesteret i Wroclaw og GIS på HiNT i Steinkjer.

Størst fortjeneste for prestasjonene mine i denne oppgaven har nok studentene i samfunnsplanlegging på UiT – først i Breiviklia og så på Gymsalen. Jeg skylder særlig Grete en stor takk for kommentarer til oppgaven! Helt uvurderlig har dessuten alle kaffepausene, middager og fag- og ikke-fullt-så-mye-fag-pratene med Atle, Grete, Pål, Trondar, Ellen, Gjermund, Ingeborg, Ørjan, Siv, Ingrid, Silje, Kjell Morten og Rannveig vært. En utrolig trivelig gjeng av superdyktige samfunnsplanleggere jeg ønsker lykke til videre, i kommende semestre på «University of Life».

En kjempetakk også til verdens beste lillesøstre Marianne og Cecilie, og mamma. Men ikke minst til pappa for alltid lysende og engasjerte innspill, og at du bestandig har tid til hjelpsomme råd og diskusjoner!

Uten alle dere, OL-øvelsene fra Vancouver på kveldstid i februar og Spotify til å la tankene drive innimellom bort fra planlegging, tror jeg ikke dette hadde gått på normert tid. Så tusen takk!

Tromsø, 18. mai 2010

Innhold

Forord.....	5
Innhold.....	6
Figurliste.....	8
Tabelliste.....	8
Abstract	10
Sammendrag.....	11
1 Innledning.....	13
1.1 Tematikk og forskningsfelt.....	13
1.2 Kulturplanlegging i en nordnorsk småby.....	15
1.3 Hvorfor er problemstillingen interessant?	17
1.4 Oppgavens gang.....	18
2 Metodologiske refleksjoner og metodisk opplegg.....	21
2.1 Vitenskapsteoretisk forankring	21
2.2 Fra prosjektnotat til feltarbeid	23
2.3 Metodiske valg	24
2.4 Innsamling av data	26
2.5 Metodekritikk og kvalitetsbetraktninger	29
2.6 Forskningsetiske hensyn.....	31
2.7 Analysestrategi: Om bearbeidingen av dataene.....	32
3 Skifte i økonomisk paradigme og planleggingsregime	35
3.1 Framvekst av et postindustrielt samfunn?.....	35
3.2 Opplevelsesøkonomi som motor i småbyutvikling	37
3.3 Planlegging og byutviklingsstrategier i møte med skiftet....	42
3.4 Et institusjonelt perspektiv på planlegging og governance .	47
4 Vadsø i stort og smått.....	53
4.1 Vadsø – statistisk sett	54
4.2 Hermetikken – en kulturnæringshage fødes.....	59
4.3 Vadsø – en kommune i utvikling med utfordringer i kø	61
5 Kulturplanlegging med forviklinger	65
5.1 Strategisk næringsplanprosesser i Vadsø	66
5.2 Kulturplanlegging i Vadsø kommune: Prosess, resultat og framtid	75

5.3	Et nytt kommunalt planleggingsregime i emning?	86
5.4	Oppsummering.....	90
6	Kulturplanlegging som institusjonell kapasitetsutvikling.....	93
6.1	Interurban konkurranse og jakten på det unike.....	93
6.2	Elitisme og sosial eksklusjon som mulig fallgruve ved kulturplanlegging	94
6.3	Kulturplanleggingens betydning for kulturnæringsutvikling i småbyer	96
	Referanser.....	99
	Andre kilder	104
	Sakspapirer kommunale styrer, utvalg mv.....	104
	Dokumenter, avisreportasjer, internettressurser	105
	Vedlegg.....	108
	V-1 Søkevariabler for kulturnæringer og bedrifter.....	108
	V-2 Introduserende brev	110
	V-3 Samtykkeerklæring.....	111
	V-4 Kvittering fra NSD.....	112
	V-5 Intervjuguide	114
	V-6 Selvvalgt pensum i SPL-3900 Masteroppgave.....	115

Figurliste

Figur 1	<i>Vassøya</i> på norsk, samisk og finsk	13
Figur 2	Problemstilling og operasjonaliseringer	17
Figur 3	Kart over Vadsø med omland og oversiktskart	19
Figur 4	Kulturnæringer og samspillet med andre næringer	39
Figur 5	Innvandringsmonumentet i Vadsø	53
Figur 6	Folketallsutviklingen i Vadsø kommune	54
Figur 7	Fødselsoverskudd og nettoinnflytting	54
Figur 8	Befolkningspyramide etter kjønn og alder	55
Figur 9	Andel sysselsatte pr. næring	56
Figur 10	Andel sektorsysselsetting og utdanningsnivå	57
Figur 11	Kommunestyrevalg Vadsø 2003 og 2007	61
Figur 12	Signalbygning: «Slik skal Vadsø trekke folk»	64
Figur 13	Organisasjonskart SNP 2007-2010	70
Figur 14	Uteteater under Polar Spectacle 2009	81
Figur 15	Fire ferdigheter i strategiutforming	88

Tabelliste

Tabell 1	Oversikt over informantene intervjuet	27
Tabell 2	Kulturnæringsandel i Vadsø og Finnmark	60
Tabell 3	Strategiske næringsplaner for Vadsø 2002-2017	66
Tabell 4	Oppsummering av funn	91

Abstract

The purpose of the study ending in this master's thesis has been to examine the relationship between two extensive recent trends in economics and urban planning; growth in industries related to the production of cultural goods or services, and urban authorities' strategic use of culture and creativity for urban development purposes. Academic writing and research on this topic is abundant in the context of large cities, but I wanted to supplement this literature by studying the phenomena within the framework of a small town in a 'peripheral' region.

Thus I have through an inductive, qualitative case study examined the importance of municipal cultural planning for the development of cultural industries in Vadsø in the county of Finnmark, northern Norway. Vadsø is interesting as a study object for several reasons, but particularly because of the municipality's industrial policy strategy to put creative industries as one of the municipality's strategic targets for economic development, in addition to the emergence of a number of creative industry businesses whom are nationally recognized as pioneers and leaders in regional creative industry development.

I have chosen to focus the study on how Vadsø municipality has carried out cultural planning for creative industry development through the period from 2002 off. The analysis is structured around the municipality's strategic economic planning processes over the period and in what way the form and content of the planning processes have shown significance. By the method of conversational interviews undertaken through field work in 2009, my findings suggests that Vadsø's municipal cultural planning to a limited degree can be ascribed importance to the positive creative industry developments that have occurred over the same period in the town of Vadsø. Deficiencies and weaknesses of both the planning form and content I suggest may explain the conditions. This again can possibly partly be explained by contextual aspects of politics and society in the municipality.

I conclude by drawing on theoretical positions that emphasize the building of institutional capacities and collaborative planning and governance as fruitful strategies for economic development and community building in an experience economy and society. Growth in creative industries and visions of the 'creative town' have the potential to help make places like Vadsø an attractive place for current and new residents. This requires in my opinion though, an urban policy and planning that strengthens institutional capacity locally through holistic cultural planning and collaborative planning.

Keywords: Cultural planning, governance, creative industries, community planning, experience economy, small cities, Vadsø

Sammendrag

Formålet med denne studien har vært å undersøke sammenhengen mellom to omfangsrike utviklingstrekk innenfor økonomi og byplanlegging i nyere tid; vekst i næringer knyttet til produksjon av varer eller tjenester med kunst eller kultur som basis, og offentlige myndigheters strategiske bruk av kultur i byutviklingsøyemed. Om denne tematikken er det forsket og skrevet mye i konteksten av storbyer, men jeg har ønsket å studere dette innenfor rammen av en liten i by i en «perifer» region, for derigjennom å bidra med supplerende kunnskaper om tematikken.

Derfor har jeg gjennom en induktiv, kvalitativ casestudie undersøkt betydningen av kommunal kulturplanlegging for utviklingen av kulturnæringer i Vadsø i Finnmark. Vadsø er interessant som studieobjekt av flere grunner, men særlig på grunn av kommunens næringspolitiske strategi om å satse på kulturnæringer og Vadsø som kulturby, og ikke minst framveksten av et antall kulturnæringsbedrifter som har gjort seg nasjonalt bemerket som pionerer og ledende på kulturnæringsutvikling.

Jeg har valgt å fokusere studien om hvordan Vadsø kommune har gjennomført sin kulturplanlegging for kulturnæringsutvikling i perioden fra 2002 og fram til i dag. Analysen er strukturert rundt strategisk næringsplanprosessene i perioden, og hvordan planleggingsprosessenes form og innhold har hatt betydning. Funn jeg har gjort gjennom aktive samtaleintervju på feltarbeid våren og høsten 2009, tilsier at Vadsø kommunes kulturplanlegging har hatt begrenset grad av betydning for den positive kulturnæringsutviklingen som har skjedd over samme periode i Vadsø. Mangler og svakheter ved både planleggingens form og innhold er med å forklare tilstanden. Muligens kan dette igjen delvis forklares av kontekstuelle sider ved politikk og samfunnsliv i kommunen.

Jeg konkluderer ved å dra inn teoretiske posisjoner som vektlegger bygging av institusjonelle kapasiteter og samarbeidsorientert planlegging og styring lokalt som fruktbare strategier for økonomisk utvikling og samstyring i en opplevelsesøkonomisk verden. Kulturnæringstilvekst og visjoner om stedlig kreativitet kan potensielt bidra til å gjøre småbyer som Vadsø til attraktive steder for nåværende og nye innbyggere, men fordrer etter min mening en bypolitikk og -planlegging som bygger opp under institusjonell kapasitetsutvikling gjennom helhetlig kulturplanlegging og samarbeidsplanlegging.

Emneord: Kulturplanlegging, governance, samfunnsplanlegging, kulturnæringer, opplevelsesøkonomi, småbyer, Vadsø

1 Innledning

«Vi må ha kule arbeidsplasser hvis vi skal klare å tiltrekke oss unge og dyktige folk. Det er det som er framtida for Finnmark. Hvis vi ikke har det, kan vi pakke snippeska og reise til Oslo alle sammen. [...] Se på de kommunene som har vekst i dag, det er fordi de har klart å legge til rette for de initiativene som kommer.» (Intervju med næringskonsulent; 2009-05-26)

«I det store bildet handler det om at hvert lille sted må bygge opp sine fortrinn i konkurranse med alle andre om alle typer arbeidskraft. En må ha tiltrekningskraft, for ingen reiser til Vadsø uten å ville, for å si det sånn. Neste fase er avfolking.» (Intervju med tidl. kommuneplanlegger; 2009-09-16)

Figur 1 Vassøya på norsk, samisk og finsk. Vassøy finnes flere steder langs kysten og forteller at på disse øyene kunne sjøfarende finne drikkevann (Geir Thorsnæs; <http://www.snl.no/Vadsø>, lest: 2010-04-25)
Foto: A. Westgaard.

1.1 Tematikk og forskningsfelt

I løpet av siste tiårsperiode har «kultur» fått merkbart økt betydning i nordnorske byer. Oppblomstring av kulturelle dager og festivaler i bygd og by, og vekst i nye kreative næringer er noen av tegnene på trenden. Tendensen er en kombinert påvirkning og lokal tilpasning av globale utviklingstrekk som markert har endret fysiske, urbane miljøer, og livsbetingelsene og -preferansene for mennesker i Europa og Nord-Amerika. Denne masteroppgaven skrives midt i denne økonomiske og sosiologiske konteksten, og er geografisk konsentrert til en casestudie fra en liten by og kommune øst i Finnmark.

Er det noe som har fascinert meg gjennom hele arbeidet med denne masteroppgaven er det hvor globalisert tanker og ideer har blitt i dag. At ideer om byplanlegging og -utvikling tenkt ut på et sted hastig «lastes ned» nesten hvor det skulle være. Men like mye hvordan lokale forhold, institusjoner og diskurser, fortsatt har avgjørende betydning for hvordan det

økonomiske, kulturelle, politiske og sosiale landskapene blir utformet og gjeldende på stedene vi kaller bygda, byen, kommunen eller landsdelen vår.

Betingelsene for å bedrive samfunnsplanlegging står i direkte forhold til situasjonen for samfunnet det planlegges for. I Norge som i den vestlige verden for øvrig har økonomiske og sosiale strukturer endret karakter de siste tiårene. Som jeg vil argumentere for, synes det som om vi har opplevd vekst i både forbruk og fritid, samt at stadig mer av tjenester som tilbys er rettet inn mot det som er blitt beskrevet som *opplevelsessamfunnet*. Konkurransen står seg stadig sterkere som begrep i samtidskonteksten for byer, og Lorentzen (2009:843) sier steder konkurrerer på en «global catwalk» om å tilrekke seg innbyggere, turister og bedrifter, og de gjør det ved å utvikle *kvalitetene* sine. I dette perspektivet hevder hun (*ibid.*) stedfestet opplevelsesproduksjon og -forbruk framstår særlig interessant for lokal utvikling på grunn av de positive følgene for sysselsetting og steds kvalitet.

Forskningsfeltet på dette området kjennetegnes i stor grad av studier og empiri fra storbyer i Nord-Amerika og Europa som Toronto, Barcelona, Bilbao, Liverpool, Glasgow osv. Ifølge Bell og Jayne (2006:2) er små byer blitt sørgelig neglisjert i litteratur om byforskning. Med denne oppgaven ønsker jeg derfor å bidra til å utvide forståelsene rundt tematikken, der også en liten by i nord har utvist stort potensial. Som blant andre Lorentzen (2009:843-844) slår fast, kan småbyer gjennom de ressursene de besitter finne nisjer i etterspørselen etter opplevelser. Fra et stedsperspektiv kan til og med det å være liten, og kvalitetsfullt nyttiggjøre seg ressurser som vakker natur, historie, tradisjonell produksjon, ro og intim sfære, utgjøre en attraksjon. Forholdene i småbyer taler dessuten til fordel for dannelsen av lokale nettverk og initiativ fra ildsjeler, begge viktige faktorer i skaping av opplevelser. En felles forutsetning for alle steder som slår inn på vekst i opplevelsesøkonomi som lokal utviklingsstrategi er at stedene må være tilgjengelige og kjente, med andre ord må de være integrerte i den globale strømmen av mennesker og informasjon. Aktørlandskapet i opplevelsesøkonomien er dynamisk og nettverkene ofte temporære. Governance i dette bildet kan ofte virke uklar, ettersom offentlige, frivillige og kommersielle opplevelsesprosjekter utfolder seg og fusjonerer. Det er slike prosesser som gjør stedet interessant og attraktivt.

Alt i alt har det som Per Mangset (2009:11) påpeker, i de seinere år vært snakket mye på konferanser og skrevet utfyllende i offentlige utredninger og rapporter om kultur og næring, kreative næringer og opplevelsesøkonomi. Den økte interessen for begreper som opplevelsesøkonomi og kreativ økonomi innenfor kulturdebatt og samfunnsplanlegging, kan i følge Mangset ses i et dobbelt perspektiv hvor de på den ene siden skal kunne tjene som analyseredskaper for forskning om aktuelle kultur- og samfunnsspørsmål, og på den andre

siden formidler et moralsk-politisk budskap om i hvilken retning kulturliv og samfunnsplanlegging bør gå. For eksempel ved å gi mer støtte til kultur og næring. Man har altså å gjøre med en sterk akademisk-forskningsmessig og politisk-normativ diskurs, hevder Mangset. «Spørsmålet er om den nye kultur- og næringsdiskursen har fått slikt sterkt gjennomslag først og fremst fordi den er så nyttig for politisk-ideologiske legitimeringsformål.» (Mangset 2009:22). Statsråd for forskning og høyere utdanning, Tora Aasland (SV), illustrerer selv tyngden bak den politisk-normative diskursen i kjølvannet av Richard Florida, da hun ukritisk hauset opp Florida som suksessoppskrift for Tromsøs byutvikling.²

1.2 Kulturplanlegging i en nordnorsk småby

Med overstående bakteppe og introduksjon til tematikken, vil jeg i de neste avsnittene snevre inn mot problemstilling og operasjonaliseringer for denne masteroppgaven. Som neste kapittel vil si mer om, har studien min hatt flere inspirasjonskilder og endringer har tvunget seg fram underveis. Jeg landet imidlertid på et tema, en case og en problemstilling som jeg personlig interesserer meg stort for og som jeg ser av samfunnsdebatten er høyst aktuelle og relevante spørsmål.

Kulturplanlegging er det overordnede begrepet som danner tematikken for denne oppgaven. Etter først å ha blitt lansert som begrep i 1979 av den amerikanske planleggeren Harvey Perloff (Freestone og Gibson 2006:37), har bybasert kulturplanlegging utviklet seg til å bli den mest betydningsfulle lokal-kultur-politiske innovasjonen i seinere år (Stevenson 2003:104). Som tilnærming til byutvikling tilbyr kulturplanlegging et helhetlig fokus på hvordan en strategisk involvering i kulturelle aktiviteter kan ha positiv effekt på et steds lokalsamfunn og økonomi. Målet er å arbeide for en kulturell «renessanse» nedenfra (Evans og Foord 2006:152).

Lettere sagt enn gjort, kanskje? Uansett ser en i stadig større grad strategisk bruk av kultur i kommunale planer i norske byer og tettsteder (Skogheim 2006). Jeg har valgt å studere nærmere en nordnorsk by som har gjort seg kjent som hjemmebane til et voksende kulturnæringsmiljø. I Vadsø ble landets første næringshage for kultur og kunst opprettet på begynnelsen av 2000-tallet, og Hermetikken Næringshage har vært nasjonale pionerer innenfor kulturnæringsutvikling. Vadsø utmerker seg altså som en by med stort innslag av kulturelle aktiviteter og ressurser. Spørsmålet jeg er interessert i er hvilken rolle kulturplanlegging spiller i dette bildet.

---

²Jeg var selv til stede under statsrådens innlegg på seminaret om kunnskapsbyen Tromsø på Polarmiljøseneteret 9. september 2009. Lenke til statsrådets presentasjon er å finne i oversikten over andre kilder, side 107.

1.2.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstillingen for masteroppgaven min er: *I hvilken grad har Vadsø kommunes kulturplanlegging hatt betydning for utvikling av kulturnæringer i Vadsø?*

Jeg er altså interessert i å undersøke forholdet mellom kommunal kulturplanlegging og utvikling av «nye» næringer i konteksten av en nordnorsk småby. For å belyse problemstillingen vil følgende forskningsspørsmål være ledesnorer:

- Hvordan har Vadsø kommune gjennomført sin kulturplanlegging?
- På hvilken måte er det mulig for kulturplanlegging å påvirke utviklingen av kulturnæringer i Vadsø?

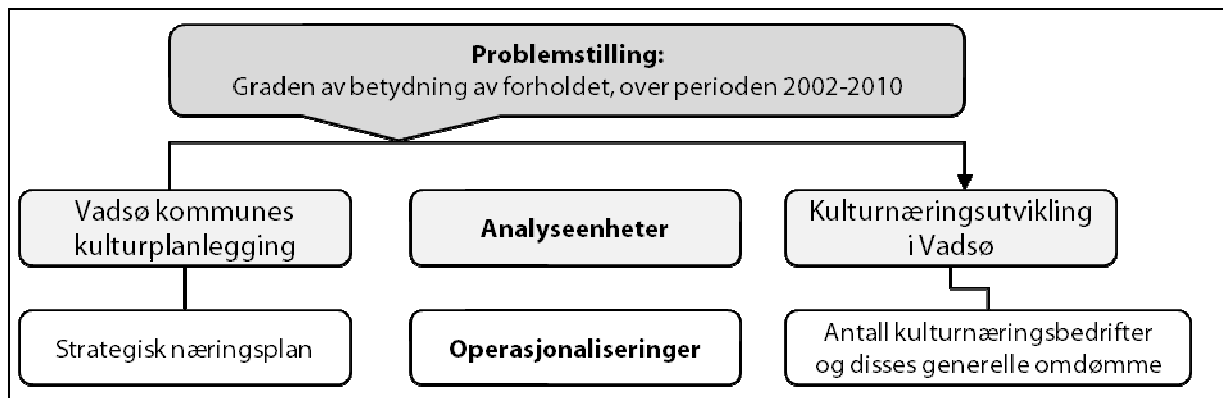
1.2.2 Operasjonaliseringer

Problemstillingen gjør det nødvendig å ta noen sentrale metodiske valg på et tidlig stadium. Slike tidlige valg handler først og fremst om operasjonalisering. Når det kommer til operasjonalisering av Vadsø kommunes kulturplanlegging, er saken den at kommunen ikke benytter begrepet i sine planer. Derfor blir det nødvendig for meg å identifisere selv hva som utgjør kommunens kulturplanlegging for utvikling av kulturnæringer. Da står jeg igjen med *strategisk næringsplan*, og det planene inneholder av strategiske valg og prosesser fram mot vedtak.

Hva forstår jeg med *kulturnæringer*? I henhold til regjeringens stortingsmeldinger og handlingsplaner drøfter jeg definisjoner og legger fram skillet mellom kulturnæringer og kulturbaserte næringer. Utvikling knyttet til disse næringene i Vadsø kan være av materiell art og måles i antall bedrifter, omsetning eller sysselsetting, men også symbolsk, i form av endret anseelse på ulike arenaer. Begge former for utvikling er relevante i denne sammenhengen, men jeg vil måtte ta utgangspunkt i data jeg har samlet inn gjennom kvalitative intervjuer. Derfor utgjør informasjon fra kulturnæringsaktører jeg har intervjuet i Vadsø grunnlaget for konklusjoner som trekkes om dette i denne studien. Seinere vil jeg gjøre rede for hvordan kulturnæringer er blitt operasjonalisert i offentlig norsk statistikk.

Tid er en annen viktig faktor i samband med operasjonalisering. Jeg velger å studere kulturplanlegging i Vadsø fra 2002. Det var da forrige (gjeldende) strategiske næringsplan ble vedtatt og Hermetikken Næringshage stod ferdig som Norges første næringshage for kunst og kultur. 2002 skulle markere en vending både for planlegging i Vadsø kommune og kulturnæringsmiljøet i byen.

Figur 2 oppsummerer problemstilling, analyseenheter og operasjonalisering for studien min og denne masteroppgaven.

Figur 2 Problemstilling, analyseenheter og operasjonaliseringer.

1.3 Hvorfor er problemstillingen interessant?

Vadsø kommune var i regional sammenheng tidlig ute med å sette fokus på kulturnæringer og Vadsø markerer seg i nasjonal sammenheng som en by hvor kulturnæringene har fått godt fotfeste. Tall fra Brønnøysundregistrene viser at 10 % av bedriftene i kommunen kan kategoriseres som kulturnæringer. Men flere kulturnæringsbedrifter og -arbeidsplasser eller økt innbyggertall for den del er ikke selvsagt i Vadsø, slik som i mange andre distriktskommuner i Norge. Dagens situasjon preges ikke bare av konkurranse om arbeidsgiveretableringer, men også om selve arbeidstakerne. Fosso (2001:49) sier vi må ikke glemme at vi aldri har hatt en så velutdannet ungdomsgenerasjon som i dag, og det er denne ungdomsgenerasjonen som skal forvalte og utvikle distriktene i framtida. Betingelsen de unge stiller er en jobb hvor de kan bruke utdannelsen sin.

Slik situasjonen i dag framstår, mener Bukve *et al.* (2004:50) at myndigheter har en rolle å spille for å skape innovasjon og regional utvikling. Næringsutvikling er avhengig av et institusjonelt miljø der infrastrukturutvikling og kunnskapsutvikling går hånd i hånd med bedriftsutviklingen. For nyskaping er det de svake bånd, som tillater uventete koplinger, som er de mest produktive. Jeg vil hevde kommunene her har en viktig posisjon, fordi de er den myndigheten tettest på lokalsamfunnene og blant annet bestemmer arealdisponering og regulerings spørsmål. I siste melding til Stortinget om regionalpolitikken (KRD 2009:28), signaliserer regjeringen at den vil styrke samfunnsutviklerrollen kommunene besitter. Kommunal- og regionaldepartementet legger vekt på at kommunene har utviklingskompetanse (planlegging, prosessledelse, mobilisering osv.) og kan ta ansvar for et kontinuerlig arbeid med å videreutvikle lokalsamfunnet. Det omfatter både næringsutvikling, tjenestetilbud, attraktive og gode sentra, møtesteder, boligmiljøer og inkludering av tilflyttere.

God planlegging er avgjørende for å skape gode og attraktive steder. Men planlegging kan ikke praktiseres på «gamlemåten». Godt styresett er et nøkkelbegrep og utgjør

rammeverket for all samfunnsplanlegging i dag. Måten kommunene praktiserer nettverks- og samstyring på blir derfor viktig for om man kan håpe å lykkes i strategiene. Når byplanleggingen splittes opp og mange nye aktører får spillerom på feltet, blir planleggingsutfordringen å sikre hensynet til helhet og sammenheng (Therkildsen *et al.* 2009:939).

Spørsmålet er om kommuner kan kombinere den en type styring med et innhold i strategiene som tar byen eller stedet i retning av et fruktbart, framtidsrettet og bærekraftig møte med en voksende opplevelsesøkonomi. For å belyse spørsmålet blir det nødvendig med kunnskap om betydningen kommunal kulturplanlegging har i dag for vekst i kulturnæringsetableringer og økt anseelse for visjoner om en by bestående av skapende prosesser og kreative potensialer. Å bidra med slik kunnskap innenfor konteksten av en nordnorsk småby er formålet med denne studien og avhandlingen.

1.4 Oppgavens gang

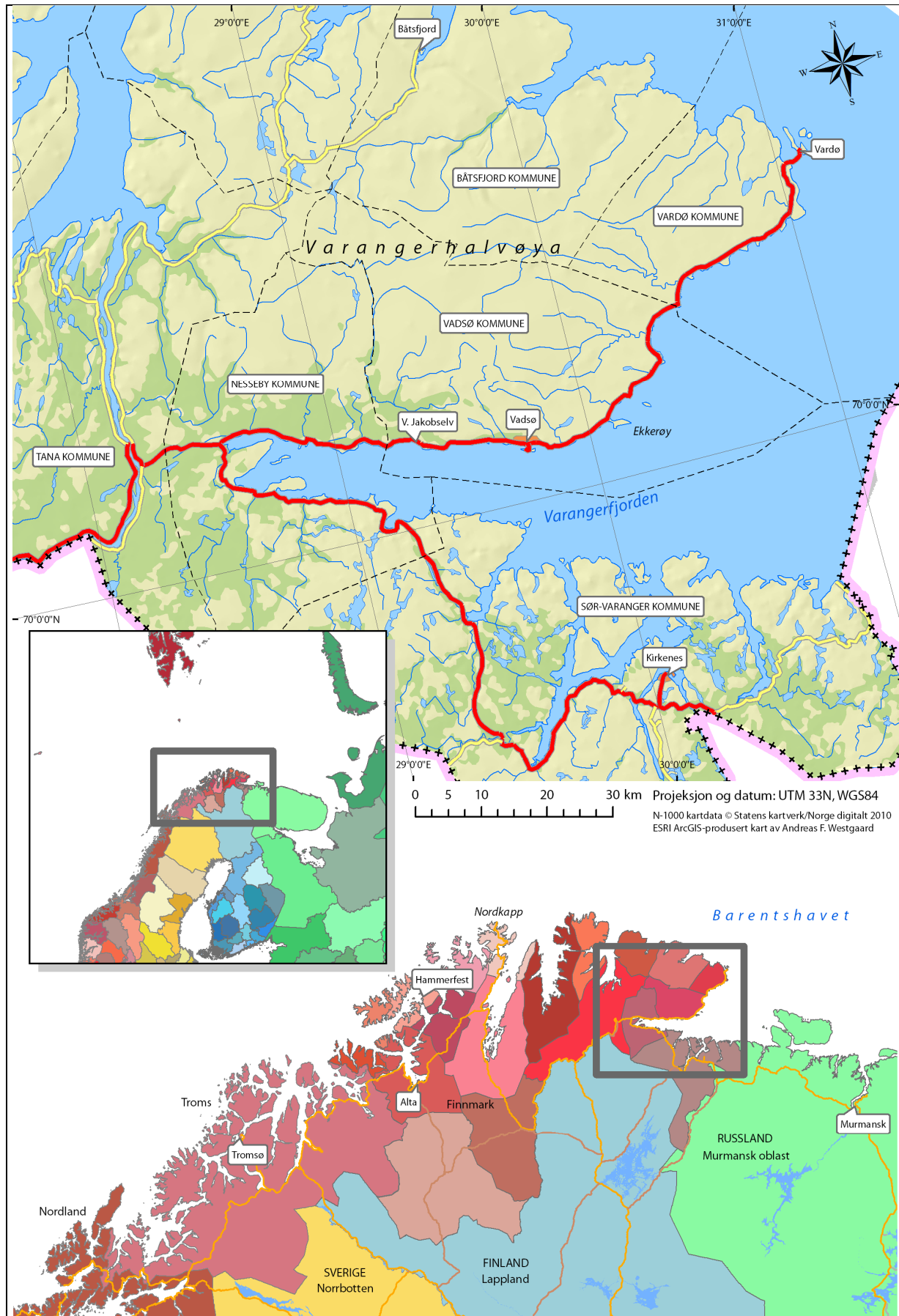
I neste kapittel gjør jeg rede for metodologiske avveininger og metodiske valg jeg gjorde meg i forkant av feltarbeidet i Vadsø. Jeg vil beskrive hvordan jeg kom fram til mitt induktive forskningsdesign, men ønsker også å klarlegge den vitenskapsteoretiske forankringen som jeg bygger studien og oppgaven på.

Kapittel tre er en litteraturgjennomgang hvor jeg ønsker å presentere det store bildet som denne casestudien riktignok utgjør en liten del av. Poenget er at produksjonsforhold og forbruksmønster henger sammen i en globalisert tidsalder, og at ideer flyttes raskt mellom steder og kontekster. Opplevelsesøkonomi omtales først, før jeg pensler over på konsekvenser skifte i økonomiske paradigme har hatt å si for byplanlegging og styringsregimer.

Det fjerde kapitlet inneholder en sosioøkonomisk og historisk presentasjon av utvalgte faktorer ved Vadsø som jeg anser relevante for analysen. Hensikten er å tegne et bakteppe som styrker forståelsen av de institusjonelle betingelser som ligger til grunn for vadsøsamfunnet og som støtter en i forståelsen av planleggingsprosessene belyst i neste kapittel.

I kapittel fem analyserer jeg form og innhold i Vadsø kommunes strategiske næringsplanlegging fra 2002 og fram til i dag. Gjennom empiriske eksempler drøfter jeg planleggingsprosessene og kopler de opp mot et teoretisk ordskifte om governance og planleggingprosesser.

I det sjette og siste kapitlet runder jeg av diskusjonene med en drøfting av utfordringer eller mulige fallgruver knyttet til kulturplanlegging, før det er på sin plass med noen konkluderende betraktninger.

Figur 3 Kart over Vadsø med omland og oversiktskart.

2

Metodologiske refleksjoner og metodisk opplegg

Det heter seg at metode i sin opprinnelige betydning handler om «*veien til målet*» (Kvale 1997:52). I mitt tilfelle har veien for en stor del blitt til mens jeg har gått. Arbeidet med denne masteroppgaven har ikke minst metodologisk vært en prosess hvor egen læring har vært formidabel og hvor dette har påvirket forskningen underveis. Innsikten i metoder og strategier knyttet til innsamling og analyse av data har kontinuerlig fungert som en berikelse for arbeidet, men til tider også vært frustrerende da uforutsette ting skjer.

I dette kapitlet vil jeg ta opp vitenskapsteoretisk forankring, metodologiske prinsipper for og utviklingen i forskningsdesignet mitt, og gjøre rede for de metodiske valg jeg gjorde forut for feltarbeidet. I vitenskapelig fagspråk skilles det gjerne mellom *metodologi* og *metode*, der førstnevnte refererer til ulike forståelser av hvordan kunnskap om samfunnsmessige fenomener kan bygges opp. Mens begrepet metode handler om konkrete framgangsmåter for opplegg og gjennomføring av konkrete vitenskapelige studier, dreier metodologi seg om de mer prinsipielle og fundamentale tenkemåtene eller forståelsesformene som legges til grunn for utviklingen og utnyttningen av ulike metoder (Grønmo 2004:29).

2.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Kan vi vitenskapelig forholde seg til verden som en virkelighet, eller gir den utelukkende mening som konstruert av mennesker? Fins objektiv kunnskap? Ontologiske og epistemologiske kjernespørsmål som disse rører ved roten for all vitenskap og forskning. Fordi ens vitenskapsteoretiske forankring påvirker og har betydning for hele forskningsprosessen vil jeg begynne dette kapitlet med en bevisstgjøring av hva jeg selv legger til grunn vitenskapsteoretisk.

Det meste av kvalitativ forskning må kunne sies å høre hjemme i en hermeneutisk eller meningsforstående tradisjon som vokste fram parallelt med den «kulturelle» eller «språklige» vendingen fra 1970-tallet av. Selv om ulikhetene er store innen denne tradisjonen, forstås sosiale realiteter som grunnleggende meningsbærende (Guneriusen 1999:61). Videre kan det hevdes at epistemologi og ontologi henger tett sammen innenfor et sosialkonstruktivistisk

perspektiv (*ibid.*:325). For min egen del vil jeg hevde, i samsvar med sosialkonstruktivistisk tankegods, at all kunnskap er situert. Virkelige sosiale «fakta» konstitueres gjennom begreper og forestillinger som aktørene selv identifiserer sine omgivelser ut i fra. Som samfunnsviter tolker jeg handlinger og sosiale realiteter som selv hviler på aktørenes fortolkninger og «hverdagsteorier», og blir således en del av det Anthony Giddens kaller *dobbel hermeneutikk* (Giddens 1984:284; Guneriussen 1999:361).

Jeg finner altså det vitenskapsteoretisk mest fruktbart å forankre meg i en sosialkonstruktivistisk tradisjon med utgangspunkt i sosiologer som bygger bru mellom objektivisme og subjektivisme, samt legger kompetente og kreative aktører til grunn for all handling: Berger og Luckmann og Giddens. Berger og Luckmanns teori om den sosiale konstruksjon av virkeligheten går ut på hvordan den sosiale verden med dens objektive institusjonelle strukturer produseres og reproduseres av kreative og kompetente aktører (Aakvaag 2008:90). Da Giddens kommer seinere og er inspirert av Berger og Luckmanns mikrointeraksjonisme, vil jeg konsentrere meg om Giddens.

«Analysing the structuration of social systems mean studying the modes in which such systems, grounded in the knowledgeable activities of situated actors who draw upon rules and resources in the diversity of action contexts, are produced and reproduced in interaction.» (Giddens 1984:25). Sitatet summerer opp Giddens sentrale tanke i sitt teoretiske hovedverk. Det er tydelig at hos Giddens er det aktørenes aktive konstruksjon av det sosiale som er det aller viktigste, og han legger i likhet med Berger og Luckmann mye vekt på at samfunnet består av og reproduseres gjennom aktivitetene til sosialt kyndige aktører (Guneriusen 1999:334-341). Med kjernebegrepet *strukturens dualitet* mener Giddens (1984:25-29; Guneriussen 1999:346) at samfunnet skapes/gjenskapes av aktørene selv, men med utgangspunkt i betingelser som dels er naturgitte og dels er resultat av tidligere handling, samtidig som enhver handling også har utilsiktede virkninger som igjen blir betingelser for seinere handling. *«According to the notion of the duality of structure, the structural properties of social systems are both medium and outcome of the practices they recursively organize.»* (Giddens 1984:25 [min utheving]).

Jeg skriver altså denne masteroppgaven i en moderert sosialkonstruktivistisk og aktørorientert, vitenskapsteoretisk tradisjon. Moderert sosialkonstruktivistisk i den forstand at jeg vil forholde meg til verden som en virkelighet «der ute», men at meninger og kunnskap om den alltid vil være situert. Jeg mener videre at den mest fruktbare samfunnsvitenskapelige grunnlagsteorien er å finne i Giddens strukturasjonsteori, men er samtidig lydhør for blant andre Aakvaags (2008) kritikk av den, på grunnlag av manglende holisme og hensyn til

strukturelle forhold. Jeg slår meg ellers til ro med Guneriussens (1999:362) konklusjon om at noen samfunnsteoretisk *syntese* neppe er sannsynlig, og at samfunnsvitenskapene på et grunnleggende teoretisk nivå vil forbli *flerparadigmatiske*.

2.2 Fra prosjektnotat til feltarbeid

Tidlig på høsten 2008 startet arbeidet med å utarbeide et prosjektnotat for masteroppgaven. Innledningsvis var letingen intensiv etter stoff rundt tematikken jeg hadde sett meg ut; stedsutvikling. Tematikken ble etter hvert snevret inn til kulturbasert stedsutvikling og Vadsø sto fram som et egnet sted å studere på grunn av kulturnæringsmiljøet som hadde vokst fram der i kjølvannet av Hermetikken Næringshage. Problemstillingen jeg landet på i prosjektnotatet var å undersøke hvordan Hermetikken Næringshages rolle har vært som stedsutviklingsaktør i Vadsø, samt hvilke muligheter og utfordringer kulturbasert stedsutvikling representerer, eksemplifisert gjennom Hermetikken Næringshage.

Utover vinteren ble jeg gjennom samtaler med andre i universitetsmiljøet kjent med at andre også forsket på Hermetikken Næringshage³. Jeg tok kontakt med forskeren og etter samtalen stod det klart for meg at problemstillingen min var for nær opp til forhold som allerede var forsket på. Parallelt med dette fulgte jeg vårsemesteret 2009 et interessant kurs om planlegging og demokrati, hvor jeg ble introdusert for perspektiver jeg etter hvert skjønnte hadde relevans for masteroppgaven min. Denne nye motivasjonen og interessen for planleggingsteori, kombinert med et ønske om ikke å gå opp spor som allerede var gått, medvirket til at jeg bestemte meg for å endre problemstillingen. Jeg valgte å gå fra å studere Hermetikken Næringshages rolle som stedsutviklingsaktør i Vadsø til å se på betydningen av kommunal kulturplanlegging i Vadsø for utvikling av kulturnæringer. Kort sagt skiftet jeg hovedfokus i studien fra Hermetikken Næringshage til Vadsø kommunes kulturplanlegging. Erfaringen jeg har gjort meg etter byttet av problemstilling, har i det store og hele vært positiv.

Tidlig i april 2009 var jeg et par dager i Vadsø på innledende synfaring. Dette hadde jeg stor nytte av fordi jeg ikke hadde vært i byen på mange år og slik sett ikke hadde et forhold til stedets fysiske form. Jeg var nysgjerrig på hvordan Hermetikken så ut og lå til i byen. Jeg kan underskrive på at det blir lettere å forholde seg til et sted når en har sett, kjent og ikke minst luktet på det selv. På dette innledende møtet ble jeg tatt godt imot av Hermetikken Næringshage og fikk omvisning i Hermetikken-bygningen. Jeg møtte flere av kulturnæringsaktørene i byen som var nysgjerrige på prosjektet mitt. Planen var også å møte representanter for Vadsø kommune, men jeg fikk som svar at kommunens administrasjon var

---

³ Viser til Frank Holen ved UiT som har forsket på Hermetikken Næringshage i sin PhD-avhandling.

opptatt med kursing den aktuelle dagen, samt at saksbehandleren deres på kulturnæringer var sluttet. Jeg fikk imidlertid kontaktinformasjon til vedkommende og tok tilbake i Tromsø kontakt og fikk nyttig informasjon i det videre arbeidet mot feltarbeid.

2.3 Metodiske valg

Hvordan jeg best kunne belyse problemstilling og forskningsspørsmål gjennom formålstjenelig datainnsamling er tema for de følgende avsnittene. Jeg gjør rede for forskningsstrategi og tilnærming.

2.3.1 Casestudie som forskningsstrategi

Ifølge Ramian (2007:23) kjennetegnes casestudien blant annet av empiriske undersøkelser og at det er utvalgte fenomener som inngår. At forskningen er empirisk betyr at konklusjoner trekkes på grunnlag av data, og hovedtypene av fenomener er: systemer, forløp og personer. Bent Flyvbjergs (2002) studie av byplanprosesser i Aalborg er et eksempel på en casestudie av et forløp. Flyvbjerg forsvarer dessuten casestudien mot det han mener er gal eller misledende kritikk ved å poengtere at casestudien som metode er både nødvendig og fungerer tilstrekkelig i samfunnsvitenskapelig forskning. Flyvbjerg avviser ikke forskning med store utvalg, men sier at fordelene med store utvalg er bredde, mens problemet er dybden. For casestudien er tilfellet motsatt. Begge tilnærmingene er nødvendige i en sunn utvikling av samfunnsvitenskap (Flyvbjerg 2006:241-242).

Som nevnt i avsnittet om utviklingen i forskningsdesignet fra prosjektnotat til feltarbeid kom jeg i en tidlig fase fram til at jeg ville gjøre en studie basert på egen datainnsamling og undersøkelser. Jeg ønsket videre å kunne gå i dybden på tematikken. Med bakgrunn i dette landet jeg på casestudien som en farbar vei for masteroppgaven min. Etter en overveielse av tid og penger til rådighet for feltarbeid kom jeg til at jeg måtte avgrensene studien til én case.

Innenfor rammen en masteroppgave stiller opp anser jeg casestudien som en egnet strategi med den fordel at en kan gå i dybden på feltet man studerer. Jeg deler med andre ord Flyvbjergs (2006) perspektiv på casestudien og dens relevans innenfor samfunnsvitenskapelig forskning. Videre er jeg samstemt i Flyvbjergs forståelse, hvor kvantitativ og kvalitativ metode ikke ses på som et spørsmål om enten/eller, men heller både/og. «*Good social science is problem driven and not methodology driven in the sense that it employs those methods that [...] best help answer the research questions at hand. More often than not, a combination of qualitative and quantitative will do the task best*» (Flyvbjerg 2006:242). Dette bringer meg over på begrunnelsen for konkret valg av metode i gjennomføringen av casestudien.

2.3.2 Kvalitativ metode med eksplorerende, induktiv tilnærming

Med casestudiet etablert som forskningsstrategi består neste steg i å bestemme metode for innsamling av data. I vitenskap skiller man vanligvis mellom kvantitativ og kvalitativ metode, men som jeg har nevnt over mener jeg at et perspektiv hvor metodene kan utfylle snarere enn utelukke hverandre er mest fruktbart. Robert E. Stake (1995:36) hevder forskjellen mellom metodene snarere er et spørsmål om vektlegging, fordi begge metodene er blandinger. Når det er sagt står en overfor noen metodiske valg i møtet med oppgaven å skulle belyse problemstillingen. Er for eksempel kvantitativ metode og gjennomføring av en spørreundersøkelse (survey) best egnet til å besvare problemstillingen min? Jeg kom tidlig til at spørreundersøkelse ikke var egnet av den enkle forklaring at jeg hadde ambisjon om at forskningen min skulle kunne belyse *hvorfor*-spørsmål, like mye som *hva*. Jeg ønsker med andre ord å gå dypere i materialet enn hva en spørreundersøkelse med etterfølgende kvantitativ analyse vil kunne belyse. Sagt på spissen vil en med kvantitativ metode kunne *påvise* forhold (som til og med kan være signifikante), men å drøfte med belegg hvorfor forholdene framstår slik de gjør blir vanskeligere. Da trengs kvalitativ metode.

Stake (1995:37) argumenterer for tre sentrale kjennetegn for kvalitativ metode, og som skiller denne metoden fra kvantitative tilnærminger. For det første vil en med kvalitativ metode legge vekt på erfaringsmessig eller empirisk forståelse som formålet for undersøkelser, for det andre får en som forsker en personlig rolle overfor informantene, og får det tredje arbeider de fleste kvalitative forskere ut fra det epistemologiske perspektivet hvor kunnskap ansees være konstruert. Alle disse tre karakteristikene kjenner jeg igjen fra eget arbeid med masteroppgaven. Jeg vil i tillegg peke på Thagaard (2009:48-49) som poengterer at fleksibilitet og åpning for endringer i løpet av forskningsprosessen er særlig viktig i kvalitative studier. Muligheten for et fleksibelt design har vært avgjørende på min vandring fra metodenotat og forskningsdesign, via transkribering og analyse, fram til endelig avhandling.

I tråd med de henvisninger jeg har gjort til kvalitativ metode valgte jeg å basere forskningen min på innhenting av egen empiri og la empirien være gjenstand for analysen. Jeg fant fram til case på bakgrunn av en tematikk jeg hadde stor personlig interesse for, men ville derfra ikke gå ut i felten for teste konkrete hypoteser eller teorier. Kvalitative masteroppgavestudier som tar utgangspunkt i tidligere teori har jeg sett mange eksempler på, og i følge Thagaard (2009:196) har studier rettet mot utprøving av hypoteser som formål å nyansere eller videreutvikle de teoretiske perspektivene som hypotesene er utviklet fra. Denne *deduktive* tilnærmingen står i kontrast til den *induktive* hvor teori genereres på grunnlag av empiri. Jeg er inspirert av den induktive tilnærmingen og arbeidet samtidig ut fra en

eksplorerende ambisjon om å belyse flere sider ved problemstillingen, samt å gjøre det på minst mulig forutinntatt måte. Når det er sagt vil jeg samtidig tilkjenne at jeg stiller med en forforståelse av aktuelle begreper og teorier i denne oppgaven. Som Thagaard sier vil kjennskapen forskeren har til relevante teorier på feltet ha betydning for de teoretiske perspektiver som han eller hun utvikler. Den forståelsen forskeren kommer fram til, er basert på de mønstrene dataene uttrykker, og på forskerens forforståelse. Av den grunn mener jeg den tredje posisjonen mellom teori og empiri; *abduksjon* er en fruktbar tilnærming. En abduktiv tilnærming innebærer at teorien utvikles på grunnlag av systematiske og dyptpløyende analyser. «*Betydningen av en empirisk forankring er avgjørende fordi teoretisering som ikke har basis i data, lett kan bli feil og inneholde svakheter. Abduksjon kan også knyttes til at forskerens teoretiske bakgrunn gir perspektiver for fortolkningen av dataenes meningsinnhold*» (Thagaard 2009:194). Avslutningsvis kan jeg slutte meg til Thagaards (*ibid.*:197) bemerkning om at kvalitative studier som oftest preges av en dialektisk prosess mellom dataanalyse og teoretisk perspektiv.

2.4 Innsamling av data

Hvilke data hjelper meg best i å belyse problemstillingen? Min eksplorerende, induktive-abduktive problemstilling motiverte meg i å gjøre egen datainnsamling med ønske om å gå tematikken i dybden. Jeg vil i de følgende avsnittene gjøre rede for hvordan innsamlingsmetodene jeg benyttet artet seg.

2.4.1 Aktive samtaleintervju

Jeg har gjennomført kvalitative intervjuer i flere runder under innhenting av primærkildemateriale. Til stor hjelp i utarbeidelsen av problemstilling var innledende, uformelle samtaler jeg hadde i april 2009 i Tromsø og Vadsø med personer med vid kjennskap til feltet og Vadsø. Praten med disse personene var svært nyttige i den fasen jeg befant meg i, og seinere ble disse også nøkkelinformanter da jeg intervjuet dem formelt. Feltarbeidet i Vadsø strakk seg i løpet av 2009 over to perioder på fire-fem dager. Første periode var siste uka i mai og andre periode i månedskiftet september-oktober. I tillegg gjorde jeg ett intervju i Tromsø i september. Jeg mener jeg hadde stor nytte av å dele opp feltarbeidet på den måten at det gikk noe tid mellom hver gang jeg var i Vadsø. Det handler om at kunnskapen får mulighet til å modne seg og gjorde meg i stand til å se og etterspørre nye momenter andre gang i Vadsø. Vekslingen mellom feltarbeid og innhenting av data, og prosessering ved skrivebordet føler jeg er gunstig i et forskningsarbeid. Slik sett er jeg av den oppfatning at den metodologiske tilnærmingen representert ved «*grounded theory*» (Hartman 2001) er en

fruktbar forskningsstrategi, men jeg har på grunn av begrensningene knyttet til gjennomføringen av denne masteroppgaven kun hatt mulighet til å la meg inspirere av teorigenerering på empirisk grunnlag som «grounded theory» tilskrives.

Til sammen sju intervjuer utgjør i primærkildematerialet mitt. Intervjuene ble lagt opp etter inspirasjon av det Kvale (1997:21) kaller *halvstrukturerte livsverden-intervjuer*. Dette medfører at jeg tilstrebet en mest mulig samtalelik situasjon og la vekt på å la informantene snakke mest mulig fritt. Intervjuene hadde varighet fra 45-65 minutter og fant sted enten på kafé eller informantens kontor på arbeidsplassen. Jeg hadde gode erfaringer med begge settingene, selv om bakgrunnsmusikk og andre gjester på kafeen kunne forstyrre særlig lydopptakene noe. Utvelgelsen av hvem jeg skulle be om å få intervjuet skjedde etter egen vurdering av hvem som kunne tenkes å besitte verdifull informasjon om tematikken og problemstillingen min konkret. Det var således et poeng for meg å kontakte personer med kjennskap over tid til kulturnæringsutvikling og kommunens kultur- og næringsplanlegging i Vadsø. Det var et mål for meg å balansere antallet informanter i de ulike aktørgruppene i oppgaven; Vadsø kommune og kulturnæringer. Tabell 1 oppsummerer nøkkelinformantene som inngår i empirien min, med der tilhørende rolle og benevnelse i studien.

Tabell 1 Oversikt over informantene intervjuet

<i>Informantenes rolle i denne studien og oppgaven</i>	
Informant 1	Ordfører, Vadsø kommune
Informant 2	Næringskonsulent
Informant 3	Halvoffentlig kulturnæringsinstitusjon
Informant 4	Privat kulturnæringsbedrift
Informant 5	Tidl. planlegger, Vadsø kommune
Informant 6	Privat kulturnæringsbedrift
Informant 7	Politiker, Vadsø bystyre

Svein S. Andersen (2006) drøfter i en artikkel samtalebaserte dybdeintervjuer med nøkkelinformanter som en spesiell form for kvalitativ intervjuing. Kjennetegnene for denne form for aktiv informantintervjuing mener jeg har mye til felles med strategien og metoden jeg selv la opp foran og under intervjuene. Aktiv informantintervjuing handler om å utnytte situasjonen med det formål å få svar på forskningsspørsmålene. Man er som intervjuer lyttende, men tar samtidig initiativ uten å overstyre eller lede svar i en bestemt retning. Nøkkelinformanter kjennetegnes av å være ressurssterke, men ikke nødvendigvis eliter. De forventes å kunne belyse en sak eller et fenomen og er således bærere av informasjon

forskeren kan nyttiggjøre seg. Ved aktiv informantintervjuing framheves en aktiv, men reflektert forskerrolle, og som Andersen (2006:287) poenterer: «*I likhet med grounded theory metodikken vil aktiv intervjuing skille seg fra andre kvalitative dybdeintervjuer ved at forskeren underveis bevisst avgrensner og styrer samtalen for å prøve ut spesifikke forventninger og hypoteser*».

Jeg opplever at bruken av samtale som forskning og aktiv informantintervjuing har vært konstruktivt i empiriinnhenting min. Flertallet av informantene svarte til forventningene ved at de hadde solid innsikt i tematikken og saksforhold konkret. Bruken av intervjuguide var dessuten til stor hjelp under intervjuene fordi jeg disponerte intervjuene og lettere holdt styr på temaer som var tatt opp⁴. At intervjuene var bygd opp etter noenlunde lik struktur er jeg overbevist om letter analysearbeidet og derigjennom bidrar til å underbygge undersøkelsens gyldighet.

2.4.2 Dokumenter

Tekster utgjør en sentral del av empirien i denne oppgaven. Det å arbeide med tekster i forsknings- og analysesammenheng har i følge Silverman (2006:157) noen klare fordeler: Tekster påvirker hvordan vi ser på verden og handler i den, de dokumenterer hva som gjøres uten å avhenge av at en forsker spør om det og de er vanligvis tilgjengelige, ofte bare noen klikk unna på Internett. I masteroppgaven min vil plandokumenter inngå som viktige enheter i analysen. Det dreier seg i første rekke om Vadsø kommunes strategiske næringsplaner, både vedtatte og høringsutkast. I tillegg kommer bakgrunnsdokumenter i form av kommuneplanens samfunnsdel og diverse regionale og nasjonale planer utenfor der igjen. Sakspapirer til møter i Vadsø kommunes bystyre, formannskap mv. utgjør andre viktige dokumenter i analysen. Oversikt over sakspapirene som inngår er vedlagt fra side 104.

Tekster verdsettes som materiale i kvalitativ forskning. Utover dette går mye av debatten i metodologisk litteratur på hvordan man som forsker forholder seg til dataene som tekstene representerer. Et hovedskille går for Silverman (2006:154) mellom de som betrakter dokumenter som *ressurser* for å skaffe bedre innblikk i hvordan et fenomen opererer, og de som tar en konstruktivistisk posisjon hvor hovedinteressen ligger i hvordan dokumentene blir framstilt og vurdert, altså betrakter dokumenter som *emne*, og ikke ressurs. Denne viktige diskusjonen trekker paralleller til drøftingen rundt min vitenskapsteoretiske forankring. Når det gjelder behandlingen av dokumenter som data i samband med analysen vil jeg slutte meg til Silverman (2006:195) som konkluderer med at forskerens rolle ikke er å kritisere eller

---

⁴ Intervjuguiden er vedlagt side 114.

vurdere «objektiviteten» til bestemte tekster, men heller ta de for å være *representasjoner* og å analysere effekten av dem.

2.4.3 Annen datainnsamling

Under feltarbeidet i Vadsø fikk jeg også mulighet til å samle empiri utover intervjuene. Først og fremst hadde jeg stor nytte av å være observatør på et møte i Vadsø næringsforum 26. mai 2009 hvor evaluering av kommunens næringsutviklingsarbeid stod på agendaen.

I tillegg var det nyttig og opplevelsesrikt å delta på dialogseminaret *Kulturnæringsatsing mot framtida* i Vadsø 1. oktober, samt Hermetikken næringshages dialogkonferanse *Hvordan lykkes stort som små*, påfølgende dag. På konferansen var kulturnæringer og virkemiddelapparatet godt representert. Dernest har et antall avisartikler om kulturnæringer i Vadsø, hovedsaklig representert ved artikler om Hermetikken Næringshage, blitt benyttet i forbindelse med forberedelser til feltarbeidet og i analysen. Tilstedeværelse i byen som inngår i problemstillingen skal heller ikke undervurderes, da det bidrar til å øke forståelsen for tematikken og vadsøsamfunnet. Det var dessuten spennende å få være til stede under deler av mat- og kulturfestivalen *Polar Spectacle* de første dagene av oktober.

Summen av funn og data innhentet under feltarbeidet bygger opp om det som jeg vil kalle min etnografiske ballast. Ved siden av primærkildene inngår et utvalg statistikk over demografiske, politiske og næringsmessige forhold ved Vadsø. Dette tar jeg med som del av metodemangfoldet eller trianguleringen i oppgaven, med det formål å beskrive bakteppet for den konteksten Vadsø befinner seg i. Utvalget beskriver selvfølgelig bare noen sider av Vadsø, og et annet utvalg faktorer kan tenkes gi et annet bilde, men gitt forutsetningene for denne masteroppgaven, mener jeg utvalget er formålstjenelig for analysen. Noe som også har vært hensikten.

2.5 Metodekritikk og kvalitetsbetraktninger

Et kritisk blikk er en dyd innenfor samfunnsvitenskap. Masteroppgaven min bør i så måte ikke være noe unntak, og dreier seg da om å stille spørsmål som: hva er styrker og svakheter ved måten jeg har gjennomført studien på? Hvor troverdige er funnene?

Generelt i metodelitteratur refereres det særlig til begrepene *reliabilitet* (pålitelighet) og *validitet* (gyldighet) når det kommer til betraktninger rundt kvalitet. Innenfor kvalitativ metode rir også debatten om hvorvidt begrepene har relevans eller bør kastes på positivismens skraphaug. Thagaard (2009:200) redegjør for et syn på reliabilitet som innebærer at forskeren reflekterer over konteksten for innsamlingen av data, og hvordan forholdet til informanter

kan påvirke informasjonen forskeren får. Også Silverman (2006:282-283) holder fast på reliabilitet som en nødvendig faktor i alle kvalitative studier. Silverman (2006:284) argumenterer videre for at leseren bør få vite om relevante forhold knyttet til konteksten rundt feltarbeidet og hvordan datainnsamlingen gikk for seg. Spørsmålet om validitet knytter Thagaard (2009:201) til hvorvidt de tolkninger forskeren kommer fram til, er gyldige i forhold til den virkeligheten som er studert.

Problemet med «anecdotalism», altså avhandlinger hvor korte illustrerende eksempler og sitater brukes som bevis for en påstand, uten forsøk på å analysere mindre samvarierende eller motstridende data, er ifølge Silverman (2006:47) en type kritikk som setter spørsmålsteget ved validiteten til mye kvalitativ forskning. Som svar på kritikken forslår han fem måter å validere kvalitativ forskning på, basert på analytisk induksjon, stadig sammenlikning og omfangsrikt materiale (ibid.:303). Vel så fruktbart for meg i denne sammenhengen vil jeg si Thagaards (2009:201) utgangspunkt i *gjennomsiktighet* er. En gjennomsiktighet som innebærer at forskeren tydeliggjør grunnlaget for fortolkninger og redegjør for hvordan analysen gir grunnlag for de konklusjoner forskeren gjør seg.

Basert på ordskiftet over vil jeg gjøre noen refleksjoner om hvordan studien min stiller seg. Gjennom hele arbeidet med denne masteroppgaven har jeg vært bevisst på å ta grep som jeg mener styrker forskningens kvalitet. Jeg har tidligere i dette kapitlet fortalt gangen i utviklingen av forskningsdesignet, med problemstilling og feltarbeid. Informantene fikk ved første henvendelse fra meg et introduserende brev hvor jeg presenterte meg selv og studien, sammen med en intervjuforespørsel.⁵ Jeg fikk positiv tilbakemelding fra alle jeg kontaktet og avtalte så sted og tid for intervjuet. Da vi møttes, og før intervjuet tok til, informerte jeg informanten muntlig og skriftlig gjennom samtykkeerklæringen om forholdene knyttet til deltakelse i studien.⁶ Alle informantene godtok også at jeg gjorde opptak av intervjuene med diktafon. Å få benytte diktafon var et stort pluss for meg da jeg kunne opptre mer lyttende i intervjusituasjonen og i ettertid har hatt tilgang til full og hel lydgjengivelse av intervjuene. Når det gjelder dokumentene som inngår i studien, er jeg trygg på at disse kommer fra sikre kilder, da de er lastet ned fra utgivers offisielle nettsider.

Dette har vært mitt første forskningsopplegg og de første intervjuene bar nok preg av at jeg var ny og uerfaren i rollen. Jeg la i intervjuene vekt på å la informantene utdype forhold de tok opp, for på den måten å unngå misforståelser. I ettertid kan jeg se at intervjuguiden kunne vært langt mer spisset, men dette må ses i sammenheng med mitt eksplorerende,

---

⁵ Introduserende brev er vedlagt side 110.

⁶ Informert samtykkeerklæring er vedlagt side 111.

induktive design. Med en kortere og mer spisset undersøkelse kunne jeg rukket over flere informanter og derigjennom muligens styrket validiteten. Samtidig er det mulig jeg med et mer rasjonelt undersøkelsesopplegg ikke hadde kommet over interessante, underliggende forhold. Dette er et evig dilemma innenfor forskning. Avslutningsvis vil jeg få minne om at hensynet til forskningens kvalitet er etterlevd, både i dette kapitlet og oppgaven sett under ett. Gjennomsiktighet og grundige redegjørelser er dyder for kvalitativ metode jeg legger meg i selen for å oppfylle.

2.6 Forskningsetiske hensyn

Hensynet til etikk bør en som forsker bære med seg gjennom hele forskningsprosessen. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH 2006) har gitt ut retningslinjer som understreker ansvaret man som forsker har overfor de som deltar i studien. Jeg har tatt retningslinjene på alvor og vil i det følgende reflektere rundt tre særlige etiske momenter som metodelitteraturen presenterer: Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser (Kvale 1997:66-70; NESH 2006; Silverman 2006:323; Thagaard 2009:24-30). Over har jeg gjort rede for at alle informantene mine ble informert og har undertegnet på at de samtykker i å delta i studien min. Jeg har lagt vekt på å ha god dialog med informantene, som hele tiden har hatt muligheten til å trekke sin deltakelse. Før jul 2009 var jeg ferdig med å transkribere alle intervjuene og sendte alle informantene det transkriberte intervjuet av dem. Per e-post har da informantene hatt mulighet til å komme med merknader til min tale-til-tekst-versjon av intervjuet. Jeg mottok ingen slike merknader til innholdet.

Kravet til konfidensialitet handler som regel om anonymisering av forskningsmaterialet med begrunnelse om behovet for frihet og vern om privatlivets fred (NESH 2006:18). Jeg er som sagt meget bevisst ansvaret jeg har for at deltakerne i studien min ikke utsettes for skade eller belastninger i samband med forskningen. Tabell 1 viser hvordan jeg har valgt å anonymisere informantene. Miljøet i Vadsø er imidlertid ikke større enn at muligheten for indirekte identifisering er til stede. Dette tok jeg høyde for i samtykkeerklæringen, men fratar ikke mitt ansvar overfor informantenes vern mot konsekvenser av deltakelsen.

Siden intervjuene ble tatt opp på diktafon og overført til datamaskin er prosjektet mitt meldepliktig til Personvernombudet for forskning ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Prosjektet mitt ble vurdert av personvernombudet til å tilfredsstille kravene i personopplysningsloven.⁷

---

⁷ Kvittring på melding om behandling av personopplysninger er vedlagt på sidene 112-113.

2.7 Analysestrategi: Om bearbeidningen av dataene

I et kapittel om forskningsmetodologi er det etter mitt syn på sin plass med noen refleksjoner rundt analyseopplegget. Hvilken strategi legger en opp etter at dataene er samlet inn? Valget en gjør seg vil nødvendigvis ligge tett opp til ens vitenskapsteoretiske utgangspunkt. Innledningsvis i dette kapitlet gjorde jeg rede for mitt noe modererte sosialkonstruktivistiske utgangspunkt i denne viktige diskusjonen. I det følgende vil jeg bygge på det med en redegjørelse for konkrete valg i analysesammenheng og behandlingen av innsamlet data spesielt.

Skriftlig sett begynte analysearbeidet mitt da jeg tok til på transkriberingen av intervjuene. Dette langdryge arbeidet er svært nødvendig for å opparbeide seg forståelse for intervjuene man har gjennomført. Jeg ventet nok litt lenge med å ta til på transkriberingen, noe som ikke hadde store konsekvenser, men jeg ser helt klart poenget og idealet i å gjøre transkriberingen så tett opp mot intervjuene som mulig.

Kvale (1997:105) omtaler også transkriberingen som en begynnelse på analysen som handler om å strukturere intervjusamtalene slik at de blir bedre egnet for å analysere. Måten man transkriberer på må ta utgangspunkt i formålet med studien og analysen. I studien min er det tema snarere enn person som står i sentrum, for å benytte Thagaards (2009:171) begrepsbruk. Derfor har jeg valgt å legge opp en temasentrert analytisk tilnærming. I følge Thagaard kjennetegnes temasentrerte tilnærminger av sammenlikning av informasjon fra alle informanter, og hvor hovedpoenget er å gå i dybden på de enkelte temaene. Helhet blir i denne sammenhengen viktig, altså ikke løsrive utsagn fra sin større kontekst, jf. diskusjonen over om «anecdotalism». For å vende tilbake til transkriberingen av intervjuene, medfører valget mitt av analysestrategi at det er informantens synspunkter som er viktige. Av den grunn omformulerte jeg talen til bokmål og gjorde enkelte fortettinger i setningene. Et par ganger gjorde noen av informantene sidesprang jeg vurderte som helt irrelevant i analysesammenhengen min, disse refererer jeg kort til, men valgte ikke å bruke tid på å transkribere.

Med samtaleintervjuene i tekstform kunne analysearbeidet ta til for alvor, men hvordan skulle jeg gå fram? Jeg var veldig usikker på dette da jeg aldri har gjort det før og følte behov for kunnskap om prinsippene bak, noe jeg fant i metodelitteratur og masteroppgaver. Jeg har allerede gjort rede for Thagaards (2009) drøfting og hvordan jeg plasserer meg i forhold til denne. I tillegg fant jeg Kvaless (1997:121-140) framlegging av fem måter å analysere intervjuer på som nyttig fordi jeg ble bevisstgjort på hvordan jeg skal forholde meg til meningsinnholdet i dataene mine. Basert på Kvaless analyseteknikker mener jeg det best egnete

verktøy i oppgaven er å finne i en kombinasjon av meningsfortetting og ad hoc meningsgenerering. Jeg vil etter beste evne, og uten å miste konteksten eller helheten av syne, tilstrebe en reduksjon av intervjutekstene til korte og konsise formuleringer som på en god måte får fram informantens mening. Jeg bruker sitater der informanten har uttrykt seg særlig konsist eller med et beskrivende eksempel. Kvalitative metoders fleksibilitet har jeg tidligere omtalt som et fortrinn, det gjelder også i analysen. Ad hoc meningsgenerering innebærer fritt samspill mellom ulike teknikker (*ibid.*:135). Metodetrianguleringen min i innsamlingen av data vil selvsagt reflekteres i analysen. Samlet sett mener jeg dette bidrar til å styrke studiens troverdighet. Begrunnelsen for valg av analysestrategi må ellers ses i sammenheng med den vitenskapsteoretiske forankringen og betraktningene jeg reflekterte rundt i starten av kapitlet.

3

Skifte i økonomisk paradigme og planleggingsregime

«As the world becomes more and more closely integrated, the feature that will increasingly differentiate one geographic area (city or country) from another will be the quality of public institutions. The most successful areas will be the ones with the most competent and effective mechanisms for supporting collective interests, especially in the production of new ideas.» (Romer 1998:236)

I dette kapitlet ønsker jeg å sette problemstillingen min i sin større sammenheng. Gjennom litteratur vil jeg bevege meg fra det store bildet mot det lille bildet som casestudien min utgjør. Jeg begynner med «Den store fortellingen» om framveksten av en postindustriell økonomi i vår del av verden. Innenfor denne store rammen inkluderer jeg «delfortellinger» som beretter om hvordan overgangen til et postindustrielt samfunn har hatt innflytelse på strategier byer og tettsteder over store deler av Europa og Nord-Amerika har valgt for sin økonomiske utvikling. Sentralt står teorier om kreativitet i et stedsperspektiv og kulturbasert by- og stedsutvikling. Jeg avslutter med en presentasjon og drøfting av noen utviklingstrekk med tilhørende konsekvenser som de siste tiårs skifte har hatt for offentlig styring av byer og kommuner. Oppsummert snakker en gjerne om en overgang fra autoritetsbaserte avgjørelsesprosedyrer – «government» – til nettverksbaserte avgjørelsesprosedyrer – «governance»⁸ (Bukve og Amdam 2004b:16-17). Samlet sett mener jeg litteraturgjennomgangen i dette kapitlet gir viktige innfallsporner for å forstå bildet også nordnorske småbyer er en del av.

3.1 Framvekst av et postindustrielt samfunn?

«... the majority of the labor force is no longer engaged in agriculture or manufacturing but in services, which are defined, residually, as trade, finance, health, recreation, research, education, and government.» (Bell 1974:15)

Sitatet over er hentet fra Daniel Bells bok *The coming of post-industrial society* fra 1973 og sammenfatter i følge den amerikanske sosiologen det fremste kjennetegnet på et

---

⁸ *Samstyring* som et norsk ord for «governance» blir trukket fram og drøftet av blant andre Fimreite & Medalen (2005) og Røiseland & Vabo (2008). Jeg mener governance er så innarbeidet som begrep i norsk og internasjonal byplanleggingssammenheng at det blir mest presist å holde fast ved begrepet på engelsk.

postindustrielt samfunn. Som et av de sentrale tidlige bidrag rundt framveksten av og overgangen til et nytt økonomisk regime kan Bell sies å ha truffet godt med sin analyse, tatt i betraktning utviklingen fra 1970-tallet av. Kimen til det som i dag går under begrepet globalisering ligger i den omstruktureringen som fant sted i perioden. Begrepspar som industrisamfunnet opp mot det postindustrielle samfunn, fordisme i kontrast til fleksibel spesialisering (postfordisme) eller det moderne versus det postmoderne, forsøker alle å fange viktige trekk ved to typer samfunn og overgangen fra et regime til et annet (Vatne 2005a:18). Uavhengig av hvilken forklaringsmodell man vil legge til grunn for skiftet, konstaterer jeg at verden har opplevd en omfattende restrukturering av hvordan økonomisk aktivitet organiseres, hvilke produkter og tjenester som produseres og hvor dette finner sted. Parallelt med dette har troen på staters makt til planmessig styring av økonomien blitt redusert til fordel for en markedsstyrt regulering. Planleggingen har endret karakter fra politisk styring som private i stor grad måtte tilpasse seg, til at det offentlige i større grad blir deltakere i et spill med private utviklere. Denne overgangen blir i litteraturen populært omtalt som skiftet fra «government» til «governance» (Vatne 2005a).

3.1.1 Kulturell vending i samfunnsvitenskapene

En nyere trend i samfunnsvitenskapene kulminerte i det som har blitt referert til som en *kulturell vending*⁹. Per i dag har dette samfunnsvitenskapelige *leitmotiv* resultert i nye, kulturelle perspektiver som nyter stor innflytelse på tvers av fagdisipliner (Berg *et al.* 2004:9). Men hva er «kultur»? En særlig innflytelsesrik antropologisk definisjon brakte Raymond Williams på 1950-tallet. Williams gjorde rede for utviklingen mot en bred forståelse av kultur som «*a whole way of life, materiel, intellectual, and spiritual*» (Williams 1966:16 i Young 2008:73). Veksten en har sett i kulturelt mangfold siden da har gjort det vanlig å utvide konseptet «way of life» til «ways-of-life» (Young 2008). Når «kultur» ser ut til å bety alt, blir begrepet da så bredt at det betyr ingenting? Mitchell (2000:15) stiller dette betimelige spørsmålet. Jeg konkluderer ikke her, men stiller meg baks Mitchells undring over hvor mye nytte man kan ha analytisk av en slik definisjon. Samtidig lever begrepet i hverdagspråket så mangfoldig at det ikke er rart ordet rommer mer enn de fleste andre. «Kultur» vil i denne oppgaven bli behandlet i ulike sammenhenger. Tematikken kjennetegnes av bruk av den type bred antropologisk og sosialkonstruktivistisk forståelse av kultur. Følgende sitat illustrerer forholdet:

---

⁹ Begrepet har klare paralleller til fenomener som i andre sammenhenger og bidrag blir referert til som *postmodernisme*, *poststrukturalisme* eller *postpositivisme*. Disse er ikke videre omtalt her, men omfavner altså mye av de samme utviklingstrekkene i både samfunn og samfunnsteori.

«Any form of urban planning is today, by definition, a form of cultural planning in its broadest sense, as it cannot but take into account people's religious and linguistic identities, their cultural institutions and lifestyles, their modes of behaviour and aspirations, and the contribution they make to the urban tapestry» (Worpole og Greenhalgh 1999:4).

3.2 Opplevelsesøkonomi som motor i småbyutvikling

Ifølge Trine Bille (2009) synes bruken av begrepet opplevelsesøkonomi i nordisk sammenheng å utgjøre en miks av tre ulike tilnærminger og teorier:

1. *Opplevelser som kilde til verdiskapning*
Den breie verdiskapning, hvor kultur og opplevelser koples til tradisjonelle produkter og tjenesteyting.
2. *Kulturnæring («creative industries»)*
Fokusert verdiskapning, hvor ulike kultur- og opplevelsesnæringer tilgodeses direkte økonomiske betydning i form av økt verdiskapning og arbeidsplasser.
3. *Opplevelse som by- og regionsutvikling*
Kultur og opplevelser som by- og regionsutvikling. Dette er tradisjonen Richard Florida og hans tese om «den kreative klasse» først og fremst tilhører.

Sammenblandingen i begrepsbruken som opplevelsesøkonomi har blitt gjenstand for i Norden (Bille 2009:94), illustreres godt av blant annet den norske regjeringens handlingsplan *Kultur og næring* (NHD 2007). St.meld. nr 22 (2004-2005) *Kultur og Næring* (KKD 2005) viser også hvor synlig sammenblandingen er i offentlige policydokumenter.

3.2.1 Forbrukersamfunn og «symbolkonsum»

Kultur og opplevelser som brei verdiskapning er en videreføring av tidlige bidrag, som for eksempel Bell (1974) om framveksten av et «nytt» økonomisk paradigme, og er blant andre behandlet av samfunnsteoretikere som Bauman (2002 [1997]) og Lash og Urry (1994). Bauman opererer på samme abstraksjonsnivå som Giddens, men har valgt å fokusere hans seinere teorier om konsekvensene av globalisering, «flytende modernitet» og det han kaller konsumentensamfunnet. «*Vores samfund er et forbrugersamfund*», hevder Bauman (2002 [1997]:41) og peker på at marked og konsum tar stadig større plass i mange menneskers liv (Aakvaag 2008:293).

Lash og Urry (*ibid.*:4) hevder at hva som i økende grad blir produsert ikke er materielle ting, men *symboler*. Videre hevder de to britiske sosiologene at økonomiske og symbolske prosesser er mer og mer sammenflettet, det vil si at økonomien i økende grad påvirkes av kultur og kulturen i sin tur påvirkes med styrket kraft av økonomi. Av den grunn blir grensene mellom de to mer og mer diffuse.

Begrepet opplevelsesøkonomi ble første gang introdusert med Pine og Gilmores bok *The Experience Economy* fra 1999. Markedsorientering står her sentralt, og forfatterne forutser hvordan opplevelser vil bli en avgjørende faktor i utviklingen av produkter, tjenester og markedsføring. Forretningsmessig suksess i denne nye økonomien vil altså avhenge av bedriftenes evne til å bygge opplevelser rundt produktet eller tjenesten (Pine og Gilmore 1999).

3.2.2 Kulturnæringer

Kulturnæringenes dirkede økonomiske betydning har vært gjenstand for en del forskning i Norge og verden for øvrig de siste årene. Tone Haraldsen *et al.* (2004; 2008) har bidratt til å sette søkelys på definisjoner og operasjonaliseringer av kulturnæringer i den norske konteksten. Haraldsen (2008:248) vil hevde at kulturnæringene framstiller kulturelle produkter for salg i et marked, det vil si kommersialiserte produkter som kommuniserer gjennom spesifikke kulturelle uttrykk. Dette medfører at symbolsk kunnskap blir den typen kunnskap kulturnæringene baserer produksjonen sin på.

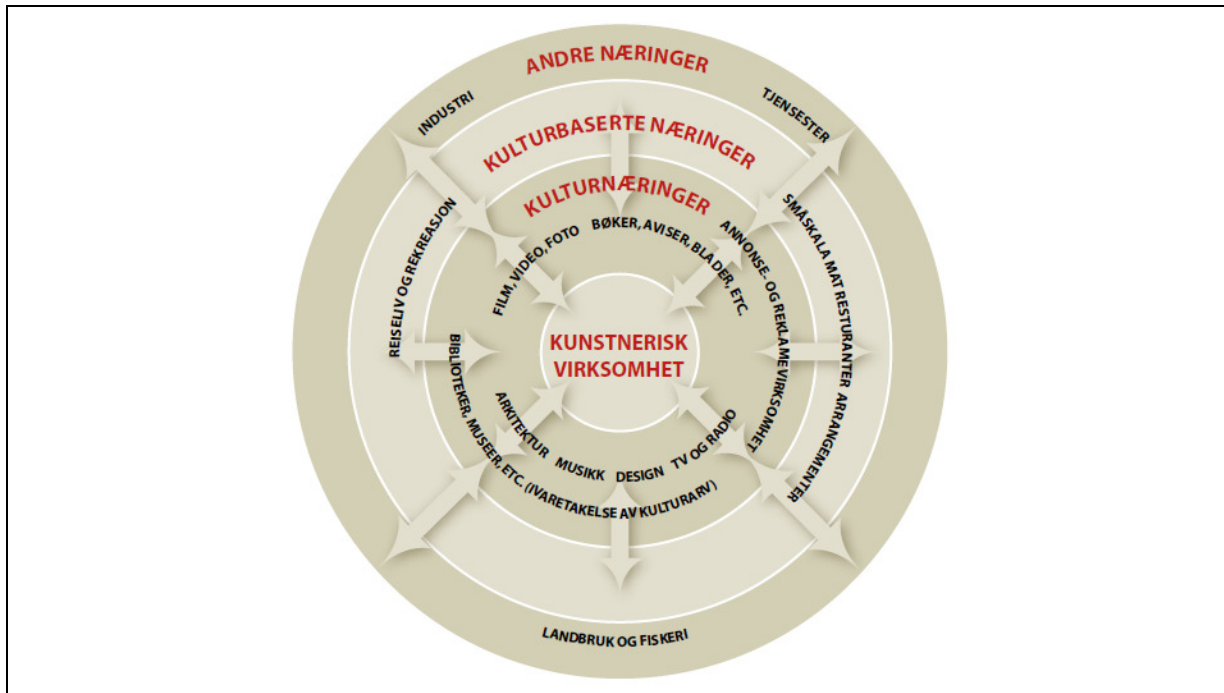
Ifølge Haraldsen og Hagens (2008) undersøkelser utgjorde kulturnæringene om lag 3,9 % av total sysselsetting i Norge i 2006, samt at kulturnæringene har opplevd en forholdsvis sterk sysselsettingsvekst (opp 7,0 % fra 2002 til 2006). Slik sett er det grunnlag for å si at kulturnæringen utgjør en viktig del av sysselsettingen i norsk økonomi. Finnmark er av de fylkene som har opplevd den største relative veksten; opp 10,1 % i sysselsettingstallene for perioden 2002-2006, men Haraldsen og Hagen (2008) peker likevel på storbyenes (spesielt Oslos) dominerende posisjon og kulturnæringenes urbane karakter.

Jeg har erfart at Haraldsens operasjonalisering av kulturnæringene ikke bare har falt i god jord blant kulturnæringsaktører her til lands. Hun kritiseres blant annet for å bruke en for snever operasjonalisering. En av mine informanter under feltarbeidet har jobbet lenge og aktivt med kulturnæringsutvikling og skiller klart mellom kulturnæringer og *kulturbaserte* næringer. Kulturbaserte næringer kommer i en sirkel utenpå kulturnæringene og handler om næringer som bruker kultur som en faktor i produktutviklingen sin, for eksempel reiseliv, matproduksjon, opplevelsesproduksjon. Figur 4 viser hvordan regjeringen har tatt dette til seg i sin operasjonalisering av kulturnæringene, mens sitatet under illustrerer debatten knyttet til hva «barnet skal hete»:

«I Nord-Norge har Hermetikken fått bestemme mye i forhold til dette med begrepsbruk og har forfektet over lang tid at det heter kulturnæring og ikke kulturbasert næring. Det har fått gjennomslag i landsdelen. Finnmark og Nord-

Norge har da også kommet et kvantesprang lenger i utviklingen av kulturnæring enn det man har kommet sørpå».¹⁰

Figur 4 Kulturnæring og samspillet med andre næringer. Utløsning av kunst- og kulturnæringenes påvirkning forutsetter samspill innen de ulike kunst- og kulturnæringene, kulturbaserte næringer og eventuelt andre næringer. Faksimile fra regjeringens handlingsplan *Kultur og næring* (NHD 2007:13), hvor et viktig fokus er å tilrettelegge for samspill mellom ringene i figuren.

Kulturnæringenes egenskap som storbyfenomener problematiseres dessuten av forskere som peker på kvaliteter ved små steder og byer som tiltrekkende på kreative næringsaktører. For eksempel demonstrerer Brita Hermelin (2008:66) gjennom eksempler fra Sverige at kulturnæring ikke bare er viktige spørsmål for urbane miljøer, men også for mindre tettbefolkete regioner. «*Specialisering och lokal koncentration innebär att kulturella näringar på specifika platser har ett betydligt större genomslag än vad siffror för hela regioner eller för hela landet visar.*» (Hermelin 2008:66). Australiske Gordon Waitt (2006; 2009) argumenterer også for at små steder i mange tilfeller kan virke appellerende på kreative arbeidstakere, bedrifter og beslutningstakere. I tillegg peker Waitt på det interessante forhold at det kan synes som om konvensjonell økonomisk policy-tankegang skygger for kreativitet som alltid vil finnes blant folk som bor i småbyer. Ideer om at små steder vanskelig kan romme kreativitet er situert innenfor en referanseramme om lokalisering av kreative næringer. En referanseramme som gjerne har sitt utspring i metropoler som New York, London, Paris, eller kanskje Oslo i den norske konteksten. «*Smallness does not inhibit artistic creativity*», sier Waitt (2006:182), og legger til at det som faktisk vanskeliggjør kunstnerisk kreativitet er måten

¹⁰ Intervju; 2009-09-30.

nyliberal økonomisk politikk inkluderer kunsten i byøkonomien på, ofte gjennom «stedsbranding».

3.2.3 Kreativitet i et stedsperspektiv: Florida og Landry

Mest relevant for studien min er kultur- og opplevelsesnæringenes kopling til *sted* og planleggingen fra offentlige myndigheters side, noe som bringer meg over på den tredje dimensjonen nevnt over. Den amerikanske gurun Richard Florida (2002) hatt en egen evne til å bringe ut et moralsk-politisk budskap om den nye økonomien og dens vekstfaktorer. Ut fra studier av amerikanske storbyer viser Florida til hvordan samfunnet har endret seg radikalt de siste tiår i forhold til arbeid, fritid, lokalsamfunn og hverdagsliv. Florida argumenterer ut fra en tese om at kreativitet er drivkraften i den postmoderne økonomi og samfunnsutvikling, og at framveksten av en kreativ sosial klasse preger samfunnsmessige verdivalg og preferanser.

«*Place and community are more critical factors than ever before. And a good deal of reason for this is that [...] the economy itself increasingly takes form around real concentrations of people in real places*» (Florida 2002:219). Slik sett er det tydelig hvordan Florida trekker veksler på Jane Jacobs (1992 [1961]) studier og forfatterskap, særlig fra boka *The death and life of great American cities*, utgitt i 1961. Her skriver Jacobs (1992 [1961]:150-151) om karakteristikk ved bydeler som flerfunksjonelle, varierte og folketette som kritiske faktorer for en vellykket byutvikling og blomstrende økonomi.

«*Creative capital theory*» er blitt navnet på Floridas (2002:223) perspektiv på vekstfaktorer for regional økonomi, og med det ønsker han å skille seg fra tidligere teorier om humankapital, for eksempel Robert D. Putnam (2000). I hovedtrekk sier Floridas teori at drivkraften til regional økonomisk vekst handler om hvor kreative mennesker – de som besitter kreativ kapital – velger å bosette seg. Denne gruppen mennesker foretrekker steder som er mangfoldige, tolerante og åpne for nye ideer. Teorien om kreativ kapital skiller seg fra andre teorier om humankapital ved at den identifiserer den særskilte typen humankapital – kreative mennesker – som altså nøkkelen til økonomisk vekst, samt at de underliggende faktorene for disse menneskenes bostedspreferanser identifiseres.

Richard Florida baserer resonnementene sine på forskning han har gjort på amerikanske storbyer, og en kan lett kritisere hans forsøk på å generalisere nettopp på dette grunnlaget. Nå sier riktignok Florida (2002:227) at et attraktivt sted ikke behøver å være en millionby. Helt nødvendig er det imidlertid å være kosmopolitisk. Floridas hovedpoeng er at slike kvaliteter ved et sted er det som medlemmene av den kreative klassen syns er attraktivt,

samt at kvalitetene også er de som fremmer innovasjon, risikotaking og framvekst av nye bedrifter og næringer.

I kjølvannet av Floridas bøker og markedsføringen av dem er debatten preget av en stor tilhengerskare, men også mange kritiske røster fra forskerhold. For mange er det største og helt avgjørende problemet med Floridas analyser kausaliteten. Altså; hva er avhengig av hva? Bille (2009:96) setter det på spissen: «*Er det byer i vekst med god økonomisk utvikling, der tiltrækker den kreativ klasse? Eller er det tilstedeværelsen af den kreative klasse, der skaber økonomisk vækst?*». Som Bille (*ibid.*:107) også hevder, synes opplevelsesøkonomien i stigende grad å være en populær vekststrategi for kommuner og regioner, men da vel å merke ikke av kulturpolitiske grunner, men med utgangspunkt i regional eller lokal utviklingspolitikk.

Sosiologen Andreas Hompland (2008) sier treffende at han i flere år har møtt Florida som en inneforstått standardreferanse mellom alle som driver med stedsutvikling, kulturelt mangfold og kreativ jobbskaping i Norge.

«Eg har høyrte innovative konsulentar og bygdeordførarar hevda at nå er det like før det tar heilt av, for i tillegg til masse naturleg territorium, har dei fått både teknologi og talent og toleranse: Dei har fått breiband; dei har fått caffe-latte-automat på venteromet; dei har fått eit historisk spel, to homsar og fire innvandrarar til bygda. Nå er det bare ein villig investor eller rikelig statsstøtte som manglar» (Hompland 2008:6).

Hompland (2008) vil understreke et stort *men* ved å oversette og overføre Florida fra den store verden til norske forhold. Det har med skalanivå, med størrelse å gjøre. Vi er for få her i landet og vi bor for spredt. Hompland trekker også fram det sentrale poenget om kultur som viktig i seg selv. «*Kva og kvar blir det til slutt av kunsten og kulturen når dens verdi og nytte skal målast etter om den kan kommersialiserast og bidra med målbare bidrag til næringsutvikling?*», undrer Hompland (2008:7).

Meningsmessig beslektet med Florida står Charles Landry og «Creative City»-konseptet. Landry (2008) trekker fram kultur som byens råmateriale og kreativitet som middelet for å utnytte ressursen. Sammen med Floridas tese om stedfestet kreativitet som grunnleggende kilde til økonomisk vekst, fanger «creative city»-retorikken en ny *zeitgeist* i kryssingen mellom kultur, planlegging og byutvikling, med nye relasjoner og overlappinger mellom aktørene i disse sektorene (Freestone og Gibson 2006:36).

I Den kreative byen tenker Landry seg at kreativitet gjennomsyrrer alle lag. Det krever tilrettelegging i form av tradisjonell, hard infrastruktur så vel som en myk og mellommenneskelig. Myk infrastruktur betyr å rette oppmerksomheten mot hvordan folk kan møtes, utveksle ideer og nettverk. Den fysiske strukturen må oppmuntre til kommunikasjon

og opphold på såkalte «third spaces» som verken er hjemme eller på arbeidsplassen, men eksempelvis kafeer eller liknende samlingsplasser. Byer som lykkes med denne strategien i retning av en tolerant og mangfoldig atmosfære, vil kunne tiltrekke seg høykompetent og fleksibel arbeidskraft som den kreative byen trenger. Oppgaven for byplanleggere i en slik kreativ kontekst er å anerkjenne, forvalte og utvikle de kulturelle ressursene ansvarsfullt.

«An appreciation of culture should shape the technicalities of urban planning and development rather than being seen as a marginal add-on to be considered once the important planning questions, such as housing, transport and land use, have been dealt with. So, a culturally informed perspective should condition how planning, as well as economic development or social affairs, should be addressed. Cultural resources reflect where a place is, why it is like it is and where its potential might lead it. This focus draws attention to the distinctive, the unique and the special in any place.» (Landry 2008:xxxii)

Landry mener planlegging må tilpasse seg en verden i endring. Han argumenterer for at planleggere ikke er kreative nok fordi de begrenser det de anser som ressurser og undervurderer variasjonen og mangfoldet i problemløsningsmetoder. Imidlertid kan og får planleggere ting til når det skapes kreative, fysiske rom og muligheter som stimulerer til fantasifull handling som kan olje byen som kreativt system. Da har planleggingens indre fokus blitt erstattet av begrepet *urban strategiutforming*, konkluderer Landry (2008:269).

Retorikken blant andre Landry presenterer, gjør det relativt lett å forstå utsagn om at «creative city»-retorikken på kort tid nærmest har blitt til en «*civic boosterist cliché*» (Stevenson 2003:104). Uavhengig av kritikken og fåtallige «suksesshistorier» har Landrys verktøykasse for den kreative byen effektivt blitt framstilt og delvis omfavnet som en ny metode i strategisk byplanlegging – holistisk, åpen, oppfinnsom og til stede for ikke-håndfaste planleggingsressurser (Freestone og Gibson 2006:38). I dette språket blir omfanget av kulturplanlegging så vidt at den kan portretteres som «*a new way of approaching urban planning*.» (Stevenson 2003:105) I det neste delkapitlet behandler jeg nærmere framveksten av nye planleggingsformer og kulturplanlegging konkret.

3.3 Planlegging og byutviklingsstrategier i møte med skiftet

«Behovet for samordning av offentlig sektor, og mellom offentlig, privat og frivillig sektor, er openbart stort, men staten har i dag ikke legitim makt til å syte for slik samordning på en direkte og kommanderende måte slik den instrumentelle planlegginga foreset. Difor må ei heilskapleg samfunnsplanlegging no i større grad sjølv opparbeide legitimitet til planen som dokument og den planleggande organisasjonen som politisk aktør. Sjølve planprosessen blir difor avgjerande for i

kva grad regionar lykkast i det regionale utviklingsarbeidet.» (Bukve og Amdam 2004a:319)

3.3.1 Kulturplanlegging

Parallelt med skiftet i de økonomiske strukturer har byer og tettsteder i berørte områder måttet forholde seg til endringene. Jonny Aspen (2005:13) skriver om konsekvenser av økonomisk globalisering for byutvikling og bypolitikk. Ifølge Aspen kan mange byers politiske respons på globale rammebetingelser og det disse medfører av nye former for territoriell konkurranse, beskrives som et skifte fra administrativ fordelingspolitikk til entreprenøriske strategier. En entreprenørisk tilnærming til by- og næringsutvikling innebærer at det gjennom offentlig-privat samarbeid satses på utvikling av fysisk, sosial og kulturell infrastruktur som kan virke tiltrekkende på næringslivsaktører og investorer. Ofte dreier det seg om å utvikle byens omdømme som et attraktivt sted for innovasjon, kultur og moderne byliv. Lokale tradisjoner og spenstig arkitektur («signalbygg») er også sentrale elementer i entreprenøriske strategier. Hvordan kultur i vid forstand i dag inngår som en vesentlig dimensjon i stadig flere urbane transformasjonsprosesser, illustrerer ifølge Aspen hvordan stadig flere samfunnssektorer og endringsprosesser ser ut til å gripe inn i hverandre i byutviklingssammenheng.

Bianchini (1993:14) viser til at bruken av kultur i byutviklingssammenheng har røtter tilbake til de første byene som opplevde nedgangen i og utflyttingen av tradisjonelle industriarbeidsplasser. På 1980-tallet kom for alvor kultur inn som et element i mange byers strategier for å møte de økonomiske og sosiale problemene som omstruktureringen medførte. Lokale beslutningstakere utnyttet kulturens potensial med det mål for øye å fornye og utvide byens økonomiske grunnmur.

«Cultural facilities and activities have increasingly become part of what cities are expected to provide as an element of the local 'quality of life', if they want to have a chance of success in the intense inter-urban competition for mobile international capital and high income strategic functions» (Bianchini 1993:14).

Bianchini (*ibid.*:15) hevder 1980-tallets kulturelle politikk på dette området hadde relativt liten effekt på arbeidsplasser og verdiskapning, men bidro mest til byfornyelse gjennom imagebygging for å tiltrekke seg turister, utdannede arbeidstakere, samt investorer, for derigjennom å mangfoldiggjøre og styrke den lokaløkonomiske grunnmuren.

I en mer tidsmessig oppdatert litteratur på emnet, pekes det på at de kulturbaserte byutviklingsprosjektene i Europa på 1980- og 90-tallet hadde et smalt perspektiv på utviklingen og ensidig fokuserte på økonomiske og fysiske dimensjoner. Dermed mislyktes

man i å integrere de økonomiske og fysiske dimensjoner i kulturelle, symbolske, sosiale og politiske aspekter (Bianchini og Ghilardi 2004:245). For å svare på mangelen, foreslår Bianchini og Ghilardi (2004) en tilnærming som i mye av litteraturen går under benevnelsen «cultural planning», kulturplanlegging. Kulturplanlegging tar i bruk en bred forståelse av «kulturelle ressurser» og har i motsetning til tradisjonell kulturpolitikk ikke et sektorielt, men *territorielt* fokus. Målet blir derfor å gå på tvers av sektorielle skillelinjer mellom det offentlige, private og frivillige. «*Its purpose is to see how the pool of cultural resources can contribute to the integrated development of a place (whether a neighbourhood, a city or a region).*» (Bianchini og Ghilardi 2004:246). Graeme Evans og Jo Foord (2006:152) samstemmer når de hevder at en ved å benytte kulturplanlegging som tilnærming til byutvikling ikke fokuserer på kulturelle goder per se eller lokal kulturell infrastruktur, men heller på hvordan strategisk innblanding i kulturelle aktiviteter kan gagne stedsutviklingen, både sosialt og økonomisk. Formålet er å oppfordre til og støtte en «cultural renaissance» fundert nedenfra i lokalsamfunnene.

3.3.1.1 Kulturplanlegging i Norge

Flere norske kommuner som har opplevd omstilling av næringsstrukturen har omfavnet konseptet om kulturbasert by- og stedsutvikling (Skogheim 2006). Statsbygg er den blant direktoratene som har rettet fokus på kulturplanlegging som stedsutviklingsstrategi, og har utarbeidet veilederen og nettstedet Kryss¹¹ for norske byer og tettsteder som ønsker å tilnærme seg emnet (Statsbygg 2005). Siste melding til Stortinget om regionalpolitikken understreker også kultur og kulturnæringenes potensial som motor i stedsutvikling, ikke minst i distrikts-Norge (KRD 2009:42-44). Akademisk skriving om kulturplanlegging i Norge er blant masteroppgavene hovedsakelig konsentrert til Bjørvika i Oslo (Hofseth 2006; Nergaard 2006; Nielsen 2009). Bjørvika blir gjerne brukt som kulturplanleggingscase fordi Statsbygg her har frontet et kulturoppfølgingsprogram¹², men også fordi entreprenøriske strategier og såkalte «water front development» er så synlig her (Bergsli 2005). Men det er også gjort masteroppgaver med kulturplanleggingscaser fra Kristiansand (Gitlestad 2007) og Narvik (Engseth 2009).

---

¹¹ <http://www.kryss.no/> Besøkt gjennom hele studien.

¹² Kulturoppfølgingsprogrammet (KOP) for Bjørvika var et pilotprosjekt initiert og utviklet av Statsbygg i samarbeid med Oslo kommune og grunneierne i Bjørvika for å sikre at ambisjoner og målsetninger relatert til kultur blir ivarettatt ved overgangen fra en plan- og utredningsfase til en annen. En hovedstrategi ved dette arbeidet har vært å legge til rette for fremtidsrettete samarbeidsformer mellom bedrifter, grunneiere, kulturaktører og institusjoner som kan medvirke til å utvikle Bjørvika som merkevare.
Kilde: <http://www.statsbygg.no/FoUprosjekter/FoU-prosjekter-i-Statsbygg/miljo/2003/10447-Kulturoppfolgingsprogram-Bjorvika/> (2010-04-30).

En suksessfaktor i kulturplanlegging vil ofte være om man lokalt er i stand til å mobilisere ressurser på tvers av offentlige sektorer og på tvers av offentlige og private interesser. Private interesser inkluderer da både næringsliv, frivillige organisasjoner og befolkningen generelt. Kulturplanlegging vil i større eller mindre grad være avhengig av en felles oppfatning blant aktørene om hva man ønsker å oppnå, at det er stor grad av frivillighet og felles interesse i å oppnå disse målene. Ikke-bindene planformer kan være gode redskaper for kulturplanleggingen, der ulike aktører skal mobiliseres (Statsbygg 2005). I tillegg til dette hevder Skogheim (2006) at nødvendige betingelser for å lykkes med kultursatsinger vil være lokal oppslutning både blant kommunens administrasjon, politikere og i lokalbefolkningen. Det må skje en mentalitetsendring i forhold til å prioritere kultur og kulturambisjonene må nedfelles i kommunale planer og dokumenter.

3.3.1.2 Kritikk av kulturplanlegging

Ikke alle er enig i kulturplanleggingens antatte vidstrakte, positive bidrag til byers kulturelle, sosiale og økonomiske velstand og utvikling. Stevenson (2003:112) hevder opprinnelsen til kulturplanlegging ligger i en vag blanding av sosialdemokratiske prinsipper (spesielt representert ved Tony Blair og New Labours politikk om en «tredje vei» i Storbritannia) om tilgang og likeverd, understøttet av en antropologisk definisjon av kultur, og en nyliberalisme som gir sin tilslutning til å behandle kunst og kulturelle aktiviteter som næring. Resultatet er en hybrid modell som fremmer bruk av kultur (sammen med en rekke sosiale og økonomiske policyer) som et verktøy for å tegne det urbane landskapet, for å gjenopplive lokal økonomi, pleie en fellesskapelig kulturell identitet, samt fremme sosial utjevning. Ikke overraskende, gitt omfanget av disse løftene og de implisitte spenninger i kulturplanleggingens teoretiske fundament, har kulturplanlegging sjelden oppnådd en slikt bredt mål, men heller ofte ikke ført til mer enn en litt forseggjort kunst- og kulturpolitikk.

Stevenson (2004) setter altså spørsmålsteget ved muligheten for kulturplanlegging som holistisk tilnærming til å oppnå de ofte motsigende sosiale, kreative, urbane og økonomiske mål den setter seg fore. Hun kritiserer videre tilnærmingen for å legge til grunn en antropologisk kulturforståelse (Williams «way of life») som er så vid at den legitimerer at kulturplanlegging griper inn og mener seg berettiget på nær sagt alle samfunnsområder. «*If cultural planning is to play any part in achieving socially progressive outcomes then culture must actually mean something, but it cannot mean everything.*» (Stevenson 2004:129). Stevenson minner om potensielle fallgruver i samband med kulturplanlegging som det er viktig å være oppmerksom på.

De siste avsnittene demonstrerer hvordan kultur inngår i et komplekst samspill med økonomiske, sosiale og fysiske endringskrefter generelt og bypolitiske og forvaltningsmessige strategier og prioriteringer mer spesifikt. Det viser også hvorfor flerfaglige betraktningmåter er verdt å etterstrebe i byforskningen (Aspen 2005:12).

3.3.2 Planleggingsprosjektet blir et governanceprosjekt

I planteoretisk litteratur kan en lese at også planleggingsdomenet har forandret seg i takt med generelle endringer i hvordan offentlig politikk blir organisert. *Nettverk* synes i samtidas planteoretiske ordskifte å framheves som et kjernebegrep. Det kan diskuteres i hvilken grad den økende antakelsen om at det har foregått en «nettverkifisering» av politikken representerer noe nytt, men i forhold til det demokratiske idealbildet begrepet «government» dekker, der politisk styring er hierarkisk oppbygd og de som styrer har legitimitet ved at de er folkevalgte, framstår styringsbildet i dag som fragmentert (Fimreite *et al.* 2005). Makten som (ideelt sett) har vært samlet i bystyresalen, er flyttet til et større antall nettverk. Dette medfører at politikerne mister noe av grepet om utformingen av bypolitikken, men kan også ses på som en utvidelse av det offentliges innflytelse gjennom at man lokalt skaper seg makt til å styre på nye måter. I et slikt perspektiv blir bypolitikk og regulering av den lokale økonomien og lokalsamfunnet til som et resultat av *samstyring* mellom en rekke institusjonelle og individuelle, private og frivillige aktører (Bergsli 2005; Fimreite *et al.* 2005; Røiseland og Vabo 2008).

Lorentzen og Hansen (2009:823) hevder den bakenforliggende ideen synes å være økt skaping og fordeling av ressurser (økonomisk, kunnskap, institusjonell, osv.), samt mer effektiv implementering. Dette medfører at urbane områder ikke kan «planlegges» av myndigheter på en lineær måte fra intensjon til plan, til handling, til resultat. Alt det som skjer i byer i dag er for dynamiske og innviklete til at lineær, instrumentell planlegging er gjennomførbar, hevder den britiske toneangivende planleggingsteoretikeren Patsy Healey (2007:3). Offentlige myndigheter har altså vært på søken etter nye styringsmåter og -praksiser som favner det nye bildet bedre. En konsekvens av dette har vært å bevege seg fra tradisjonell byråkratisk velferdsplanlegging og mot lokale vekststrategier, partnerskap og mer foretaksomme tilnærminger (Lorentzen og Hansen 2009:824).

Governance som begrep gir gjenklang i svært mange fagretninger, og følgelig kan meningen som legges i begrepet variere mye. I en diskusjon rundt governancemodeller i bypolitikk og -utvikling vil jeg vise til et fruktbart skille mellom to typiske forståelser av det ellers så omfattende begrepet. Skillet går mellom det som ofte refereres til som *entreprenøriell*

eller *markedsorientert governance* og *samarbeids-* eller *nettverksorientert governance* (Kristiansen 2008; Nyseth og Waldenström 2007; Therkildsen *et al.* 2009).

Førstnevnte, markedsorientert governance, peker på forandringen fra tidligere byråkratiske velferdstilnæringer til nyliberale politiske og økonomiske vekstagendaer, basert på nettverksfunderte policyutforminger som understreker fleksibilitet, innovasjon og entreprenørskap. Med samfunnsgeografen Harveys (1989:9) ord innbyr markedsorientert governance til kraftig konkurranse hvor hver by eller tettsted må framstå som det mest innovative, spennende, kreative og trygge stedet å bo, besøke, oppleve eller konsumere i. Relatert til byplanlegging generelt kan det sies at markedsorientert governance sammenfalt med målsettingen om å effektivisere den (lokale) offentlige velferdsproduksjonen, samtidig som ansvaret for byenes vekst og utvikling er utvidet godt ut i de private og sivile sfærer gjennom partnerskap og medvirkningsinitiativ (Therkildsen *et al.* 2009:928).

I likhet med Löfgren (2000) mener jeg at det i studier av små og «perifere» byer er grunn til å moderere og supplere de internasjonale og storbykontekstuelle litteraturbidragene om bygovernance og konkurranseorientering av strategiene. Med Trondheim som eksempel påpeker Löfgren at lokale myndigheter i nordiske små og mellomstore byer responderer på globaliseringen, men ikke utelukkende gjennom entreprenøriske governance-strategier. Nordiske småbyer velger flest en type strategi overfor staten som Löfgren kaller «klientisme», der lokale styresmakter i hovedtrekk forsøker å besvare og påvirke nasjonal politikk og policy. «*The strategies chosen may often have the look of competitiveness, but in reality it is clientism mimicking entrepreneurialism.*» (Löfgren 2000:509).

3.4 Et institusjonelt perspektiv på planlegging og governance

«An institutional analysis would suggest that the broader the base and depth of involvement in strategy-making and the richer the links among the relational webs involved, the greater the 'ownership' of the new strategic understandings is likely to be, and the more strategic directions, once invented, are likely to endure.» (Healey 2006a:247)

Patsy Healey (2006a) framholder en institusjonell tilnærming til governance som rommer mer enn at markedet får økt innpass i byutviklingsbeslutninger. Healey (2006a:230-242) identifiserer for så vidt ulike governancetrender, men hevder det de har til felles er et forsøk på å åpne opp government-styringen slik at praktisk politikk og styring får en bredere basis. Det handler om å skape et forhold til økonomi og det sosiale liv i byer og steder kjennetegnet av mer samarbeid og ansvarsfølelse. Healeys samarbeidsorienterte governanceform er opptatt av partnerskap og nye samhandlingsmåter i byplanlegging og revitaliseringsprosesser

(Therkildsen *et al.* 2009:928). I litteratur rundt denne tematikken blir det ofte hevdet at samarbeidsorienterte governancetiltakninger under visse forutsetninger kan øke verdien av og skape incentiver for alternativer til det man gjennom tradisjonell beslutningstaking har fått til (Nyseth og Waldenström 2007:133). Dette åpner for interessante prosesser og spørsmål i byutviklingsammenheng, men har vist seg vanskelig å omsette i praksis.

Det institusjonelle perspektivet, frontet særlig av Patsy Healey (2006a; 2007), gjør et forsøk på å møte de kollektive utfordringene som finner sted i nettverket av relasjoner i våre felles rom i byer og steder – «*shared spaces*», gjennom sameksistens og forbindelser av varierte interessegrupper. Healey (2006a:55), inspirert av Giddens strukturasjonsteori, legger til grunn en institusjonell tilnærming i sin diskusjon av planlegging og governance. Den institusjonelle tilnærmingen forkaster teorier om at rasjonelle valg ene og alene former samfunnet, men baserer seg heller på individuelle identiteter som *sosialt konstruert*. Måter vi ser og har viten om verden, og måter vi handler i den, forstås som skapt gjennom sosiale relasjoner til andre, og disse relasjonene igjen som forankret i bestemte sosiale kontekster. Institusjoner forstås generelt i dette perspektivet som: «*the norms of behaviour and routines of practice embedded in particular histories and geographies*» (Healey 2006a:324).

Ifølge Healey (2006a:140, 160) spiller lokal governance, i en eller annen form, en nøkkelrolle i samtidas økonomiske forbindelser. Det som er nytt ved denne rollen, er dens orientering og organisatoriske form som prioriterer en åpen og strategisk tilnærming til næringsutvikling i urbane regioner i globaliseringens tidsalder. Healey argumenterer for et institusjonelt perspektiv på lokale økonomiske utviklingsstrategier der fokus flyttes fra tilføring av konkrete «ting» som arbeidsplasser, eiendommer eller infrastrukturprosjekter, til *bygging av lokale institusjonelle kapabiliteter*. Dette igjen fokuserer på å bygge opp ny kunnskap, nye relasjoner og nye kulturelle orienteringer som samlet sett utvikler et steds «intellektuelle og sosiale kapital», altså et steds overordnede kvaliteter.

«The value of an institutionalist approach to a local economy in this context is that it focuses attention beyond firms and sectors to the relational webs within firms flourish. It leads to a policy focus on building up the links which individual firms have with each other and with their places, through both specific measures such as local sourcing, and training arrangements, and generating a relational richness which makes one place more attractive to a firm and its key connections» (Healey 2006a:141).

Som sitatet viser, mener Healey at (2006a:144) lokal økonomi, i motsetning til hva nyklassisk lokaliseringsteori måtte hevde, er den aggregerte samling av enkeltpersoner og bedrifter som er opptatt av økonomiske transaksjoner. Hver og en har sitt nettverk av relasjoner hvor

tilgang til produksjonsfaktorer og markeder formidles, og har alle et forhold til den sosiale verden som er på stedet de er lokalisert. Offentlig politikk og policy har en rolle å spille i å bistå utviklingen av disse positive nettverkene. Det handler om å bygge den lokale institusjonelle kapasiteten, altså ansamlingen relasjonelle nettverks generelle kvalitet på et sted. Healeys samarbeidstilnæringer er fundert i slike relasjonsbyggende prosesser, og *samarbeidsplanlegging* («collaborative planning») er oppskriften hennes på hvordan en skal bygge slik institusjonell kapasitet.

3.4.1 Strategiutforming med transformativ kraft eller normativ slagside?

Healey (2006a:244) mener effektive institusjonelle styrings- og planleggingsprosesser bygger på konsensus. Konsensus ikke bare i forhold til å utforme den overordnede problemstillingen, men også gjennom samarbeidsprosesser hvor flest mulige aktører er med og spiller inn løsningsforslag og foreslår strategiske tiltak og retningsvalg for utviklingen. I dette perspektivet medfører øvelser i strategiutforming en bevisst innsats for sosial mobilisering til samarbeid. Målet er å endre diskurser for praktisk politikk, og kanskje også prosesser og regler knyttet til politikktutforming. Slikt samarbeid skjer innenfor rammen av kommunikative praksiser som kjennetegnes av en erkjennelse av mangfold i kunnskapstilfang, resonneringsmåter og rutiner for kommunikasjon og organisering. Slike kommunikative praksiser krever et minimum av interesse og tillit mellom partene for å kunne ha framdrift. Man kan med enkelthet tenke seg utfordringene som ligger i å skulle nå konsensus blant mennesker fra potensielt svært forskjellige sosiale nettverk og kulturelle verdener (Healey 2006a:267).

At strategiutforming kan foregå i mange forskjellige institusjonelle settinger, påvirker hvem som får tilgang til aktiviteten og dens rutiner. Dette reflekterer maktforholdene som en hver strategiutforming vil bære med seg. Healey (2006a:267) hevder vellykkete innsatser i strategiutforming er de som gjennom nye diskurser eller historier om et utvalg saker, produserer strategier og policyer som overbeviser involverte parter om verdien av en ny retning og implikasjoner av den. Diskursene er nyskapende ved å fornye forståelser av konkrete saker og muliggjøre tenkning av nye handlingsalternativer. Dermed har de potensial til å endre strukturer for sosiale relasjoner, de bærer i den forstand med seg makt.

I Healeys (2007:185) begrepsbruk, er strategier sosiale produkter som har kommet til i komplekse governancekontekster, og som har makt til å «ramme inn» diskurser og forme handling. Strategier blir til over tid og gjennom prosesser som filtrerer og fokuserer oppmerksomheten, for dermed å vektlegge enkelte temaer og skyve andre ut over sidelinja. Strategier bidrar med en type orientering av oppmerksomhet og ressurser som kan uttrykkes i

generelle prinsipper eller i romlige bilder, som for eksempel kart eller diagrammer. Healey understreker at strategier og planer har potensial til å utgjøre en transformativ kraft som kan forme framtidige kvaliteter og muligheter, men bare dersom de evner å «reise» fra det institusjonelle stedet de ble utformet på til andre institusjonelle arenaer uten å miste makten til å sette rammer, samt å beholde denne evnen over tid. Når man med denne øvelsen blir del av et lokalsamfunns institusjonelle infrastruktur, har man beveget seg over hele landskapet av governance-dimensjoner, fra konkrete episoder, via governanceprosesser, til effekt på hele governancekulturer (Healey 2006a:327; 2006b:527; 2009:453).

Healeys perspektiv illustrerer altså ikke bare governance som en inkluderende styreform, men også som normativt utgangspunkt for «den gode samfunnsutvikling» (Hulgård og Bisballe 2003:97). Newman (2008) utfordrer Healeys planleggings- og governanceperspektiv på grunnlag av vanskelighetene med å vise til gode eksempler i praksis. «*The normative orientation of work on strategic spatial planning steers us towards ideal solutions and away from the reasons why evidence of new spatial imaginations and governance is weak.*» (Newman 2008:1381). Han argumenterer for Healeys normative slagside som årsak til manglende bevis, og hevder Healeys oppskrift går ut på at strategiske planleggere nyttiggjør seg av institusjonelle ressurser og referanserammer for å støtte kollektiv handling og frambringe endring. Men, hevder Newman, individer og grupper i et politisk system handler ikke bare som en funksjon av ressurser. Institusjonelle muligheter og begrensinger som både kan åpne nye veier og fungere som effektive stengsler, må også tas inn i likningen. Måten politiske aktører (og her inkluderes planleggere, næringsliv og sivilsamfunn) tolker slike faktorer på genererer ulik kapasitet til å øve innflytelse på, samt forme, planer. Altså utgjør hovedargumentene mot Healeys normative slagside for det første vanskeligheten med å opprettholde kollektiv handling, og for det andre muligheten for aktørenes begrensede transformative ambisjoner i en politisk hverdag av utfordringer og sjanser. Det er ikke gitt at aktører i et strategisk plansamarbeid har som mål «collective actor capacity» med transformerende effekter, men like mye kan se seg fornøyd med mer beskjedne ambisjoner.

Newman (2008) påviser en kontrast i samtidas samfunnsvitenskap mellom, på den ene sida, stivhengigheten ved institusjonell utvikling, og på den andre, troen på et radikalt institusjonelt skifte, representert ved blant andre Healey. Newman mener sistnevnte retning kanskje overdriver de antatte vanskelighetene ved beslutningstaking i samtidas governance og, som en konsekvens, legger mindre vekt på kontinuiteter i institusjonell utvikling. «Nederlag» i strategisk planprosesser bør ikke dømmes etter idealer om strategisk planlegging, men forsås som et normalt utfall av en situasjon av mange beslutninger og som reflekterer ulike

interesser, legitimitetsstreber og svar på muligheter og begrensninger. Dette kan bidra til bedre forståelse for hvordan planleggingsaktører trekker på institusjonelle og kulturelle ressurser, hvordan deres intellektuelle referanserammer former valg, men like viktig en forståelse for aktørenes ambisjoner ettersom de fornemmer strukturelle begrensninger og kalkulerer politiske muligheter.

«In contemporary institutional landscapes we expect governance institutions to be open to strategy and collaboration. In assessing the success of collective action around strategic planning we are suggesting greater attention to political structures, to political opportunities and to how opportunities are perceived and acted on. Actors strive (and often fail) to exploit perceived opportunities. Planners as officials and as political actors work in a context of multiple networks, state instruments and party competition developed over time and with potentially constraining force. They calculate interests and deploy bureaucratic and network power.» (Newman 2008:1380).

4

Vadsø i stort og smått

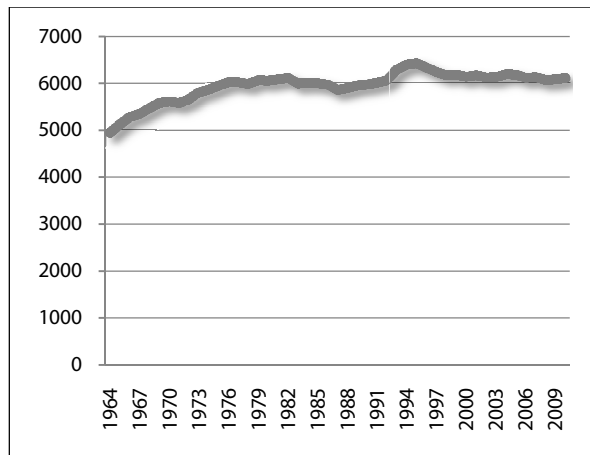
Figur 5 «Tokig kan människan vara som lämnar vackra skogar och kommer hit där inte ett träd kan växa» (Samuli Paulaharju i Skarstein og Maliniemi 2007:4). Innvandringsmonumentet i Vadsø. Til minne om den betydning den finske innvandringen har hatt for Finnmarks utvikling og vekst. Foto: A. Westgaard.

I dette kapitlet vil jeg presentere et utvalg sosio-økonomiske faktorer vedrørende Vadsø kommune. Utvalget er gjort med bakgrunn i hva jeg anser særlig relevant for oppgavens videre analyse og drøfting. Det dreier seg først om statistiske forhold knyttet til befolkning og nærings sammensetning. Deretter trekker jeg inn noen glimt fra den historiske konteksten for byen, med vekt på tida etter andre verdenskrig. Fra den helt nyere historien, beretter jeg om hovedtrekkene rundt oppstarten av flaggskip på kulturnæringsarenaen i Vadsø – Hermetikken Næringshage. På tampen av kapitlet dekker jeg noen betraktninger rundt Vadsøs muligheter og utfordringer, slik Vadsø kommune ser det. Formålet med kapitlet er å gi en innføring i bakteppet for problemstillingen og nyttige innsikter foran videre analyse og drøfting.

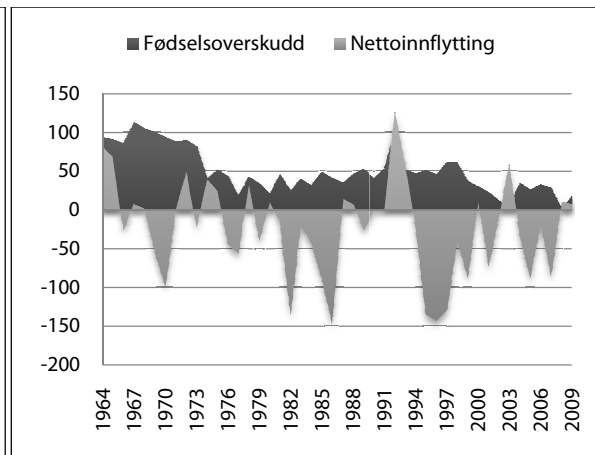
4.1 Vadsø – statistisk sett

Vadsø by ble grunnlagt i 1833 da stedet ved Varangerfjorden fikk kjøpstadsstatus (Skarstein og Johansen 2008:5). Vadsø kommune, i dagens form, ble til da Nord-Varanger og Vadsø kommuner ble slått sammen i 1964. Vadsø er fylkeshovedstad i Finnmark fylke. Se for øvrig oversiktskartet på side 19.

4.1.1 Demografiske forhold

Figur 6 Folketallsutviklingen i Vadsø kommune i perioden etter kommunesammenslåingen i 1964. Kilde: SSB.

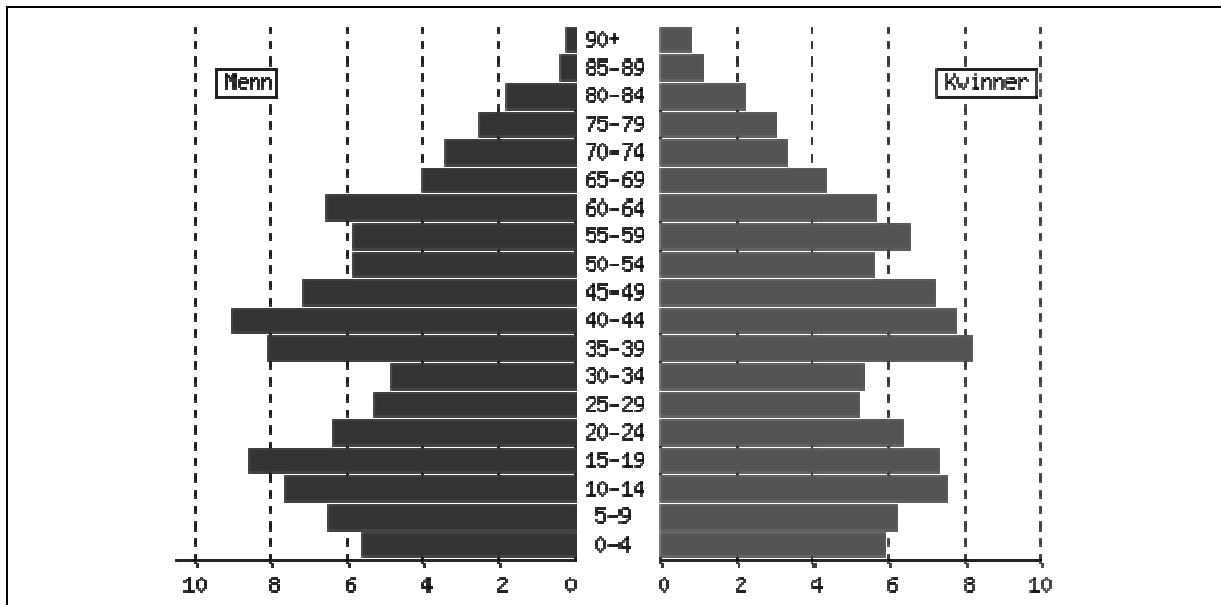
Figur 7 Fødselsoverskudd og nettoinnflytting i Vadsø kommune, 1964-2009. Kilde: SSB.

Jamfør figur 6, steg folketallet i den sammenslåtte kommunen Vadsø jevnt utover 1960- og 70-tallet. Veksten flatet ut fra rundt 1980 og har holdt seg stabilt i overkant av 6000 innbyggere siden da. Det kan legges til at de aller fleste av kommunens innbyggere bor i Vadsø by. 5057 personer var bosatt i Vadsø tettsted per 1. januar 2009¹³. Bybefolkningen har holdt seg stabilt rundt 5000 de siste 10 årene. Figur 7 forteller at det har vært noe lenger mellom årene hvor flere har flyttet til enn fra Vadsø. Store barnekull er derfor med å forklare stabiliteten i folketallet, samtidig som fødselsoverskuddet generelt har minsket fra midten av 1960-tallet, og nærmer seg null i nyere tid. Befolkningspyramiden gjengitt i figur 8 beskriver de demografiske forholdene i kommunen ytterligere. Det er verdt å merke seg spranget mellom andelen i nedre og øvre del av 30-årene. Kjønnsmessig er sammensetningen forholdsvis lik, kanskje med unntak av overvekt menn i alderskohortene 15-19 år og 40-44 år. Som i mange andre nordnorske kommuner er frafallet av ungdom etter tenårene en utfordring for Vadsø. Først ved aldersgruppen 35-39 år er nivået noenlunde tilbake på sammenliknbart nivå. Det er dessuten interessant å merke seg at det relative flyttetapet av

¹³ Kilde: SSB. Tall og tettstedsdefinisjon kan hentes fra følgende side: <http://www.ssb.no/befteft/> (2010-04-27).

unge i 20-årene er mindre blant kvinner enn menn. I Norge sett under ett er andelen rundt 3 % for begge kjønn og alle kohortene opp til og med 64 år.

Figur 8 Befolkningspyramide etter kjønn og alder pr. 2009-01-01, Vadsø kommune. Tall i prosent. Kilde: SSB.

4.1.2 Innvandring

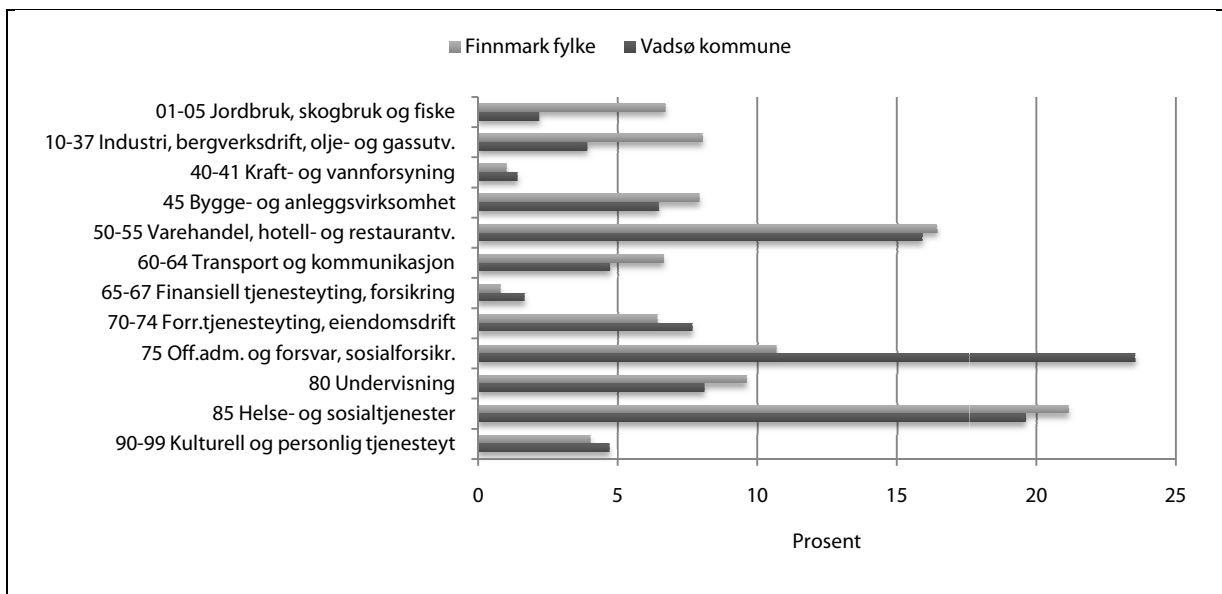
Vadsø har vært og er fortsatt en svært flerkulturell by. Bildet av innvandringsmonumentet innledningsvis illustrerer at finsk innvandring historisk har vært betydelig i Vadsø, og likeså har det samiske innslaget lenge gjort seg gjeldende i kommunen. I nyere tid har også folk fra andre verdensdeler kommet til byen. Andelen asylsøkere i Vadsø er blant de høyeste i landet i forhold til folketallet, og kommunen har markert seg i nasjonal sammenheng som en kommune som er positiv til bosetting av flyktninger og har mottatt pris som flinkest i klassen til å bosette flyktninger. Men med en utskiftning i denne delen av befolkningen på 6-7 % per år (andre kommuner i Finnmark ligger på mellom 3 og 5 % utskiftning), vil det være en utfordring for kommunen å legge til rette for kvalifisering av de minoritetspråklige til arbeidsliv og ressursutnyttelse i lokalsamfunnet, slik at Vadsø ikke bare blir et midlertidig bosted på veien mot etablering et annet sted (Vadsø kommune 2006:4).

4.1.3 Næringsstruktur

Figurene 9 og 10 illustrerer sider ved næringsliv, offentlig/privat sektor og utdanningsnivå blant vadsøværingene. Hva gjelder arbeid og næringsliv slår Vadsø kommune (2006) fast at slik som situasjonen er i dag, kan Vadsø betegnes som et typisk administrasjonssenter med stor andel offentlige ansatte. Det er ikke unaturlig all den tid Vadsø er Finnmarks fylkeshovedstad og dermed har fylkeskommunen og fylkesmannen som store arbeidsplasser. Men samtidig gjør dette Vadsø mer sårbar på grunn av en relativt liten privat sektor og stor

avhengighet av statlig regionalpolitikk. Det er således viktig for Vadsø at kommunen oppfattes som en næringsvennlig kommune.

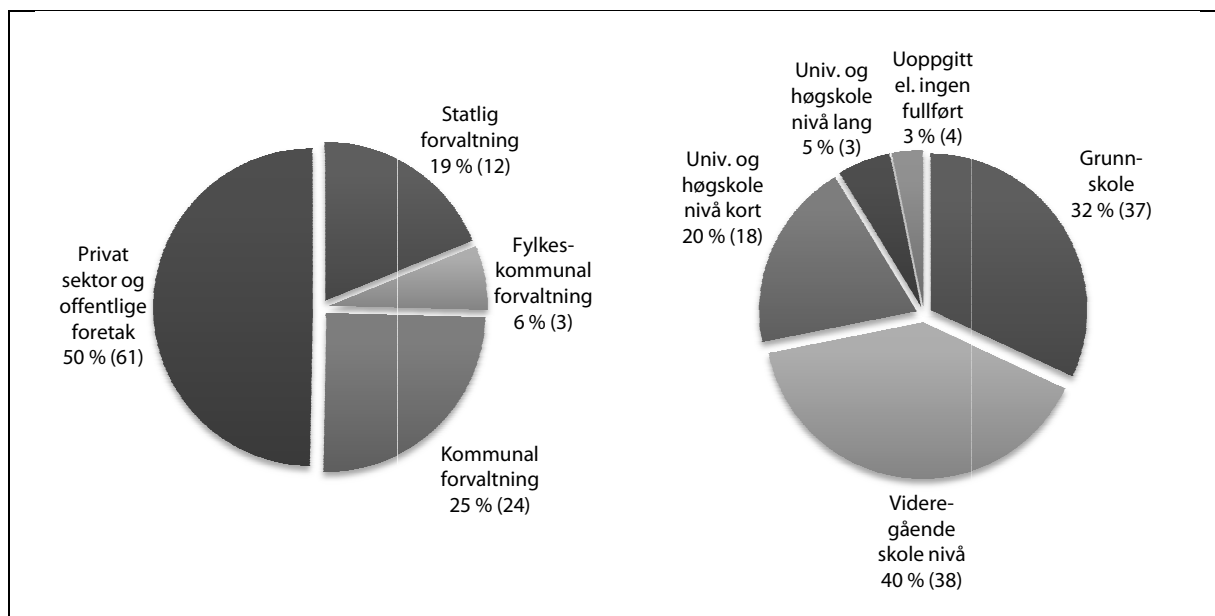
Næringsvirksomheter i Vadsø dreier seg i hovedsak om småbedrifter. Over 70 % av virksomhetene i kommunen har under 10 ansatte. Dette stiller kommunen overfor særlige utfordringer knyttet til å bygge opp støttestrukturer rundt bedrifter, samt å beholde et tilstrekkelig høyt kompetansenivå. Både regionalt samarbeid og økt satsing på kompetanse, nettverksbygging og utvikling av kompetansemiljøer eller næringsklynger vil være strategier for Vadsø (Vadsø kommune 2006:5).

Figur 9 Andel sysselsatte pr. næring (SN2007-koder) pr. 4. kvartal 2008. Kilde: SSB.

«Vadsø er en by hvor over halvparten av innbyggerne har høy kompetanse, og fortsatt er det etterspørsel på høy kompetanse på oppgavene som skal løses i Vadsø»¹⁴, hevder Vadsøs ordører. Diagrammet til høyre i figur 10 viser at andelen av de over 16 år som har tatt høgskole- eller universitetsutdannelse er 25 %. Tilsammenlikning er tilsvarende tall for Finnmark 21 %. Som administrasjonsby er høy kompetanse etterspurt blant mange av byens arbeidsgivere, og en høyt utdannet befolkning utgjør en viktig ressurs for kommunen.

¹⁴ Intervju; 2009-05-26.

Figur 10 Andel sysselsatte per sektor (t.v.) og utdanningsnivå etter høyeste fullførte utdanning (t.h.) i Vadsø kommune. Andel i Finnmark i parentes. Tall fra 2008. Kilde: SSB.

4.1.4 Om vadsøværingen og glimt fra etterkrigshistorien

Einar Niemi (2003:265), selv fra Salttjern like øst for Vadsø by, forteller om stereotypier og mentalitet om og i Vadsø, og bruker byens historie i søken etter forklaringer på forestillinger om en særegen Vadsø-mentalitet. Jamfør den mest kjente og oftest forekommende forestillingen om Vadsø: «Byen bak de nedrullede gardiner», minner Niemi om en viktig dualitet i beskrivelser av vadsøværingene:

«Mens mange utenfra-skildringer beskriver Vadsø som en nærmest død by og vadsøværingene som reserverte overfor fremmede, som konservative og stive, forteller gjerne innenfra-beskrivelsene om flittige og samfunnsbevisste vadsøværingene, vante med ulike kulturer og språk, litt sta og trege kanskje og langt fra samfunnsopprørske, men til å stole på både i handel og vandel og i hverdagslig samvær» (Niemi 2003:253).

Byen har gjennom hele sin historie i realiteten vært flerkulturell og med store utskiftninger i befolkningen gjennom omfattende inn- og utflyttinger, samtidig som kontinuiteten har vært representert blant annet ved store og dominante kjøpmannsfamilier. Befolkningshistorien vitner om spenninger mellom det gamle stedegne og det importerte, mellom tradisjon og fornyelse, der nok tradisjonen har vært sterkere enn fornyelsen, sier Niemi (*ibid.*:265).

Vadsø fikk seint en industri av betydning, først lenge etter andre verdenskrig. Da ble det etablert sildoljefabrikk og reke- og hermetikkindustri, samtidig som den tradisjonelle fiskeproduksjonen ble videreført. Men industrien ble aldri så omfattende som i mange andre byer og store fiskevær, og den viste seg svært sårbar. I flere tiår har fiskerisektoren vært

krisepreget og i lange perioder har sildoljeindustrien ligget helt nede. Hermetikk- og rekeproduksjonen er for lengst historie. De mange offentlige arbeidsplassene som lenge har vært byens stabile økonomiske element, har i den seinere tid blitt redusert i antall samtidig som deler av denne infrastrukturen med jevne mellomrom synes truet (Niemi 2003:267).

Vinteren 2001 toppet protestene mot disse utviklingstrekkene seg i det landskjente «Folkeopprøret i Vadsø» (Niemi 2003:267), og Vadsøs rykte som langt fra samfunnsopprørsk fikk et skudd for baugen. I slutten av februar kom statsminister Jens Stoltenberg til Vadsø hvor han ble møtt av fakkeltog og mer enn tusen deltakere på folkemøte i Varangerhallen. Statsministeren måtte svare på hvorfor han vil avfolke distriktene. De opprørte vadsøværingene etterlyste en distriktpolitikk som kan sikre arbeidsplasser og trygge levekår i distriktene, samt rammevilkår som kan gjøre det mulig å planlegge for framtida.¹⁵

Som Einar Niemi (2003:267) oppsummerer har man gjennom mesteparten av Vadsøs historie opplevd økonomi og arbeid som stabilt og trygt, med sin solide forankring i tradisjonell tenkning og i det forholdsvis store antall offentlige arbeidsplasser. Usedvanlig rike naturressurser og en utbredt husholdsøkonomisk mentalitet utgjorde en effektiv motvekt mot dramatiske økonomiske tilbakeslag. Så lenge dette systemet fungerte, var det heller ingen motiver for innovasjon. Men når systemet i etterkrigstida brøt sammen, ble tilbakeslaget opplevd som særlig sterkt. «*Når nå kravene til omstilling meldte seg, ble det opplevd nærmest som noe historisk nytt – her var jo ingen omstillingstradisjon eller noen grunnleggende innovasjonsmentalitet*», avslutter Niemi (2003:267). Niemi peker her på noe interessant ved mentalitet og tradisjon i vadsøsamfunnet. Men som jeg vil beskrive i de neste avsnittene, ble kanskje krisestemningen som hersket for om lag ti år siden utløsende for en utradisjonell satsing i Vadsø.

---

¹⁵ Klassekampen: *Opprøret grip om seg*; 2001-02-26.

4.2 Hermetikken – en kulturnæringshage fødes

Rundt samme tid som opplevelsen av krise var stor i Vadsø og Finnmark for øvrig, skjer noe interessant i sentrum av Vadsø. Den gamle og nedsarvete bygningen som før huset hermetikkfabrikken, selger Vadsø kommune for den symbolske sum av én krone til tre lokale kvinner høsten 1998.¹⁶ De tre hardarbeidende kvinnene får støtte til ombygging og utvikling av blant annet statlige SIVA,¹⁷ som rundt århundreskiftet fronter næringshagekonseptet sterkt som det nyeste innenfor distriktssatsing.¹⁸ En næringshage er i følge SIVAs nettsider en samlokalisering av virksomheter som driver innen kunnskapsintensive næringer. Ved å bygge opp et større totalmiljø som består av flere små virksomheter dannes det et grunnlag for samarbeid og et faglig og sosialt miljø som er mindre avhengig av enkeltpersoner.¹⁹ Oppussingen av Hermetikken-bygget ble finansiert av: Kommunal- og regionaldepartementet, Kulturrådet, Finnmark fylkeskommune og Vadsø kommune.²⁰ Sommeren 2002 står *Hermetikken* – Norges første næringshage for kunst og kultur ferdig. Initiativtakernes håp var at den nyskapende næringshagen skal skape grobunn for et rikt kulturbasert næringsliv i Vadsø. Initiativtakerne tror også at næringshagen kan bli et trekkplaster for utflyttet ungdom og andre som ønsker å bosette seg i fylkeshovedstaden (Kulturdepartementet 2001:25).

Finnmark fylkeskommune har i flere år nå hatt en offensiv satsing på kulturnærings i fylket. I desember 2003 vedtok fylkestinget en strategi med mål om å skape 500 nye kulturarbeidsplasser innen 2014. Fylkeskommunen var med å støtte etableringen av Hermetikken næringshage, og trådte sammen med Vadsø kommune hjelpende til da næringshagen var truet av konkurs i 2006. «*Det vil være synd å miste en nasjonal pilot på etablering av kulturbedrifter*», uttalte fylkesordføreren til avisa Finnmarken.²¹

Hermetikken Næringshage besluttet etter hvert å konsentrere fokus for virksomheten om å arbeide for å utvikle landets fremste kompetansemiljø for kreative næringer, og bli et nasjonalt kraftsenter for utvikling av kulturnæringsbedrifter.²² Det var styrets oppfatning at den gamle formålsparagrafen var for snever og begrensende. Det synes altså som om kulturnæringsmiljøet i Vadsø har modnet og ikke minst vokst siden starten i 2001, særlig de

¹⁶ Klassekampen: *Hermetikkfabrikk blir kulturveksthuis*; 2001-03-10.

¹⁷ SIVA (Selskapet for industrivekst SF) skal bidra til innovasjon og næringsutvikling gjennom eiendomsvirksomhet og utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapningsmiljøer i alle deler av landet. SIVA har et særlig ansvar for å medvirke til å fremme vekstkraften i distriktene. Kilde: Oppdragsbrevet til SIVA for 2010 fra Kommunal- og regionaldept.

¹⁸ Aftenposten morgen: *Fra hermetikkfabrikk til kultur-klekkeri i Vadsø*; 2000-08-13.

¹⁹ <http://www.siva.no/> (2010-05-13).

²⁰ Intervju; 2009-09-30.

²¹ Finnmarken.no; 2006-08-05: *Hermetikken får støtte*.

²² Forslag til ny formålsparagraf fra *Forslag vedtekstendringer Hermetikken Næringshage AS*.

siste par årene har utviklingen skutt fart. Fra 7 medlemmer har Hermetikken næringshage vokst til i dag å representere over 30 kulturbedrifter, eller nettverksbedrifter som de kalles, i Vadsø. I årenes løp har også et stort nettverk i inn- og utland bygd seg opp for Hermetikken. Som daglig leder oppsummerer det: «*Fra å være en spenstig kulturrebell i 2001, er Hermetikken nå en av Norges fremste utviklingsmiljøer for kulturnærings.*»²³ I dag handler ikke Hermetikken Næringshage om bygning eller fysisk tilrettelegging av kontorlokaler, men har skiftet fokus i retning av en utviklings- eller kompetanseinstitusjon som jobber blant annet med utvikling av metodikk for kulturnæringsbedrifter, kulturnæringer i steds- og regionperspektiv, i tillegg til nasjonalt og internasjonalt. Kort sagt har man mange forskjellige perspektiver på kulturnæringer og plasserer dem i et større bilde.

«Fokuset på den enkelte bedrift og samhandlingsdelen er redusert, noe som må sees i sammenheng med at nettverksbedriftene har vokst seg over det første skjøre stadiet og man har fått en stabil skog av bedrifter i bunn. Disse bidrar i sin tur igjen til utviklingsarbeidet og har der i gjennom tatt hele miljøet et hakk opp.»²⁴

Tabell 2 illustrerer det betydelige innslaget kulturnæringsbedrifter utgjør i Vadsøs næringslivsflora i dag. Jeg har sammenliknet andelen i Vadsø med de finnmarkskommunene som ligger nærmest Vadsø i innbyggertall, og fylket samlet.

Tabell 2 Andel kulturnæringer i Vadsø og utvalgte finnmarkskommuner

	<i>Vadsø</i>	<i>Hammerfest</i>	<i>Sør-Varanger</i>	<i>Porsanger</i>	<i>Finnmark</i>
Folketall (2010-01-01)	6101	9724	9738	3991	72 856
Antall bedrifter ²⁵	724	1139	1126	659	10 775
Antall kulturnærings- bedrifter	72	80	86	67	888
Andel kulturnæringer	9,9 %	7,0 %	7,6 %	10,2 %	8,2 %

Søk utført 2010-04-17 hos Proff™ Forvalt på nett: <http://www.forvalt.no>. Se vedlegg side 108-109 for oversikt over hvilke organisasjonsformer og næringsgrupper som har inngått i søket.

Jeg har tidligere i oppgaven vært inne på at Hermetikken Næringshage i seg selv ikke inngår i studien min. Jeg har likevel valgt å ta med disse innledende avsnittene om Hermetikken Næringshage fordi næringshagen som paraplyorganisasjon representerer de fleste av byens kulturnæringsbedrifter, og fordi Hermetikkens navn og rykte for mange er blitt synonymt med kulturnæringsatsingen i Finnmark generelt, og Vadsø spesielt. Det kan likevel være på

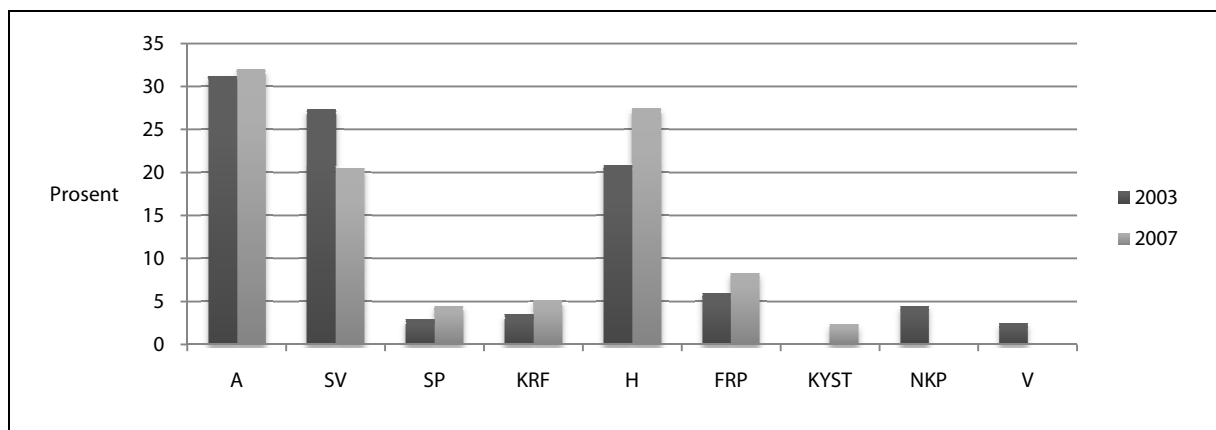
²³ Maria Utsi; Landsdelskommentaren 2008-10-17: *Kulturnærings mot framtida?*

²⁴ Intervju; 2009-09-30.

²⁵ Bedrift er definert som en lokalt avgrenset funksjonell enhet som hovedsakelig driver virksomhet innenfor en bestemt næringsgruppe (kort sagt: lokal bransjeenhet). Kilde: SSB. I dette søket har jeg inkludert følgende juridiske enheter: ANS, AS, ASA, BA, DA, ENK, IKS, KF og STI (se for øvrig vedlegg side 109).

sin plass å minne om at Vadsø allerede på tidspunktet Hermetikken Næringshage ble etablert, var godt kjent for et rikt kulturliv og hadde flere kulturarbeidsplasser. Flaggskipet; *Varangerfestivalen* er Nord-Norges største jazzfestival og har vært arrangert i Vadsø i august hvert år siden 1982 (Hansen 2007).

4.3 Vadsø – en kommune i utvikling med utfordringer i kø

Figur 11 Andel stemmer per parti ved kommunestyrevalg i Vadsø kommune. Kilde: SSB.

Politisk utgjør Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti et flertall i bystyret med til sammen 14 av 25 representanter. Jamfør figur 11 fikk disse partiene 52,5 % av stemmene ved kommunestyrevalget i 2007. Bystyret i perioden 2003-07 vedtok gjeldende kommuneplanens samfunnsdel. Denne tilhører kommuneplanens langsiktige del og skal trekke opp visjoner og mål for kommunen både som samfunn og som myndighet. Den skal vise trender og konsekvenser av alternative utviklingsveier, behov på de forskjellige samfunnsområder og hvordan behovene kan dekkes. Den skal skissere strategier og legge grunnlag for viktige prioriteringer og bruk av virkemidler (NOU 2001:7:117). I Vadsø kommunes kommuneplan for 2006-2017 heter det at kommunens visjon er: «På høyde med tiden». Planen gjør videre rede for trender og utviklingstrekk i kommunen.

Vadsø kommune står overfor store utfordringer i de nærmeste årene. De fleste industriarbeidsplassene er borte, og offentlige arbeidsplasser tilhørende statlig og fylkeskommunal administrasjon er kommet under press. Kommunen opplever dessuten en situasjon kjennetegnet av trangere økonomiske rammer og økte brukerbehov (Vadsø kommune 2006:9-10). Innenfor de beskrevne utfordringene over tar kommunen mål av seg å være «et trivelig og livskraftig lokalsamfunn som har et dynamisk og konkurransedyktig næringsliv» (Vadsø kommune 2006:14), og har videre en strategi for å underbygge dette som sier at Vadsø kommune er en aktiv aktør i næringsutvikling. I strategidelen til kommuneplanen har bystyret definert og vedtatt følgende strategiske satsingsområdene innen

næringsutvikling: petroleumsnæringer, maritime næringer, samt kultur- og reiselivsnæringer (Vadsø kommune 2006:16).

Kommunens næringspolitiske oppgaver omfatter i høy grad forbedring av virksomhetenes rammebetingelser. I dag ser en også en tendens til at betydningen av næringsutviklingsarbeid flyttes fra tidligere å være et statlig ansvar til kommuner og regioner. I denne sammenhengen poengterer Vadsø kommune (2006:10) at det private næringsliv og offentlig virksomhet i felleskap er regionens viktigste aktører for å utvikle nødvendig kunnskap, gjennomføringskraft og holdninger til å utnytte potensialet som fins i Vadsø.

Den type egenskaper som kreves for en framtidsrettet næringsutvikling inkluderer kreativitet, innovasjon og spisskompetanse, med andre ord er ildsjeler som tør å satse viktige. I Vadsøs tradisjonelle arbeidsmarkedsstruktur har ikke disse egenskapene vært de viktigste. De må dermed utvikles, slår kommuneplanen fast (Vadsø kommune 2006:11).

4.3.1 Et yrende kulturliv

Under feltarbeidet mitt i Vadsø var det unison stemning blant dem jeg snakket med at byen har et rikt og aktivt kulturliv, både i tilknytning til og i tillegg til det som måtte gå under kulturnæringsbegrepet. Inntrykket forsterkes når en tar byens størrelse i betraktning. Som en jeg intervjuet uttrykte det: «Når jeg ramser opp er det søren meg mye. Ser en på kalenderen er det hver uke konserter, det vil jeg si er mye for en by med seks tusen innbyggere.»²⁶ Flere peker også på en tett kopling mellom det profesjonelle og frivillige kulturliv i byen. Spesielt kom dette samarbeidet til syne under teateroppsetningen *Snø og ild* i 2007.

Varangerfestivalen trekkes fram av flere som flaggskipet i byens kulturliv, og som et etablert og godt eksempel på de positive ringvirkningene et kulturarrangement kan bringe med seg. Et annet eksempel er festivalen Polar Spectacle som ble arrangert for sjettede gang i begynnelsen av oktober i fjor.²⁷ Festivalen fokuserer blant annet på matopplevelser, og kongekrabben fra Varangerfjorden vies ekstra oppmerksomhet som et matprodukt og -opplevelse med geografisk forankring til Varanger. Organisasjonsmessig er Polar Spectacle organisert som et aksjeselskap og representerer således en kulturnæringsstilvekst i byen. En kommunepolitiker oppsummerer på følgende måte:

«Varangerfestivalen brukte nok mange år på å få den aksepten i byen som man har nå. Selv godt voksne folk som ikke går på en eneste konsert syns det er kjempeflott at vi har festivalen. Da har vi fått til noe bra og jeg merker at Polar Spectacle begynner å få til noe av det samme. Jeg vil tro folk også syns kulturdagene vi har i

---

²⁶ Intervju; 2009-09-30.

²⁷ <http://www.polarspectacle.no> (2010-03-28).

november er veldig bra, og det er mye bra! [...] Dette er enormt bra og det eneste som savnes er litt mer stolthet over det fra politisk hold. Det mangler en lenke der. Vi må være med på lik linje som vi følger en barnehage, for eksempel. Det er ikke sikkert vi må øke støtten, men i hvert fall følge med og være med i profileringen videre, og det er helt gratis òg å skaffe seg den kunnskap og ta den med seg videre.»²⁸

Med tanke på det rike kulturlivet i byen, savnes et moderne kulturhus eller -scene i Vadsø. En god stund har det foreligget planer om et nybygg for Vadsø museum. Det er tiltenkt et nasjonalt kvenmuseum i form av et «signalbygg» sentralt i byen. Ordføreren mener et nytt museumsbygg må ses i sammenheng med reiselivssatsingen i kommunen og merkevarebygging av Vadsø museum – Ruija kvenmuseum.²⁹ Mange ønsker seg et kulturhus i samband med eventuelt nytt museumsbygg, men kommunes høye lånegjeld vanskeliggjør et slikt vedtak. Bystyremøtet 29. april i år vitner imidlertid om politisk vilje til å realisere prosjektet med nytt museumsbygg. Bystyret besluttet å søke statlige og fylkeskommunale midler, og påtar seg samtidig ansvar for fullfinansiering og gjennomføring av prosjektet.³⁰ I 2007 var det arkitektkonkurranse om nytt kvenmuseum og vinnerbidraget ble slått opp i VGs søndagsbilag, som vist i figur 12 på neste side.

I dette kapitlet har jeg pekt på noen statistiske forhold ved Vadsø kommune. Utvalget av faktorer er gjort strategisk fra min side på bakgrunn av hva jeg mener best utgjør et bakteppe for forståelse av temaet studien omhandler, og ikke minst som nyttige innsikter forut for analysen av Vadsø kommunes kulturplanlegging

---

²⁸ Intervju; 2009-10-01

²⁹ Intervju; 2009-05-26.

³⁰ Bystyresak 18/10 *Nytt museumsbygg – søknad om midler*. Møtebok; 2010-04-29.

Figur 12 Arkitektkontoret a-labs vinnerutkast til nytt museumsbygg i Vadsø i 2007.
Faksimile VG 7; 2007-11-18.

5

Kulturplanlegging med forviklinger

«Jeg synes det er mye tradisjonell tenkning i forhold til at det er fisk og olje som teller. Men i det hele tatt synes jeg det har vært en manglende satsing generelt på næringslivet fra Vadsø kommunes side. De virker veldig opphengt i offentlige arbeidsplasser.» (Intervju 2009-05-28)

«Det kreative miljøets liv i Vadsø har ikke vært uproblematisk, det tror jeg ikke det er på noen steder, fordi ideen om et kreativt sted med mulighetsrom og åpenhet for mange virker skremmende.» (Intervju 2009-09-30)

Tidligere i oppgaven har jeg beskrevet det Bukve og Amdam (2004a:328) omtaler som et regionalpolitisk regimeskifte som har endret kommunal planlegging og -utviklingsarbeid fra om lag 1980-tallet av. Innovasjon og konkurransevne har erstattet fordeling og modernisering som de sentrale honnørordene i den regionalpolitiske diskursen.

I dette kapitlet vil jeg, i henhold til problemstilling og operasjonalisering for oppgaven, legge opp en kronologisk framstilling av hvordan den strategiske næringsplanleggingen i Vadsø kommune har utviklet seg gjennom siste tiår, altså parallelt med at kulturnæringsmiljøet i byen opplevde sterk vekst i antall bedrifter og styrket posisjon og anseelse nasjonalt. Disposisjonsmessig vil diskusjonen dreie seg rundt det man kan kalle to «knagger» for analysen: planleggingens *form* og *innhold*. Disse har jeg landet på fordi de utgjør ingredienser i enhver planleggingsprosess, og fordi de har vært så betegnende for de funn jeg har gjort meg gjennom studien i Vadsø. Nettopp av den grunn velger jeg å ha med begge disse i samme kapittel. De henger nødvendigvis sammen.

Jeg åpner kapitlet med en oversikt over Vadsø kommunes strategiske næringsplaner (SNP) og prosessene rundt dem siste tiårsperiode, fra den som ble sist vedtatt i 2002 og fram til det reviderte utkastet til SNP for 2010-2017, som bystyret vedtok 29. april 2010.³¹ Deretter ser jeg nærmere på formen som ble valgt på næringsplanleggingsarbeidet og diskuterer forhold knyttet til kulturplanleggingen i Vadsøs form, innhold og framtidsutsikter.

---

³¹ Bystyresak 16/10: *Strategisk næringsplan 2010-2017*. Møtebok; 2010-04-29.

5.1 Strategisk næringsplanprosesser i Vadsø

I forrige kapittel viste jeg til hvordan Vadsø kommune tar mål av seg å være en aktiv aktør i næringsutvikling, og kommunen legger til grunn at utgangspunktet for utformingen av offentlig næringspolitikk må være *bedriftenes* behov. Det heter videre i kommuneplanens samfunnsdel at den såkalte pådriver- eller utviklerrollen må aktivt utvikles dersom kommunen skal få maksimal effekt av ulike strategier og tiltak (Vadsø kommune 2006).

Vadsø kommune ved administrasjonen understreker at strategisk næringsplan skal være forankret i de overordnede prioriteringer som er definert i kommuneplanen. Videre skal SNP være et reelt verktøy for kommunen og næringslivet i næringsutvikling, den skal avgrense prioriterte områder for næringssetningen i kommunen, og skal brukes aktivt i det daglige arbeid som gjøres i kommunen innen næringsutvikling (Vadsø kommune 2009:8). Kommunens administrasjon og politikere setter seg med andre ord høye ambisjoner om å etterleve de strategiske valg planen definerer.

SNP for Vadsø kommune siste tiårsperiode innebærer flere utkast til reformulerte planer. Jeg velger derfor å starte med den planen som sist ble vedtatt av bystyret. Men først legger jeg fram en tabell med oversikt over utkaster til, samt vedtatte SNP-er, og som inngår i datamaterialet for denne oppgaven.

Tabell 3 Strategiske næringsplaner for Vadsø kommune 2002-2017

	SNP 2002-2005	SNP 2007-2010	SNP 2010-2013	SNP 2010-2017
Vedtakshjemmel	Bystyret; 2002-04	Formannskapet; 2008-11-13: Offentlig gjennomsyn	Varanger Næringscenter; 2009-12-21: Høringsbrev	Bystyret; 2010-04-29
Strategiske satsingsområder	▪ 13 innsats- områder, hvorav ene: <i>Kultur og næring</i>	▪ Reiseliv ▪ Olje og gass	▪ Reiseliv ▪ Olje og gass ▪ Kulturnæring	▪ Reiseliv ▪ Energi ▪ KIFT-næringer ▪ Havne- tjenester ³²
Sideantall i plan- dokumentet	27	23	21	14

Dokumentene er hentet i PDF-format fra Vadsø kommunes hjemmeside; www.vadso.kommune.no.

³² Havnetjester ble lagt til som et fjerde styrende mål i SNP etter forslag i bystremøtet 2010-04-29.

5.1.1 SNP 2002-2005: Ny modell for næringsutvikling og vekst i kulturnæringer

5.1.1.1 Trekløvermodellen etableres

Forrige vedtatte strategiske næringsplan for Vadsø kommune løp for perioden 2002-2005, og arbeidet med den ble påbegynt høsten 2001. En arbeidsgruppe bestående av formannskapsmedlemmer og leder i Plan-, nærings- og miljøkomiteen bidro i forarbeidet. SNP 2002-2005 hadde to definerte hovedarbeidsområder:

1. Ny organisering av næringsutviklingsarbeidet i kommunen.
2. 13 strategiske tiltaksområder; hvorav ene var «kultur og næring».

Vadsø kommune deltok på begynnelsen av 2000-tallet i *Stifinnerprogrammet*³³ i regi av Kommunal- og regionaldepartementet, og i den sammenheng var en aktuell problemstilling organiseringen av Vadsø kommunes næringsutviklingsarbeid og konkret; utvikling av en ny modell for næringsutvikling. Muligheten for et nærmere samarbeid mellom kommunen og næringslivet gjennom såkalte offentlig-private samarbeidsrelasjoner stod sentralt i arbeidet med prosjektet i Vadsø. Møter fra høsten 2003 mellom Vadsø Bys Næringsforening og kommunen resulterte i etableringen av *Vadsø næringsforum* (VNF) som et felles organ for strategisk næringsutvikling i Vadsø, bestående av representanter for næringslivet og kommunen, ved både administrasjon og politikere (Vadsø kommune 2007a:12).

Den nye organisasjonsmodellen for næringsutviklingsarbeidet i Vadsø fikk navnet *trekløvermodellen*, basert på tre overordnede nivåer: (1) strategi, (2) operasjonalisering og (3) region. Som første blad i trekløvermodellen ble Vadsø næringsforum (VNF) etablert i oktober 2004.³⁴ Ved oppstarten fikk VNF som første større oppdrag å arbeide fram utviklingen og etableringen av det operative leddet i næringsutviklingsarbeidet, det som skulle bli *Varanger Næringsssenter AS* (VNS). Organiseringen av kommunens utviklingsarbeid som offentlig-privat samarbeid var på tidspunktet helt nytt i Vadsø og Varanger (Vadsø kommune 2007a:12), men som vist i litteraturgjennomgangen, langt fra unikt nasjonalt eller utenlands.

I desember 2005 vedtok bystyret etablering av Varanger Næringsssenter AS som det operasjonelle, andre bladet i trekløvermodellen.

---

³³ «Stifinnerprogrammet – modernisering for velferd» var et omfattende forsøksprosjekt i regi av KRD under regjeringen Bondevik II, avsluttet i 2007. Det overordnede målet med Stifinnerprogrammet var å prøve ut om en mer helhetlig tilnærming i utviklings- og omstillingsarbeid bedre vil sette kommunene i stand til å se ulike virkemidler i sammenheng. Kilde: KRD-rapport 2007: *Fra innvortes til utvortes bruk – Stifinnerprogrammet*.

³⁴ Bystyresak 0079/05: *Etablering av Vadsø næringsssenter*. Tillegg sakliste; 2005-12-15.

«Vadsø bystyre vedtar at operativt næringsutviklingsarbeid skal være et samarbeid mellom kommune og næringsliv. Vadsø kommune ønsker å styrke næringsutvikling og verdiskaping i Vadsø kommune ved å igangsette etablering av Varanger Næringsssenter AS. Varanger Næringsssenter AS skal være et redskap for operasjonell næringsutvikling i Vadsø kommune på vegne av kommunen og næringslivet. Vadsø kommune skal gå inn i Varanger Næringsssenter AS med 40 % andel i selskapets aksjekapital.»³⁵

For Vadsø kommune har målet altså vært å etablere en modell der kommunen og næringslivet sammen skal engasjere seg og jobbe med næringsutvikling i kommunen. Kommunens tradisjonelle rolle som tilrettelegger og forvaltningsmyndighet ivaretas, men utviklingsperspektivet og næringslivets rolle i arbeidet står helt sentralt. Det var viktig for kommunen å signalisere en ikke altfor styrende rolle i samarbeidsorganet. Det blir understreket i flere av kommunens dokumenter og sakspapirer fra denne perioden at det private næringsliv og kommunen i felleskap er regionens viktigste aktører for utvikling av nødvendig kunnskap, gjennomføringskraft og holdninger til å utnytte det potensialet Vadsø har. Med andre ord skal *samarbeid* mellom kommunen og næringslivet kjennetegne næringsutviklingsarbeidet i Vadsø.

Etableringsprosessen av Varanger Næringsssenter AS tok lenger tid enn forutsatt, men da stiftelsesmøtet ble avholdt i mars 2007, var interessen stor blant byens næringsaktører for å tegne aksjer.³⁶ Næringsplanleggere og administrasjonen i Vadsø kommune gir uttrykk for at man mener hovedarbeidsområde 1; *Ny organisering av næringsutviklingsarbeidet i kommunen*, ble oppfylt ved etableringen av VNF og VNS. Videre blir det hevdet at næringsutviklingsarbeidet i Vadsø er preget av et godt samarbeid mellom kommunen og næringslivet (Vadsø kommune 2007b:3). Dette synet skulle vise seg å bli utfordret i samband med reformuleringen av SNP.

5.1.1.2 Kultur næringshagen intet «barn» av strategisk næringsplan

SNP for 2002-2005 slår fast at et rikt kulturtilbud er en udiskutabel viktig forutsetning for kommuners attraktivitet, og at kultur i seg selv også kan være en vekstbransje og gi betydelig verdiskaping i et lokalmiljø. Planen setter som mål at Vadsø kommune skal omtales og betraktes som Kulturbyen (Vadsø kommune 2002:17). Dette svarer til hvordan kultur framheves i kommuneplanens samfunnsdel som strategisk satsingsområde for næringsutvikling, som samfunnsmessig fortrinn og attraktivitetsskapende faktor for vadsøsamfunnet (Vadsø kommune 2006).

---

³⁵ Bystyresak 0079/05: *Etablering av Vadsø næringsssenter*. Møtebok; 2005-12-15.

³⁶ Formannskapssak 0044/07: *Varanger næringsssenter – støtte til etablering*. Møteinnkalling; 2007-03-15.

Planformuleringer til tross, det mest synlige eksemplet på kulturnæringenes vekst i Vadsø siste tiår; etableringen av Hermetikken Næringshage, skjedde helt uavhengig av både kommuneplan og strategisk næringsplan. Vadsø kommune bidro riktignok økonomisk ved at bygningen ble solgt for en symbolsk sum, samt at oppussing av bygget og årlig drift av næringshagen (fram til 2010) har fått tilskudd. Men utover det poengterer alle mine informanter at Hermetikken Næringshage ikke er «barn» av noen kommunal næringsplan i Vadsø, men resultat av iherdig ildsjelarbeid. En næringskonsulent jeg snakket med sa:

«Jeg tror man kan se etableringen av Hermetikken helt uavhengig av den forrige strategiske næringsplanen. Etableringen hadde kommet uansett, selvfølgelig ikke uten kommunen fordi kommunen stilte seg bak prosjektet, ikke minst på finansieringsbiten, men det er vanskelig for en kommune å si nei når det etableres en næringshage.»³⁷

Og en tidligere tilsatt i Vadsø kommunes administrasjon samstemmer: «*[Hermetikken] er vokst fram uavhengig av alle planer. Det har vært ildsjeler som har stått bak, sammen med poenget med tredelingen*³⁸ på finansieringssiden.»³⁹

5.1.2 SNP 2007-2010: Næringslivets plan, men uten kulturnæring

5.1.2.1 «Outsourcet» planleggingsprosess

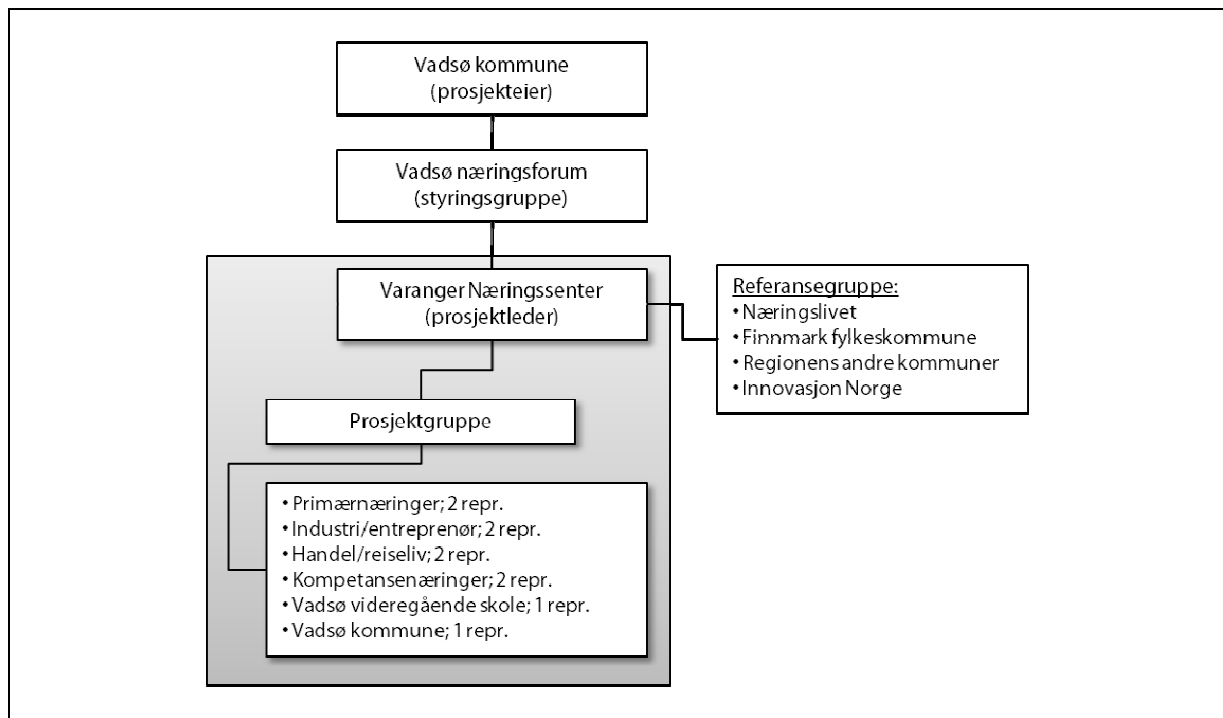
En viktig oppgave for det nyoppstartete Varanger Næringscenter var å utarbeide forslag til ny strategisk næringsplan, et arbeid som ble påbegynt høsten 2007. Som figur 13 viser, var Vadsø kommune oppdragsgiver for rulleringen eller reformuleringen av SNP. Vadsø næringsforum fungerte som styringsgruppe for prosjektet, mens VNS var ansvarlig for prosjektledelsen. Prosjektgruppen, bestående av representanter for kommunens bransjer, bistod i det praktiske arbeidet og sørget for at både kommunens og næringslivets interesser ble ivaretatt i prosessen. I tillegg benyttet prosjektleder seg av andre relevante aktører som referanser og høringsinstanser i prosjektet: Næringslivet i Vadsø, andre kommuner i regionen, Finnmark fylkeskommune og Innovasjon Norge.

---

³⁷ Intervju; 2009-05-26.

³⁸ Tredelingen henspeiler på en avtale om driftsstøtte til Hermetikken Næringshage AS, hvor Vadsø kommune, SIVA og Finnmark fylkeskommune sammen forplikter seg til å bidra med 300 000 kr hver i årlige midler. Intensjonen var at Hermetikken Næringshage skulle være selvfinansierende fra og med 2010 (Finnmarken.no: *Frykter død for næringshagen*; 2008-04-17).

³⁹ Intervju; 2009-09-16.

Figur 13 Organisasjonskart for planleggingsprosessen forut for SNP 2007-2010 (Vadsø kommune 2007b:6).

Varanger Næringsssenter var i forbindelse med reformuleringen av planen av den oppfatning at fokuset man anla i forrige SNP ikke kan sies å ha vært formålstjenelig. «For å kunne bruke våre begrensede ressurser på en mest mulig effektiv måte, har det vært formålstjenelig å snevre inn antall satsingsområder» (Vadsø kommune 2007b:2). Videre slås det fast at det er en forutsetning for en slagkraftig SNP at handlingsplanen er konkret og gjennomførbar. VNS, i samarbeid med Vadsø kommune, ønsker at fokuset for SNP skal være samarbeid mellom bedriftene og de ulike næringsveiene i kommunen, samt at utvikling av næringsklynger er ønskelig for å øke konkurransevnen til kommunes næringsliv.

Om organiseringen av næringsplanleggingsarbeidet rundt denne SNP'en kan det synes som om det politiske eierskapet til planen ble svekket ved at arbeidet ble satt ut til VNS, i tillegg til at VNF ikke stilte med like stor politisk tyngde som bystyret. En kommunepolitiker og medlem av bystyret som jeg snakket med opplevde prosessen rundt den konkrete SNP som dårlig.

«Det er første gang vi har satt ut planarbeidet og fikk Varanger Næringsssenter til å gjøre det for oss. [...] er det sånn vi ønsker å drive planarbeid? Min spådom er at vi kommer til å lande på at sånn kan vi ikke ha det, vi kan ikke fjerne et slikt arbeid fra den politiske dagsordenen. Fordi når vi bestemmer økonomiplan og bevilger for fire år fram i tid skal det helst henge sammen med planverket. Når gjør det ikke det fordi vi ikke har jobbet med innholdet. Så kan man sikkert ta den opp i bystyret og

få den banket gjennom, men da har man ingen eiendomsforhold til innholdet og da nytter det ikke, tror jeg.»⁴⁰

Politikersynspunktet over ser ut til sammenfalle med en betraktning fra en som var involvert i utarbeidelsen av forslaget til SNP for 2007-2010:

«... det som er interessant i dette er at strategisk næringsplan er kommunens plan, men mandatet fra kommunen var at næringslivet skulle skrive den. Så det deltok ingen fra kommunen i skrivearbeidet. Det vi hadde å forholde oss til fra kommunen var Vadsø næringsforum hvor det sitter 4 politikere og 4 fra næringslivet. Mot disse ble det sparrt jevnlig, men det var ikke mye innspill fra politisk hold i Vadsø næringsforum i forhold til innholdet. Derfor fikk næringslivet ganske frie hender til å fortelle kommunen hva man ønsket i denne planen. [...] Så det er på mange måter kommunes plan, men næringslivet som har skrevet den.»⁴¹

Ordføreren i Vadsø kommune sier opprettelsen av Varanger Næringsssenter kanskje er en erkjennelse av at politikerne ikke er de store næringsutviklerne. Videre trekker han fram et perspektiv på næringsutvikling i kommunen som ikke utelukkende bør konsentreres om små og «ubetydelige» foretak, men også større etableringer utenfra:

«Vi erkjenner at vi ikke er god til å satse på næringsutvikling, men næringslivet i Vadsø er veldig spesielt hvor vi lever av de store institusjonene og arbeidsplassene som kjøper og selger varer. Næringsutvikling sett fra min side er ikke bare «pølsebu», men det å kanskje få inn andre som vil etablere seg i Vadsø. Det er det som er næringsutvikling.»⁴²

5.1.2.2 Strid om innholdet

Utkastet til ny SNP definerte to prioriterte satsingsområder for 2007-2010: Reiselivsutvikling og olje- og gassrelatert utvikling. I tillegg inneholdt planen en handlingsdel med konkrete tiltak for hver av de to satsingsområdene. I forkant av planen var det en god del diskusjoner i forhold til hva man skulle satse på. En av mine informanter som var involvert i planprosessen oppsummerer:

«Vadsø er en by som i veldig mange år har lent seg på offentlige arbeidsplasser. Mange politikere mener det fortsatt er det viktigste satsingsområdet, det å prøve å kare til seg flest mulig offentlige arbeidsplasser. Vi har sågar diskutert det i forhold til strategisk næringsplan. [...] Det var en salig jobb å få de overbevist om at det ikke var næringsutviklingsarbeid. Det bunner nok mest i forståelsen av hva næringslivet er for noe. Hva de jobber med. Privat sektor og politikere i denne byen

---

⁴⁰ Intervju; 2009-10-01.

⁴¹ Intervju; 2009-05-26.

⁴² Intervju; 2009-05-26.

har det ikke vært så veldig mye kommunikasjon imellom, har jeg inntrykk av. Man må håpe at man klarer å øke bevissthetsnivået hos kommunepolitikerne.»⁴³

Informantens påpekning av mangelfull kommunikasjon mellom Vadsøs næringsliv og politikere kan dessuten illustreres av at et næringsutviklingsseminar i forbindelse med bystyrets behandling av utkastet til planen i mars 2009 måtte avlyses på grunn av for få påmeldte.⁴⁴

Etter at utkastet til SNP ble lagt ut til offentlig gjennomsyn høsten 2008, reagerte kulturnæringsbransjen på at de mente seg forbigått og at kulturnæringer burde være et satsingsområde. For kulturnæringsaktører i Vadsø framstår det som et paradoks at kulturnæring ikke er nevnt i planen, all den tid kulturnæringer og konsulentbransjen har vokst mest i kommunen.⁴⁵ En av informantene mine peker på det interessante forhold at kulturen ligger i kommuneplanen, men altså ikke var tilstrekkelig synlig i forslaget til SNP. Informanten tror man koplet allerede i starten kultur og reiseliv tett sammen, slik at de nærmest ble synonyme. Det var mye snakk om kulturbasert reiseliv, opplevelsesturismen, det å ta i bruk den lokale kulturen i reiselivskonsepter. Informanten tror man rett og slett tok en snarvei i denne saken.⁴⁶

Også ved siden av selve planprosessen ble kulturnæringsmiljøet ved Hermetikken Næringshage utfordret. Våren 2008 fryktet konstituert daglig leder i næringshagen død for Hermetikken. Bakgrunnen var rådmannen i Vadsø kommunes forslag om å kutte den kommunale støtten til næringshagen. I henhold til gjeldene avtale, ville også støtten fra Finnmark fylkeskommune og SIVA falle bort dersom midlene fra kommunen forsvant.

«Konsekvensene av en nedleggelse av næringshagen i hovedsak vil bli at medlemsbedriftene mister den samlende arenaen som næringshagen er ment å være. [...] Gjennom mange år har vi bygget oss opp nettverk både lokalt, nasjonalt og internasjonalt, noe bedriftene våre har utnyttet. Og dette vil kunne forsvinne», uttalte daglig leder i Hermetikken Næringshage.⁴⁷

Rådmannens innsparingsforslag ble behandlet i bystyret 22. april 2008 og endte med at forslaget ble gjort om, altså vedtok bystyret å redde de kommunale midlene til Hermetikken Næringshage for 2008 og 2009.⁴⁸

---

⁴³ Intervju; 2009-05-26.

⁴⁴ Bystyresak 8/10: *Strategisk næringsplan 2010-2013*. Møteinnkalling; 2010-02-11.

⁴⁵ Intervju; 2009-09-30.

⁴⁶ Intervju; 2009-09-16.

⁴⁷ Finnmarken.no: *Frykter død for næringshagen*; 2008-04-17.

⁴⁸ Bystyresak 17/08: *Årsbudsjett og handlingsplan 2008-2011*. *Oppfølging bystyrets vedtak om uspesifiserte kutt*. Møtebok; 2008-04-22.

I dag vil flere av kulturnæringsaktørene i Vadsø gi uttrykk for at hele prosessen rundt SNP 2007-2010 bærer preg av hvor man stod for to år siden når det gjelder samarbeidet mellom det kreative miljøet, kommunen og andre miljøer i kommunen. Det sier noe om hvor vanskelige slike prosesser kan være. Og det forteller nok at kulturnæringsmiljøet ikke har vært flink nok til å forankre arbeidet sitt bredt og at man fram til et tidspunkt har vært for innadvendte. I kjølvannet av planen har kulturnæringsmiljøet ved Hermetikken Næringshage gått aktivt inn for å kommunisere tett med kommunen. Gjennom å invitere seg inn til ordfører, rådmann, formannskap, politiske partier, næringsforum og næringsforening har man jobbet med å forankre arbeidet, forklare hva kulturnæringer er og demonstrere hva kulturnæringsbedriftene har fått til av verdiskapning gjennom åtte år. Sett i retrospektiv har prosessen, det at kulturnæringsplan ble satt på agendaen og ble et incitament for å starte en dialog, vært mye viktigere enn plandokumentet i seg selv.

5.1.3 SNP 2010-: Kulturnæringer tilbake og politikerne på banen

5.1.3.1 SNP 2010-2013: Kulturnæringer tilbake, men kun et mellomspill

På bakgrunn av debatten som oppstod i etterkant av forslaget til SNP for 2007-2010, ble planutkastet utover 2009 skrevet om slik at kulturnæringsutvikling kom med som et tredje prioritert satsingsområde i det som i desember 2009 ble lagt ut på høring som SNP for 2010-2013. I planutkastet gjøres det rede for kulturnæringsdefinisjoner, utviklingstrekk nasjonalt, regionalt og lokalt, samt kulturnæringsenes utviklingspotensial og utfordringer i Vadsø.

På bakgrunn av de siste års trender nasjonalt, og ikke minst i Finnmark, slår planutkastet fast at det er det grunn til å tro at kulturnæringsene i Vadsø fortsatt har et utviklingspotensial, både av eksisterende bedrifter og nyetableringer. Varangerfestivalen framheves eksempelvis som en betydelig bidragsyter til verdiskapning i kommunen. Videre ligger det et betydelig potensial for samhandling mellom kulturnæringsene og det politiske miljø, samt øvrig næringsliv. Dette potensialet fins først og fremst i en felles, helhetlig markedsføring av Vadsø kommune. Således identifiseres en strategisk utvikling av kulturnæringsene i Vadsø å innebefatte en styrking av samhandlingen innad i kommunen mellom kulturnæringsene, Vadsø kommune og det øvrige næringslivet. Avgjørende er det også med en holdningsendring i kommunen til hva kulturnæringer er og hvor viktig de er for verdiskapningen (Vadsø kommune 2009:15-16).

I forbindelse med det nye forslaget til SNP ble det ved høringsfristens utløp arrangert et temamøte for næringsliv og politikere, hvor planutkastets tre satsingsområder ble presentert. Jevnt fordelt mellom politikere og næringsutøvere fant 33 personer veien til

temamøtet som førte med seg flere merknader og innspill til planen og prosessen. Blant de merknader som kom var det i hovedtrekk flere som pekte på at planen framstod som for omfattende, med stor innledende og beskrivende del. Flere påpekte også at prosessen med å få vedtatt SNP er vesentlig på overtid.⁴⁹ I tråd med ønsket om en strammere form og struktur på strategisk næringsplan, vedtok bystyret 11. februar å be rådmannen redigere SNP med hensyn til omfang, innhold og tiltak med mål og ansvar. Formannskapet ble utnevnt til arbeidsgruppe for redigeringen av planen, og ny plan skal være ferdig til neste bystyremøte.⁵⁰

5.1.3.2 SNP 2010-2017: Vadsø mot 2017!

I forbindelse med innspillene planutkastet og bystyrets behandling 11. februar i år, utarbeidet Vadsø kommunes administrasjon et forslag til ny strategisk næringsplan som ble lagt ut til offentlig gjennomsyn etter møtet i formannskapet 11. mars 2010, og vedtatt av bystyret 29. april.⁵¹ Det reviderte forslaget strekker seg for det første over en lengre tidsperiode, fram til 2017, og er videre strammet sterkt inn. Både styrende mål og strategier for Vadsø kommune kommer klarere fram, og det er tatt med en handlingsplan for 2010-2011 (Vadsø kommune 2010).

Tre endringer er særlig framtrepende når det gjelder planens reviderte innhold. For det første er satsingsområdet petroleumsrelatert utvikling erstattet med en tilpasning til muligheter innenfor *energirelatert utvikling* i Nordområdene. For det andre er satsingsområdet kulturnæringer gått over til å dekkes av begrepet *KIFT-næringer* (kunnskapsintensive forretningsmessige tjenester). For det tredje er det kommet inn et andre hovedmål hvor det heter at Vadsø skal ta en aktiv rolle i utviklingen av Varanger som en foretrukket region for bosetting og verdiskapning i Nordområdene. I denne sammenhengen trekkes Øst-Finnmark regionråd fram som en etablert samarbeidsarena som representerer et potensial for styrking av regionen. Hovedmål 2 er en erkjennelse av at vekst og verdiskapning krever en regional tilnærming og innretting som i seg selv bør løftes opp som mål (Vadsø kommune 2010).

Innenfor satsingsområdet KIFT-næringer har Vadsø kommune som styrende mål at Vadsø skal være et naturlig lokaliseringssted for KIFT i nord, og at Vadsø skal være nasjonalt ledende i forhold til utvikling av kulturellt næringsaktivitet. Strategier som identifiseres er stimulering, underbygging og markedsføring av Vadsø som ledende kulturby og det mest

---

⁴⁹ Bystyresak 8/10: *Strategisk næringsplan 2010-2013*. Møteinnkalling; 2010-02-11.

⁵⁰ Bystyresak 8/10: *Strategisk næringsplan 2010-2013*. Møtebok; 2010-02-11.

⁵¹ Bystyresak 16/10: *Strategisk næringsplan 2010-2017*. Møtebok; 2010-04-29. Formannskapets innstilling ble vedtatt i tillegg til at et fjerde satsingsområde om havnetjenster ble tatt inn i planen etter forslag fra Ap.

attraktive bo- og arbeidsstedet i nord, samt forskning, utvikling og innovasjon relatert til kulturnæringer. I handlingsplanen for de to neste årene nevnes fokus på utdannings- og yrkesmuligheter i Vadsø-regionen, samarbeid med Varanger Næringscenter, deltakelse i partnerskap med næringslivet (f.eks. *Skapende Uke*), videreutvikling av kulturarrangementer, samt styrking av de driftsmessige forutsetninger for Varanger museum – Vadsø museum – Ruija kvenmuseum og aktivt utrede og prosjektere et nasjonalt kvenmuseum lokalisert til et eget attraksjonskraftig bygg i Vadsø (Vadsø kommune 2010).

I løpet av kort tid utarbeidet altså Vadsø kommunes administrasjon et nytt forslag til strategisk næringsplan. Det synes som om kommunen har tatt hensyn den kritikk og innspill som har avstedkommet rundt prosessen det siste året, og innarbeidet det i en mer konsis og oppdatert plandokument. For kulturnæringens vedkommende har man fått selskap av KIFT-næringer. KIFT-begrepet stod høyt i kurs gjennom 2000-tallet, i egenskap av representanter i fremste rekke for den «nye» kunnskapsøkonomien (Vatne 2005b). I de seineste år synes det som om luften har gått noe ut av KIFT-ballongen, samtidig som kulturnæringer og kreative vekststrategier har nytt stigende fokus og omtale. Jeg tror dette kan henge sammen med de kreative næringenes egenskap som effektivt er blitt koplet opp mot det styrkede fokus på stedskvaliteter og -utvikling. Grepene som er gjort i samband med SNP i Vadsø handler nok mye om å inkludere også den kunnskapsintensive rådgivnings- og konsulentbransjen i byen, en næring som har vokst markert de seinere årene, og som sammen med kulturnæringene er med å plassere Vadsø på kartet som en kompetanseby.

5.2 Kulturplanlegging i Vadsø kommune: Prosess, resultat og framtid

5.2.1 Kulturplanleggingens form: Governance bare på papiret?

«Den [SNP] har ingen verdi hvis den ikke er politisk forankret i bystyret og bystyret får en forståelse for hva man har tenkt. [...] Jeg tror det politiske grunnlaget er for spinkelt. Du har hatt en masse små klynger og grupper som har tenkt ut flere vettuge tanker, men du har ikke trukket politikerne nok med.»⁵²

Over har jeg beskrevet prosessene rundt de siste ti årenes strategiske næringsplanlegging i Vadsø kommune. Teppet gikk ned for siste akt da ny SNP ble vedtatt av bystyret i april i år, men det framgår av gjennomgangen over at planlegging for kulturnæringsutvikling i Vadsø i stor grad har vært gjenstand for en prosess der saken har utviklet seg i takt med hendelsesforløpet. I de neste avsnittene diskuterer jeg nærmere funn i Vadsø knyttet til planleggingsprosessene, med vekt på den *form* man anla for samarbeidet. Dette er interessant

---

⁵² Intervju; 2009-10-01.

ut ifra påstandene som kom fram om at governancemodellen kommunen valgte har fungert dårlig. Det er fristende å spørre om governance bare har vært praktisert på papiret, og hva som eventuelt kan forklare det.

5.2.1.1 Uklare roller og lite kommunikasjon

Mye av bakgrunnen for arbeidet med strategisk næringsplan og utviklingen av trekløvermodellen for næringsutviklingsarbeidet i Vadsø hang sammen med fraværet over flere år av et klart næringslivsfokus fra Vadsø kommunes side. Som en av mine informanter uttrykte det stod tilslutt næringslivsaktører på rådhustrappa og krevde at nå måtte det skje noe. Den gode jobben Hermetikken Næringshage gjorde for kulturnæringene ble også lagt merke til, og det øvrige næringsliv så for seg at det måtte gå an å få til et tilsvarende utviklingsmiljø for det øvrige næringsliv i byen.⁵³

Intensjonen bak beslutningen om å sette ut næringsutviklingsarbeidet til Varanger Næringsssenter AS var fra bystyrets side å styrke næringsutvikling og verdiskapning gjennom bedre samarbeid mellom kommunen og næringslivet, samt at VNS blir et operasjonelt utviklingsinstrument på vegne av kommune og næringsliv i Vadsø. Modellen som ble valgt i Vadsø var ny i Øst-Finnmark, men har ellers vært utprøvd i flere nordiske kommuner etter å ha blitt plukket opp etter studieturer til Holstebro kommune i Danmark.⁵⁴

Gjennom 2009 var trekløvermodellen og Varanger Næringsssenter oppe til evaluering ved flere anledninger, blant annet i forbindelse med bystyrets møte 12. november. Rådmannen i Vadsø kommune mener opprettelsen av Varanger Næringsssenter AS, med 40 % kommunalt eierskap, i seg selv representerer en arena for styrking av samarbeidet mellom kommunen og næringslivet. Både etablerte og nye næringslivsaktører i Vadsø har nok en klar forventning om at Vadsø kommune skal inneha en sentral rolle i forfølging av ulike ideer. Dersom kommunen ikke innfrir forventningene får man inntrykk av at kommunen oppfattes som fraværende, uengasjert osv. Til dette har rådmannen å tilføye at bedriftsspesifikk idégenerering og -forfølgelse ligger til og bør ligge hos næringslivet selv. Rådmannen oppfatter at kommunen har ønsket å utstyre VNS med grunnleggende forutsetninger for løpende drift og at VNS skal kunne bli et instrument for å understøtte slike prosesser.⁵⁵

Vadsø Næringsforening er nest største aksjonær i VNS og legger i sitt innspill til evalueringen av VNS vekt på at samarbeidet ikke har utviklet seg godt nok først og fremst fordi kommunen har overlatt «det meste» til VNS. Videre påpekes det fra næringsforeningens

---

⁵³ Intervju; 2009-05-26.

⁵⁴ Intervju; 2009-05-26.

⁵⁵ Bystyresak 65/09: *Varanger Næringsssenter AS*. Møteinnkalling; 2009-11-12.

side at Vadsø kommune må bli mer synlig i det offentlige rom, gjennom tilstedeværelse på møteplasser der utvikling er tema. Ut fra dette synes det for rådmannen som om næringslivet og kommunen har hatt grunnleggende forskjellig holdning i forhold til VNS. Når det gjelder Vadsø næringsforum finner rådmannen det trolig også rett å hevde at også VNF har vært preget av liknende «uklarhet» om mål og innretning. Det har nok gitt grobunn for stor grad av frustrasjon i begge leire. Konstruktivt samarbeid mellom flere parter betinger felles mål, enighet om strategier og tiltak, samt avklarte roller, slår rådmannen fast.⁵⁶

Om Varanger Næringscenters operative arbeid uttaler rådmannen at prosessen rundt strategisk næringsplan har vært preget av mange uklarheter og misforståelser. VNS som prosessansvarlig burde i den sammenheng forventes å ta ansvar og styring. Rådmannen poengterer at planarbeid er et område hvor VNS kunne spilt en verdifull, operativ rolle. VNS har et godt nettverk mot nærings- og foreningslivet og kommunens planverk inneholder i liten grad tilstrekkelig med muligheter på lang sikt.

Rådmannen oppsummerer med at det kan stilles spørsmål ved om VNS har svart til intensjonene Vadsø kommune har hatt til satsingen. Det er vanskelig å hevde at samarbeidet mellom kommunen og næringslivet faktisk er styrket, tross nye, mulighetsskapende arenaer. Videre er det et spørsmål om det operative arbeidet er markert nok. Det synes som om VNS har prioritert og forfulgt en utviklingsdimensjon som det ikke lenger fins finansielle forutsetninger for. Det er i så fall en innretning som alle parter må ta ansvar for ikke å ha avklart tidligere. Gitt Vadsø kommunes økonomiske utsikter blir det naturlig at VNS i større grad fokuserer seg om å fylle de servicefunksjoner som næringslivet etterspør, og følgelig toner ned utviklingsoppgavene. Rådmannen vil samtidig understreke at man har oppnådd resultater. VNS framstår som en ressurs for næringslivet, og det er rådmannens oppfatning at Vadsø næringsforum synes å kunne få en annen legitimitet og innretning i tida som kommer. Det vil kunne være positivt også for VNS.⁵⁷

Rådmannen stiller seg med andre ord tvilende til om governancemodellen har resultert i styrket samarbeid mellom kommunen og næringslivet. Han poengterer at en påkrevd forventningsavklaring mellom aktørene vil kunne lede til legitimitet og innretning for bladene i trekløvermodellen: VNF og VNS. Rådmannens betraktninger angående kommunens økonomiske utsikter og nedtoning av utviklingsoppgavene for VNS, kan imidlertid tolkes i retning av en usikker framtid for næringsutviklingsarbeidet i kommunen. Vil

---

⁵⁶ Bystyresak 65/09: *Varanger næringscenter AS*. Møteinnkalling; 2009-11-12.

⁵⁷ Bystyresak 65/09: *Varanger Næringscenter AS*. Møteinnkalling; 2009-11-12.

kommuneadministrasjonen ivareta utviklingsoppgavene selv, eller forsvinner de i stramme budsjetter?

Som et apropos til evalueringen av næringsutviklingsarbeid, governance og presset kommuneøkonomi, hevder en av mine informanter at det kan stilles spørsmål ved motivasjonen kommunen hadde for å gå inn på en governancemodell. Vel har man innført en governancemodell i næringsutviklingsarbeidet, men det har man gjort som en dyd av nødvendighet, mest fordi det er billig, og ikke av velvillighet, mener informanten og tilføyer: «Det er mye billigere å ha VNS til å gjøre næringsutviklingsarbeidet enn å ha fem stykker gående på utviklingsavdelingen på rådhuset. Vadsø kommune kjøper ikke tjenester her for mer enn det koster å ha en mann gående på kommunen.»⁵⁸ Avslutningsvis er det å legge til at i rådmannens forslag til årsbudsjett for 2010 og økonomiplan mot 2013 er den årlige driftstøtten til Varanger Næringscenter på 550 000 kr foreslått avvirket f.o.m. 2010.⁵⁹ Forslaget ble vedtatt av bystyret 17. desember 2009.⁶⁰

Momentet informanten trekker fram mener jeg er svært relevant som et mulig aspekt ved governancemodellen og planprosessens mindre vellykkete liv til nå. En helhjertet motivasjon fra alle involverte parter anser jeg som en forutsetning for et fruktbart samspill i ethvert samarbeidsorgan og alle samarbeidsprosesser.

5.2.1.2 Lite proaktive politikere?

«[Det er] en utdatert tankegang blant kommunepolitikere om at Vadsø fortsatt er en fiskeriby. Det har vi ikke vært siden 1960-70-tallet. Til det ligger vi for langt inn i Varangerfjorden, ressurstilgangen her inne er altfor liten til dagens produksjon. [...] Det er ikke noen fiskeriframtid i Varangerfjorden. Det er ikke det vi skal leve av, men andre næringer som kultur-, service-, reiseliv, kanskje muligheter nedstrøms av petroleumsnæringen. Det tror jeg en del politikere ikke har sett ennå.»⁶¹

Et gjennomgangstema under feltarbeidet i Vadsø var synet på Vadsø kommunes politikere, og særlig politiske ledelse, som passive og tradisjonelle i sitt næringsutviklingsperspektiv. Under et møte i Vadsø næringsforum jeg selv overvar⁶², ga en representant for næringslivet i byen uttrykk for misnøye med hvordan samarbeidsorganet VNF fungerer. Hun mente forumet er for byråkratisk og politikerstyrt, og påpeker at det ikke var intensjonen med

---

⁵⁸ Intervju; 2009-05-26.

⁵⁹ Vadsø kommune 2009: *Rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan 2010-2013* (2010-03-16).

⁶⁰ Bystyresak 86/09: *Årsbudsjett 2010 og økonomiplan 2010-2013*. Møtebok; 2009-12-17.

⁶¹ Intervju; 2009-05-26.

⁶² Observasjon, møte om evaluering av Vadsø næringsforum har fungert jf. trekløvermodellen; 2009-05-26.

trekløvermodellen, men synes å ha blitt utfallet. Videre fortalte hun at næringslivet er skuffet over politikerne, og mener man møter lite gehør og mangel på samarbeid fra kommunens side. Man føler også at kulturnæringsmiljøet ikke i tilstrekkelig grad møter positiv anerkjennelse i Vadsø. Næringslivsrepresentanten opplever dessuten outsourcingen av næringsavdelingen i kommunen til VNS som negativt. Hun mener dette bør være en politisk arena hvor man helt nødvendig ser befolknings- og næringsutvikling i sammenheng.

Den politiske opposisjonen i kommunen uttrykker på samme måte skuffelse over den politiske ledelsens passive og lite framtidsrettete holdning i næringsutviklingsarbeid. Flere bystyrerepresentanter beklager at den politiske ledelsen i Vadsø kommune ikke har en strategi eller ønske om å være «smurningen» i næringsutviklingsprosesser i kommunen.⁶³

På den andre siden minner kommuneadministrasjon og næringsplanleggere om at planarbeid og -rullering er tunge prosesser mot dokumenter som skal gjelde for flere år, og at mangelen på engasjement og innspill fra næringslivets side i den sammenheng er påfallende.

En tidligere ansatt i kommuneadministrasjonen i Vadsø peker på et interessant forhold vedrørende politikere og samfunnsplanlegging. Planlegging og formulering av plandokumenter må til dels bli abstrakt og delvis teoretisk. Det er en krevende øvelse å tenke mål og planer i den politiske hverdagen. Det er også informantens formening at det å være politiker krever en samfunnsforståelse, en ballast som kanskje ikke alle har. Men så er det nå det som er demokrati, at alle skal kunne velges. Informanten legger til:

«Det å holde i hevd planer og visjoner blir nok for stort for mange. For det andre er jeg ikke sikker på om man egentlig ville prioritere, vil man for eksempel si i Vadsø at vi prioriterer de og de næringene, eller den og den utviklingen? Da må jo nødvendigvis noe vike. Jeg hadde et inntrykk gjennom alle mine år i kommunen at man ville alt. Da blir det vanskelig.»⁶⁴

5.2.1.3 Kommunale planer begeistrer lite, men har potensial

«Når har en strategisk næringsplan betydning noe som helst for en kommune?»⁶⁵

Et tilbakevendende tema under feltarbeidet i Vadsø handlet om aktørenes opplevelse av kommunal planlegging som en relevant arena for samarbeid og egnet utviklingsverktøy, eller ikke. Oppfatninger av kommunal planlegging som lite spennende og betydningsfullt, møtte jeg på hos flere av kulturnæringsaktørene under feltarbeidet. Dette ser jeg i samband med at planlegging, og kanskje særlig kommunal planlegging som jeg har studert, lider av et generelt

---

⁶³ Interpellasjon fra Vadsø Høyre. Vedlagt møtebok, bystyremøte; 2009-11-12.

⁶⁴ Intervju; 2009-09-16.

⁶⁵ Intervju; 2009-09-30.

lite spennende omdømme. Lunken oppslutning om folkemøter arrangert i Vadsø forteller noe om interessen for planprosesser, slik de har vært praktisert. Uttalelser som denne illustrerer noe av omdømmeproblemet: «*Jeg synes det generelt er vanskelig å få folk involvert i planarbeid, det er jo fordi det høres litt kjedelig ut, det er jo kjedelig òg. [...] Hvis du tenker deg at du skal ha store møter, folkemøter hvor folk skal gi innspill til nye planer – det er ikke akkurat «hot stuff».*»⁶⁶ En næringskonsulent med erfaring på feltet utdypet noe av problemet vedrørende kommunale planers egnethet:

«Det er alltid slik at når det skrives kommunale planer er det svært få som møter. Det ligger i ordets natur at kommunale planer ikke nødvendigvis er så veldig spennende, og da er det lett å si at det gidder jeg ikke prioritere. [...] For å sette det litt på spissen er mitt inntrykk at kommunale planer, og dette kjenner jeg litt til fordi jeg har vært med og skrevet en del, de brukes ikke veldig mye. De brukes ikke veldig mye som styringsverktøy. Du skal ha en kommunal ledelse som skal være ganske bevisst bruken av de kommunale planene for at de faktisk blir brukt.»⁶⁷

Informanten har sett gamle og nye eksempler på at kommunalt planverk er noe man har fordi det heter at man skal ha det, men man bruker det ikke i særlig høy grad. Næringskonsulenten stiller seg også tvilende til om kommunale planer i utgangspunktet er den beste måten å styre næringsutviklingsarbeid på.

«Det fins andre måter som kan være mye mer dynamisk og velfungerende enn et plandokument som en skriver for mange år i slengen. Problemet med å skrive en næringsplan som skal vare i 5-6 år er at vi har ingen formening om... det blir som å kikke i krystallkula: Hva er det som skjer på næringslivssida de neste åra i Finnmark? Og hvis man da har en rigid holdning til den planen, så betyr det at man ekskluderer en del muligheter som man ikke vet eksisterer fordi det kommer private initiativ fra private aktører. [...] Man trenger altså stor grad av fleksibilitet fordi det ikke er kommunen som etablerer bedriftene eller utviklingen. Det er en tilretteleggerrolle kommunen skal ha.»⁶⁸

Til en viss grad kan en kanskje se kommentarer som næringskonsulenten gir uttrykk for i sammenheng med den generelle trenden i samfunnsplanleggingen siste tiår, altså skiftet fra administrativ fordelingspolitikk til entreprenøriske strategier (Aspen 2005:13). Den nyliberale bølgen som fikk gjennomslag under statsminister Margaret Thatchers regjeringstid i Storbritannia var heller ikke nådig med nedskalering og omforming av planleggingssystemer (Allmendinger og Haughton 2009:628).

---

⁶⁶ Intervju; 2009-05-28.

⁶⁷ Intervju; 2009-05-26.

⁶⁸ Intervju; 2009-05-26.

Til tross for beskjedne begeistring for planlegging i stort, ga flertallet av informantene mine uttrykk for at de har tro på at kommunal kulturplanlegging har mulighet til å utgjøre en forskjell for utvikling av kulturnæringer i Vadsø. Det mener jeg representerer et sterkt uttrykk for at politikere, planleggere og kulturnæringsaktører har tro på Vadsø kommune som en sterk samfunnsutviklingsaktør som har en rolle å spille for byens næringsliv og samfunn som helhet. Men en slik rolle krever en planleggingsform som er tilpasset forholdene som råder i byen og som bygger opp under mobiliserende og kreative samarbeidsprosesser.

5.2.2 Kulturplanleggingens innhold: Vadsø som skapende by

5.2.2.1 Skepsis og uvitenhet

«Et paradoks som alltid har vært med Hermetikken – et veldig godt omdømme alle andre steder enn i Vadsø.»⁶⁹

Figur 14 Uteteater foran Hermetikken-bygningen i Tollbugata i Vadsø under festivalen Polar Spectacle i oktober 2009. Foto: A. Westgaard.

I desember 2006 slo nyheten om at kommuneledelsen i Vadsø ville flytte rådmannsstaben inn i blackboxscenen kalt *Boksen*, og bygge om byens eneste profesjonelle scene til kontorer, ned som en bombe i kulturnæringsmiljøet.

«Ordførerens forslag slo ned som en bombe blant kulturarbeiderne på Hermetikken da de fikk kjennskap til saken, bare et døgn før bystyremøtet torsdag. De trodde nesten ikke sine egne øyne da de leste innstillingen. Her gikk det fram at ordføreren foreslo å bruke nesten 400.000 kroner på ombygging av Boksen [...] De ti nye kontorarbeidsplassene var tiltenkt rådmann [...] og hans ledergruppe.

---

⁶⁹ Intervju; 2009-09-30.

Dermed ville nok et viktig innslag i Hermetikken kulturnæringshage være historie.»⁷⁰

Press fra kulturmiljøet i byen gjorde at ordføreren trakk forslaget. Til lokalavisa utalte han: «Kall det gjerne naivt, og kanskje burde det ringe en bjelle hos meg da jeg så forslaget om ombygging av Boksen. Ikke i min villeste fantasi så jeg for meg at næringshagens ønske er å beholde Boksen.»⁷¹ Det hører med til historien at Boksen ble lagt ned som scene, men da som følge av forhold internt i Hermetikken-bygget, og ikke på grunn av Vadsø kommune. Ordføreren gjør det helt klart intervjuet med Finnmarken at: «Vadsø kommune ikke skal være pådrivere for å ødelegge for kulturlivets muligheter.»⁷²

Om dagens situasjon vedrørende fraværet av en profesjonell scene i byen uttrykker en av mine informanter, tilknyttet en halvoffentlig kulturnæringsbedrift: «Jeg syns det er en skandale at man ikke lenger får bruke Boksen som scene i Hermetikken-bygget.»⁷³ En politiker og bystyremedlem jeg snakket med reflekterte også rundt nedleggelsen av Boksen: «Vi vet også at etter at Boksen ble lagt ned er en scene og kulturhus i byen et stort savn, og da melder diskusjonen seg om det er en kommunal oppgave. Er en scene infrastruktur? Det er en helt ny måte å tenke om infrastruktur på.»⁷⁴

Historien om Boksens skjebne illustrerer et gjennomgående tema blant informantene mine, nemlig at kulturnæringer som strategisk satsingsområde for Vadsø kommune tidvis har hatt problemer med å bli omfavnet blant sentrale aktører i kommunen.

Healey (2006a:152) hevder utfordringen for lokale økonomiske utviklingsstrategier er å bygge på de stedlige særegenheter, samtidig som man unngår å begrense seg helt og holdent av lokale tradisjoner, såkalt «stihengighet». I tillegg bør man dra vekslere på eksterne muligheter, uten å bli offer for utnyttelse og dominans. Men å nå dette idealet om en gjensidig fordelaktig strategi er ingen lett oppgave. Som en første utfordring er det å vente at det vil oppstå interessekonflikter mellom de ulike bransjene i den lokale økonomien.

Etter overstående innledning til denne delen av kapitlet vil jeg i de neste avsnittene drøfte nærmere forholdene rundt kulturnæringer som *innhold* i Vadsø kommunes strategiske næringsplanlegging. Den type interessekonflikt som Healey (*ibid.*) foreskriver, kan det synes som oppstod i forbindelse med kulturnæringeres ekspansjon i Vadsø, særlig i kjølvannet av oppstarten av Hermetikken Næringshage.

---

⁷⁰ Finnmarken.no: *Boksen skulle bli rådmannskontor*; 2006-12-16.

⁷¹ Finnmarken.no: *Boksen skulle bli rådmannskontor*; 2006-12-16.

⁷² Finnmarken.no: *Boksen skulle bli rådmannskontor*; 2006-12-16.

⁷³ Intervju; 2009-05-27.

⁷⁴ Intervju; 2009-10-01.

«Jeg opplevde [som aktiv kulturnæringsutvikler] en god del skepsis, kanskje særlig fra den eldre generasjon, men også blant andre av Vadsøs innbyggere. Det var mange som synes vi var noen raringer som bare levde på offentlig støtte, altså fordommer og holdninger som var litt utbredt. Det forsvinner nok mer og mer, men jeg vil si at det ikke har gått så veldig fort med den utviklingen. Noe har skjedd.»⁷⁵

En næringskonsulent jeg snakket med oppsummerte forholdet mellom kulturnæringene og øvrige næringsliv på denne måten:

«Før har det vært et tydelig skille mellom kulturnæringene og det øvrige næringslivet som ikke har skjønt hva kulturnæringene har holdt på med. Ikke skjønt at de tjener penger selv og at det er god butikk det enkelte av dem holder på med. Det har man ikke hatt øynene åpne for og fortsatt opplever jeg bedriftsledere i Vadsø som sier at kulturnæringene lever på subsidier. Holdninger av typen: ”Kultur kan aldri være næring”. ”Teaterfabrikken som setter opp et stykke for det offentlige, det er jo subsidier”. Til det er det å si at det er ikke annerledes enn at når byggentreprenørene bygger et kommunalt bygg, det er jo kommunen som betaler for det da også. Publikum får en opplevelse av teateret, i stedet for et bygg av deg.»⁷⁶

Ordføreren i Vadsø peker samme tendens, og innrømmer at kulturnæringene nok skiller seg litt ut, men at man stadig ser at ulike næringer møtes ved kommersialisering av virksomheten: *«Det eksisterer nok et lite skille mellom kulturnæring og vanlig næring, men man ser også en sammensmelting av næringslivet når kulturnæringer eksempelvis danner AS og står på egne bein.»*⁷⁷

En kommunepolitiker jeg snakket med pekte på at holdningsskapende arbeid rundt kulturnæringssetting i Vadsø har vært utfordrende:

«Man skal også rotfeste hos innbyggerne at kulturnæring er noe vi kan satse på i Vadsø. Det var veldig mange som syntes at det var noe stort tull. Det er ikke å drive butikk eller tjene penger, men bare å hente støtte... Det har nok med holdninger å gjøre, og jeg synes som politiker det var vanskelig fordi vi måtte jobbe like mye med holdningene som med kvalitetssikring av hva vi skulle legge i begrepet kulturnæring.

I Vadsø var vi heldige på det at vi hadde Hermetikken Næringshage her som mange statsråder hadde besøkt og skrytt av. Vi var også stolt av Hermetikken, men var nok usikker på hva vi skulle bruke det til for å få vekst i Vadsø. Det var nok et sprik mellom å stolt kunne vise fram bygget når det var besøk og det å vite at dette kunne ha en verdi for utviklingen i Vadsø også resten av året.»⁷⁸

---

⁷⁵ Intervju; 2009-05-28.

⁷⁶ Intervju; 2009-05-26.

⁷⁷ Intervju; 2009-05-26.

⁷⁸ Intervju; 2009-10-01.

At uttrykkene og behovene innen kulturnæringene er så ulike gjør kommunal planlegging for næringen krevende:

«Planene våre går mye på å legge til rette, altså rammer, infrastruktur. Hvordan legger man som politiker til rette for at folk skal kunne drive med kulturnæring? Spekteret av konsepter er så bredt at for noen vil det være flyforbindelser som er viktig, for det andre vil det å få en skikkelig scene i byen være viktigst, og for en tredje vil kanskje det å få bredbånd til Øst-Finnmark være viktigst. Kulturnæring er med andre ord kjempevanskelig fordi det er så lite entydig hva som er de riktige rammene for deltakerne.»⁷⁹

Om forholdet mellom Vadsøs politiske miljø og kulturnæringsaktørene i byen trekker bystyremedlemmet fram tradisjons- og holdningsspørsmålet, samt savn etter dialog.

«Jeg har egentlig ikke inntrykk av at de som driver med kulturnæring, mulig jeg ikke er i rett parti, men jeg tror aldri jeg har mottatt en henvendelse fra dem om å lobbyere i en spesiell sak, noe vi som politikere til stadighet mottar fra mange hold som ønsker et konkret utfall i en sak. Jeg håper at kulturnæringen ser viktigheten og betydningen av det kommunale planverket. Men kanskje de ikke er så opptatt av den biten. [...] Kanskje har det med at den gruppen ikke er mest vant med å forholde seg til kommuneplanlegging, lobbyisme opp mot politikere, alt dette som er en del av måten man vinner saker på.

Jeg vet ikke om det fins en tradisjonell holdning til at kulturnæringene ikke skal være i stand til å kunne drive forretningsmessig, fordi jeg har tro på at de absolutt er like interessert som oss i at det skal kunne bære seg økonomisk. Jeg tror alle ønsker å være bærekraftig og utvikle seg, og da blir det nesten diskriminerende overfor disse aktørene å tro at de aldri vil kunne klare seg uten støtte. Det blir helt feil holdning. Jeg mener vi må stille krav samtidig som en er i dialog, fordi jeg tror kulturnæringene har en del andre utfordringer enn det tradisjonelle næringslivet. Den dialogen savner jeg fordi når den er opprettet blir det lettere å legge gode planer.»⁸⁰

Sitatene reflekterer hovedtrekk ved kulturplanleggingen som har vært praktisert i Vadsø knyttet til kulturnæringer som strategisk satsingsområde for næringsutviklingen. Strategien om kulturnæringsutvikling og veksten i byens kulturnæringsmiljø har generert skepsis og kanskje motstand i enkelte miljøer, men som blant andre Grete K. Jacobsens (2009) studie fra Hasvik kommune viser, kan motstand genereres ved innføring av innovative prosjekter på et sted. Kulturnæringsmiljøet har dessuten kreativitet i bunn for virket sitt, og framstår av den grunn ofte som ubeskjedne og visjonære på vegne av egen virksomhet eller hele byen. Kanskje kan dette virke provoserende for enkelte.

---

⁷⁹ Intervju; 2009-10-01.

⁸⁰ Intervju; 2009-10-01.

Utviklingen innenfor kulturnæringsmiljøet siste tiår i Vadsø har i tillegg til arbeidsplasser og godt omdømme, skapt mulighetsrom for kreative prosesser og enkeltindivider. I dag ser en tegn på at dette påvirker Vadsø kommunes samfunnsplanlegging. Eksempler fra det siste året kan indikere utviklingstrekk i retning av styrket vekt på samarbeidsplanlegging fra kommunens side og at visjonen om Vadsø som en kreativ og skapende by befestes. Med andre ord kan det se ut som kulturplanleggingen i Vadsø går lysere tider i møte.

5.2.2.2 Kreativitet som befestes?

Undersøkelsene mine i Vadsø tilsier at det er delte meninger om hvorvidt Vadsø er en by i endring og eventuelt hvor fort endringene skjer. Flere kommenterte at endringene skjer veldig sakte, mens én hevdet endringen i næringslivet har skjedd allerede, men at man ikke har oppfattet det helt fra politikerhold ennå. Et bystyremedlem jeg snakket med beklaget opplevelsen av at bystyret i Vadsø har brukt de siste to år på å snakke om den dårlige kommuneøkonomien og alt en må si nei til; *«Jeg tror bystyret trötner av sånt og en politisk virksomhet uten noen visjoner gagner heller ikke næringslivet.»*⁸¹

Visjoner har det ikke manglet på blant kulturnæringsaktørene i Vadsø. En av mine informanter peker på oppussingen av Hermetikken-bygget og etableringen av næringshagen som et stedsutviklingsprosjekt, og at det er knyttet veldig mange sider til kulturnæringer i et stedsutviklingsperspektiv. Kanskje viktigst i denne sammenhengen blir visjonen om å skape kreative handlingsrom i byen, og hvordan denne kan koples opp mot et ungdoms- og tilbakeflyttingsperspektiv.

«Men jeg tror det viktigste er at man gjennom å bygge et aktivt kulturnæringsmiljø skaper et miljø som på en måte definerer stedet sitt som kreativt. At man skaper kreative rom, kreative muligheter, både fysisk og mentalt i byen. Det gjør at man over tid får et veldig annet sted, et sted med mindre begrensninger, et mer åpent sted. Det er enormt verdifullt og kan ikke settes en pris på verken økonomisk eller omdømmemessig, men det er ikke tvil om at et sånt sted er et attraktivt sted.»⁸²

Den aktive kulturnæringsildsjelen understreker at prosessen mot å bli et kreativt sted, ikke nødvendigvis er en prosess det er lett å forankre eller få alle til å bli klar over. Ofte kan prosessen være vond. Det å jobbe mot denne typen frykt eller motstand er noe kulturnæringsmiljøet har arbeidet aktivt med. Gjennom kunnskap og kjennskap blir frykten redusert og man skaper et helt annet grunnlag for dialog, hevdes det. Konkret har det handlet

---

⁸¹ Intervju; 2009-10-01.

⁸² Intervju; 2009-09-30.

om å skape prosjekter lokalt som involverer mennesker som kanskje ikke hadde blitt involvert. «*Det er gjennom å hele tida strekke ut en hånd og etterstrebe samarbeid med øvrig næringsliv, kommunen, skolene, kort sagt alle andre i denne byen, at vi kan klare å forankre de kreative prosessene i hele byen.*»⁸³

Prosjektet *Skapende Uke* i Vadsø fikk høsten 2009 kr 700 000 fra Kommunal- og regionaldepartementet.⁸⁴ Målet med Skapende uke er å knytte kulturnæringsbedrifter sammen med ungdomsskoleelever, få kreative prosesser inn i skolehverdagen. «*Satsing på unge er naudsynt for å skape arbeidsplassar innan kreative næringar i fylket. Eit mål med satsinga på kultur er å få unge til å etablere seg i Distrikts-Noreg. Eg har store forventningar til prosjektet i Vadsø*», uttalte statsråd Magnhild Meltveit Kleppa i pressemeldingen.

Den seinere tids hendelser i Vadsø kan tyde på at ting er i emning når det gjelder holdningen til verdien av kultur i byutviklingen. I den sammenhengen er et særlig treffende eksempel Vadsø kommunes initiativ til å hente inn et bredt utvalg innspill til fornyet fasade på byens kulturbygg *Vårbrudd*. Kulturnæringsbedrifter i byen fikk oppgaven med å hente inn folkemeningen om hvordan bygget bør bli seende ut, og brukte i den forbindelse flere metoder. For eksempel sosiale grupper på Internett, spørreundersøkelse på kommunens nettsider, åpen telefon, e-post, og ikke minst stoppe og spørre folk på gata og kafeer. Engasjementet blant folk om *Vårbrudds* framtidige fasade var stor, og det kom blant annet inn 121 svar på nettundersøkelsen.⁸⁵ Den type forankringsprosess som Vadsø kommune valgte å kjøre i samband med oppussingen av *Vårbrudd*, vil jeg mene representerer et tegn på at det kan synes som om en endring er på gang i forhold til hva kommunale planprosesser skal inneholde og hvordan prosessene kan drives fram på en måte som inkluderer et bredere lag av byens befolkning.

5.3 Et nytt kommunalt planleggingsregime i emning?

Diskusjonen over har dreid seg rundt kulturplanlegging i Vadsø. Kulturplanlegging som prosess og resultat innbefatter mange aktører, men på et overordnet plan kan det sies at god innsikt og samfunnsforståelse er et viktig premiss for vellykket planlegging. En tidligere tilsatt i Vadsø kommunes administrasjon og en daglig leder for en halvoffentlig kulturnæringsinstitusjon, legger begge vekt på at det må være sammenheng mellom plan og praktisk politikk. Den tidligere kommunebyråkraten uttalte for eksempel:

---

⁸³ Intervju; 2009-09-30.

⁸⁴ KRD-pressemelding; 2009-09-12 (2010-03-28).

⁸⁵ NRK.no/nordnytt; 2009-11-16 *Hvordan vil du ha Vårbrudd?*

«Det handler om at man for eksempel vedtar strategisk næringsplan med sin begrensede tidshorisont og at man så politisk gjør vedtak i henhold til strategisk næringsplan. Plan og økonomi må henge sammen, at man kan si at for de neste to årene prioriterer vi disse områdene. Det kan du si er den ideelle måten å arbeide på, men avhenger for det første av at byråkratiet ser den koplingen, men minst like mye at politikere bruker koplingen i det praktiske, for eksempel når de sitter under budsjettmøtene i desember.»⁸⁶

Sitatet trekker linjer til diskusjonen rundt spørsmålet om lite proaktive politikere, og om politikk og planlegging som krevende øvelser. Faktum i den norske plankonteksten er at kommunepolitikerne er de ultimate planleggerne i den forstand at det til syvende og sist er kommunestyret som vedtar de viktigste planene. Det gir i et demokratiperspektiv planene et stort fortrinn i kraft av politisk legitimitet, men utsetter samtidig politikere for forpliktelser i forhold til utforming og oppfølging av vedtakene. I en situasjon med liten kontinuitet av kommunestyrets medlemmer fra en periode til neste, er det grunn til å frykte at eierskapet til planene og generell plankompetanse minsker blant politikere.

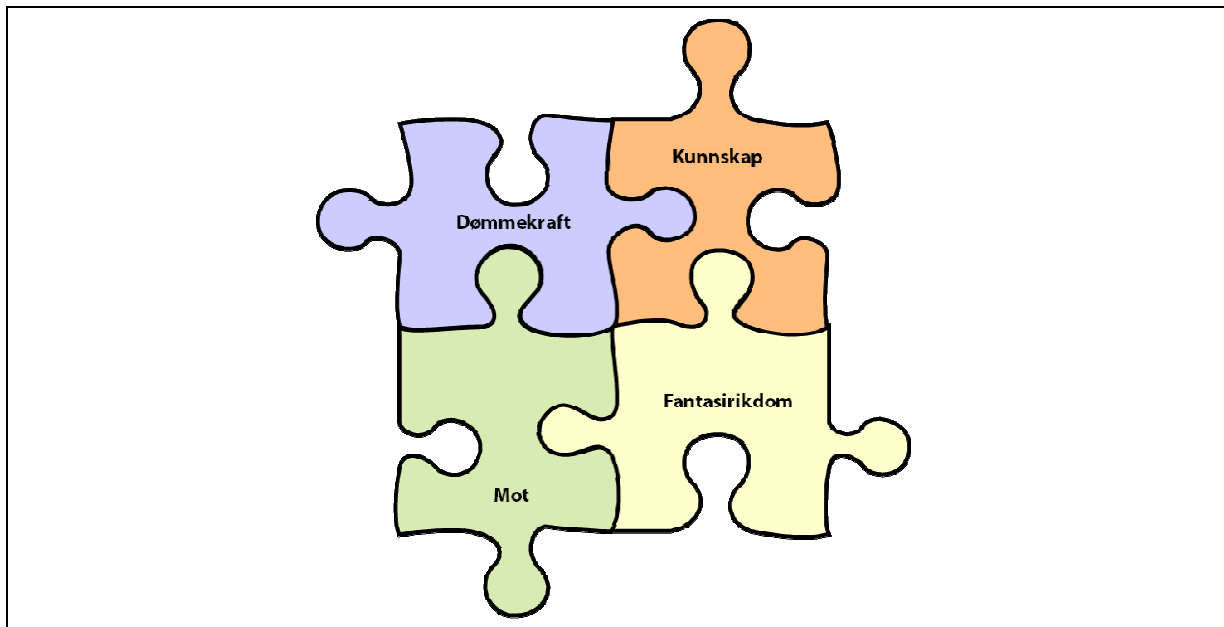
Jamfør litteraturgjennomgangen tidligere i oppgaven, taler en institusjonell tilnærning til planlegging og governance for å vektlegge relasjoner og nettverk av svake bånd på et sted i streben etter fruktbare samhandlingsprosesser til gagn for byers vekst og sosiale velstand. Bukve og Amdam (2004b:16), for eksempel, sier kommunikativ planlegging er best egnet i governance-strukturer og nettverksorganisering. Denne trenden ser ut til å ha befestet seg som et planteoretisk paradigme over hele Europa (Allmendinger og Tewdwr-Jones 2002).

Som vist er Healey (2006a:160-162) blant den kommunikative planleggingsteoriens fremste talskvinner, og argumenterer for at lokal governance, i en eller annen form, har en nøkkelrolle å spille i samtidige økonomiske forbindelser. Nå er for så vidt ikke dette noe nytt fenomen, men det som er nytt er hvordan relasjonen mellom offentlig myndighet og næringsliv er orientert og dens organisasjonsmessige form. Vektleggingen i dag ser ut til å ligge på en åpen og strategisk tilnærming til markedsføring av næringslivet mellom byer i globaliserte økonomier. I denne situasjonen blir den økonomiske utviklingsoppgaven for governanceaktører lokalt å bygge opp bestemte fordeler, og enda viktigere, utvikle den «myke» eller «relasjonelle» infrastrukturen i små byer og tettsteder. Med andre ord en institusjonell infrastruktur av nettverk og samarbeidsånd som aktivt bidrar positivt til byens overordnede kvaliteter. Lykkes man med samarbeidsplanlegging, har vellykkete strategier mulighet til å endre diskursive praksiser lokalt, og bærer i så måte med seg makt (Healey 2006a:267).

---

⁸⁶ Intervju; 2009-09-16

På bakgrunn av en studie av partnerskap i Haram kommune i Møre og Romsdal hevder Amdam og Tangen (2004:281), i tråd med Healey, at styrking av den institusjonelle kapasiteten krever at en greier å dra hele samfunnet med i innovative utviklingsprosesser med sosiale strukturer som støtter opp under og formidler nyskaping og initiativ, fleksible institusjonelle strukturer og en høy grad av lokal samhandling og samvirke. Regional utvikling og omstilling krever brede prosesser som engasjerer alle lag i samfunnet, oppsummerer Amdam og Tangen (*ibid.*).

Figur 15 Fire ferdigheter i vellykket strategiutforming og institusjonell kapasitetsbygging (Healey 2009).

I dette kapitlet har jeg skildret hvordan kulturplanleggingen i Vadsø ikke har vært uten forviklinger. Når strategiutforming er blitt så vesentlig for kommunal planleggingspraksis, er det verdt å minne om fire kapasiteter eller ferdigheter som Healey (2009:452-453) mener bør ligge i hjertet av strategier utført med dyktighet. Figur 15 illustrerer hvordan alle fire ferdighetene må sammenfalle for at endringskraftige strategiutformingsinitiativ kan bli del av et steds institusjonelle infrastruktur. Healeys fire kapasiteter er:

1. *Kunnskap* om stedet i hele dets kompleksitet, kollektive uttrykk og relasjoner, samt sosiale, naturmiljømessige, politiske og fysiske strukturer.
2. *Fantasirikdom* til å øyne muligheter som kan danne grunnlag for framtidig utvikling og verne mot de mange velferdsutfordringene som trer fram i samtidas byliv.
3. Politisk og intellektuelt *mot* til å ta del i sammenfattende (syntetisk) tenkning, hvor man kan dra inn forståelser og innsikter i forestillinger om framtidige veier å gå, i tillegg til valg av konkrete stier.

4. Framfor alt; *situert dømmekraft* sensitiv overfor uforutsette omstendigheter som opptrer til bestemte tider og steder, heller enn å ty til generaliserte byutviklingsteorier eller alminnelig brukte metodologiske foreskrivninger.

En av Vadsøs kulturnæringsaktører har tro på at kulturplanlegging i kommunen har mulighet til å utgjøre en positiv kraft og at man gjennom den siste tids utvikling er på god vei til et slikt scenario. Men fortsatt har man noe å gå på, framholdes det:

«Hvis Vadsø kommune virkelig hadde sett verdien av og utviklingspotensialet i å være kanskje en av Norges tettest befolkete byer av kulturnæringsbedrifter, bruke det i omdømmearbeidet sitt, bygd det opp som en merkevare og satset på kulturnæring ved å samarbeide med [kulturnæringsmiljøer i byen], [tror jeg] virkelig kunne løftet vadsøsamfunnet og Vadsø kommune mange hakk. Det tror jeg oppriktig talt fordi det er så stort uutnyttet potensial i å bruke den kreative kompetansen her i større grad.»⁸⁷

Informanten fortsetter om hva en slik kulturplanleggingssatsing fra Vadsø kommunes side burde inneholde, og gir i den anledning uttrykk for argumenter som kjennetegner den holistiske kulturplanleggingstradisjonen som Evans (2001) med flere foreskriver.

«For det første; erkjenne og anerkjenne kulturnæringen i byen. Vise at man ser verdiskapningen de har stått for og vise at man ønsker å utvikle Vadsø i retning av den kreative og skapende byen, og så løfte det i alle prosesser, ikke bare i et kapittel av strategisk næringsplan, men bruke det i alle sammenhenger. Hva skal framtida i Vadsø handle om? Jo, den skal bygges på det kreative, skapende og produserende mennesket. Hvis det kan legges som et premiss for utviklingen tror jeg dette kan bli en virkelig spennende by.»⁸⁸

Både kulturplanlegging og samarbeidsplanlegging har det til felles at de argumenterer for dyrking og bygging av «myke» typer institusjonell infrastruktur på steder. For å få til vellykket kulturplanlegging og strategier trengs governance med institusjonelt snitt. Jeg har tidligere referert til hvordan dette kan kritiseres for normativ slagside (Newman 2008). Planlegging er i høyeste grad normativ, om den har slagside eller ikke avhenger av kvaliteten på den institusjonelle infrastrukturen lokalt.

Jeg sier meg enig i Newmans (2008) betraktning om at forviklingene eller «nederlagene» kulturplanleggingen i Vadsø har gjennomlevd siste ti år, ikke bør måles opp mot ideelle standarder for institusjonell governance eller samarbeidsplanlegging. For det første har jeg vist hvordan governance som samstyring (Røiseland og Vabo 2008) var nytt da

---

⁸⁷ Intervju; 2009-09-30

⁸⁸ Intervju; 2009-09-30

trekløvermodellen ble reist i Vadsø, og av den grunn fortsatt er under utvikling. For det andre har jeg, i likhet med hva Newman påpeker, demonstrert hvordan planleggingsprosesser og strategiformuleringer i stor grad er gjenstand for politikk og maktkamp, noe som understreker betydningen av at man er seg bevisst institusjonelle stivhengigheter i slike prosesser. I samfunnsplanlegging besittes like mye makt til å konservere og begrense som til å innovere og åpne for nye mulighetsrom. I en slik kontekst blir nederlag noe «naturlig». Det som er optimistisk i Vadsøs tilfelle, er den økte bevisstheten om nødvendigheten av, samt suksesskriteriene for institusjonell kapasitetsbygging, som siste tiårs strategiske næringsplanlegging førte med seg.

5.4 Oppsummering

Fra rundt siste århundreskifte ble Vadsø virkelig satt på kulturnæringskartet i Norge, gjennom opprettelsen av Hermetikken Næringshage. Vadsø kommunes strategiske næringsplan fra 2002 satset også på kultur som næring. Samtidig med denne planen ble det meislet ut et nytt planleggingsregime for næringsutviklingen lokalt. Samarbeid med næringslivet skulle bli refrenget for framtidige strategiske valg for næringsutviklingsarbeidet i Vadsø. Rådmannen i Vadsø oppsummerer med at governancemodellen ikke har bidratt til styrket samarbeid mellom kommunen og næringslivet. Likevel konkluderer han med at Varanger Næringscenter er blitt en ressurs for næringslivet, og rådmannen spår en annen legitimitet og innretning for Vadsø næringsforum i framtida. Ennå framstår det som noe i det blå hvordan man skal oppnå dette, samt hva det innebærer. Formen man har hatt for planleggingsarbeidet har i liten grad fengnet verken kulturnæringslivet eller politikere som følte redusert eierskap til planen som følge av «outsourcingen» til Varanger Næringscenter.

Når det gjelder innholdssida mente kulturnæringsmiljøet seg utelatt i forslaget til ny strategisk næringsplan. Men dette ble vel og merke utløsende for økt samhandling og kunnskap om kulturnæringens bidrag til verdiskapning og publisitet om Vadsø. Styrket fokus på lokalt forankringsarbeid av ideen om Vadsø som et kreativt sted ser ut til å bære frukter. I vårens vedtatte strategiske næringsplan fram til 2017 slås det fast at Vadsø skal være nasjonalt ledende i forhold til utvikling av kulturellt næringsaktivitet, i tillegg til at man skal arbeide for Vadsø som ledende kulturby og det mest attraktive bo- og arbeidsstedet i nord (Vadsø kommune 2010). Eksempelet med planprosessen rundt oppussingen av Vårbrudd illustrerer også en mulig ny retning for medvirkning i kommunale planprosesser. Det gjenstår likevel å se om dette er mer enn enkelttilfeller, og om kulturplanlegging løftes i alle prosesser, og ikke bare som et kapittel i SNP. Med kulturplanlegging som premiss for Vadsøs plan- og

utviklingsarbeid, kan et forhold som til nå har vært av liten betydning bli fornyet til en kapasitet som kan gjøre «Vadsø som skapende by» til en attraktiv realitet.

Tabell 4 oppsummerer betydningsforholdet mellom kulturplanlegging og utvikling av kulturnæringer i Vadsø. Tabellen er strukturert etter forhold som enten påvirker positivt eller negativt i forhold til kulturplanlegging som institusjonell kapasitetsbygging i Vadsø.

Tabell 4 Oppsummering av forhold som påvirker kulturplanlegging som institusjonell kapasitetsbygging i Vadsø

<i>Forhold som teller positivt</i>	<i>Forhold som teller negativt</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Samarbeidsorientert governance (formelt). ▪ SNP-prosessen incitament for dialog mellom aktørene. ▪ Forbedret prosess og plandokument i siste runde. ▪ Kulturnæringer tilbake i SNP. ▪ Forbedret samsvar mellom SNP og kommuneplanens samfunnsdel. ▪ Vilje til å tenke alternativ planprosess, jf. kreativ bruk av samarbeidsplanlegging ved oppussingen av Vårbrudd. ▪ Kulturnæringsaktører med styrket innsats på forankring av kreative visjoner for Vadsø. ▪ Økt samarbeid mellom kulturnæringene og øvrig nærings- og samfunnsliv i Vadsø. ▪ Vadsø – en by rik på menneskelige og kulturelle ressurser. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kulturplanlegging brukes ikke som begrep. ▪ Svakt samarbeid mellom kommunen og næringslivet. ▪ Politikere viser lite engasjement for kulturnæringene. ▪ Planleggingsform som ikke fenger kulturnæringslivet. ▪ Tendens til å fokusere på «signalbygg», jf. planene om nytt museumsbygg. ▪ Governancemodell som gir svak politisk eierskap til planarbeidet. ▪ Presset kommuneøkonomi med konsekvenser for plan- og utviklingsarbeid.

6

Kulturplanlegging som institusjonell kapasitetsutvikling

«... spatial planning is best viewed as a set of interdependent processes involving multiple actors that seek to create more livable, life-enhancing cities and regions.»
(Friedmann 2005:213)

I dette avsluttende kapitlet er det trådene samles hva gjelder det som er lagt fram og diskutert i denne masteroppgaven. Jeg vil i tillegg begynne med en drøfting av et par sentrale betraktninger ved kulturplanlegging som utviklingsstrategi. Det dreier seg om konkurranseelementet og fallgraven som elitisme og sosial og økonomisk polarisering kan utgjøre i byer som slår inn på opplevelsesøkonomien i vekstpolitikken. Selv om disse ikke utmerker seg som problemer i Vadsø, er det likevel viktige poenger i samband med en drøfting av kulturplanlegging og opplevelsesøkonomi.

6.1 Interurban konkurranse og jakten på det unike

En ny og forsterket konkurranse mellom byer om arbeidstakere og næringsetableringer, ser ut til å trigge utviklings- og nyskappingsstrategier flere steder i nordligste Norden (Nyseth 2007:151). Konkurranseelementet er som vist tidligere ikke minst framtrødende i kulturplanleggingssammenheng, særlig i byer hvor nyliberale entreprenørstrategier benyttes i politikk og strategiske utviklingsplaner. Dette kan lede til ujevn utvikling dersom den nyliberale politikken innebærer at kortsiktig vekst går foran hensyn til en langsiktig samfunnsutvikling, også når det gjelder de kulturelle aspektene ved byutvikling. (Bergsli 2005). Stedsutviklingsprosjekter i et konkurranseperspektiv risikerer altså å virke sosialt ekskluderende og fragmenterende da langt fra alle i bybefolkningen oppfyller opplevelsessamfunnets deltakelseskrav til inntekt, fritid og utdanning (Lorentzen og Hansen 2009:824).

En konsekvens av den harde konkurransen mellom byer er at det som skulle være unikt, fort framstår som en kopi av det alle andre satser på (Nyseth 2007:151). Turok (2009) mener at implementering av suksessformler av ulikt slag har vanskelig for å lykkes som markedsføring av det unike ved en by, fordi erfaring tilsier at man ofte ender opp med å gjøre det samme. Men likevel fins det eksempler på steder som har bygd opp særegenhet ved å satse på lokal kultur og kulturarv (Nyseth 2007:151). Informanter jeg snakket med pekte på historien med kvensk innvandring og kultur som det spesielle i Vadsø.

Turok (2009:28) understreker et viktig poeng i denne sammenhengen som handler om å unngå en smal og eksklusiv tilnærming til byutvikling som fører til en mer polarisert økonomi og samfunn. Langsiktig vekst og velferd kan ikke skilles fra sosial stabilitet og tilstedeværelsen av rimelige økonomiske utsikter for alle byens innbyggere.

6.2 Elitisme og sosial eksklusjon som mulig fallgrube ved kulturplanlegging

«While the Creative Class favors openness and diversity, to some degree it is a diversity of elites, limited to the highly educated, creative people. Even though the rise of the Creative Class has opened up new arenas of advancement for women and members of ethnic minorities, its existence has certainly failed to put an end to long-standing divisions of race and gender.» (Florida 2002:79)

I følge Arnestad (2009:225) passer opplevelsesøkonomien godt sammen med postmodernismen og nyliberalismen. Den intellektuelle middelklassens smak, livsstil og kulturelle praksis har økt statusen for, og innflytelsen av, den kulturelle kapitalen. Også Hermelin (2008:61) trekker fram middelklassefenomenet når hun hevder at konsum av postmoderne produkter forutsetter kompetanse og ressurser til å velge, ressurser som antas framfor alt å finnes hos middelklassens konsumenter. Elitisme eller snobberi er tilbakevendende beskyldninger overfor kultur og kreativitet som strategi i territoriell planlegging og utvikling, og refereres ofte til som mulige fallgruver ved kulturplanlegging. Evans (2001:281) hevder et økende gap mellom offentlig kunst og goder, og privat forbruk representerer et problem som må møtes skal en kunne motvirke tiltakende polarisering av deltakelse i byens fora – sosialt, demografisk, kulturelt og økonomisk. Evans peker videre på et viktig demokratisk premiss for kulturplanlegging ved det faktum at stort sett alle som misliker «kultur» som materiell kunst eller kunstnerisk opplevelser, eller holder seg til sin «subkultur», har det til felles at de også er fraværende eller maktesløse når kommunale planer og fasiliteter meisles ut av mellommenn, byråkrater og politikere i governancelandskapet. Evans framholder viktige prinsipper for demokratisk kulturplanlegging, men igjen kan det være på sin plass å minne om skalaforholdet som gjør konteksten i verdensmetropoler og nordnorske småbyer svært forskjellig. En fordel og demokratisk egenskap ved småbyer er relativt mindre avstand mellom folk, samt at sjansene for alle å møtes øker på steder med lavere folketall og fysisk kompakthet.

Elitetendensen er et tveegget sverd fordi det på tross av farene for eksklusivitet, ofte er nye eliter som driver fram stedsutviklings- eller nyskappingsprosesser. Dette er lokale eliter med kompetanse, kreativitet, visjoner og motivasjonen til å gjøre en forskjell i lokalsamfunnene sine. De har som regel også nettverk som strekker seg langt utenfor egen

region og land, nettverk som ofte er nødvendige for å få tilgang til nye ideer, ekspertkunnskap og finansiering som må skaffes til veie for å drive framover prosjektene. Disse lokale elitene er ofte motivert av en sterk lokal tilhørighet og identitet, uten å være trangsynt eller provinsiell (Nyseth 2007:152). Bildet som tegnes her av lokale eliter, passer godt inn med de funn jeg har gjort i Vadsø. Sitatet under av en av kulturnæringsaktørene i byen, illustrerer et sterkt pågangsmot for framtida til egen region.

«Jeg ser et kjempepotensial i Finnmark fordi det er et så spesielt fylke, også internasjonalt unikt. Men det fordrer at vi klarer å hente talentene hjem og legger til rette for at flere og flere skjønner at det er mulig å utvikle seg her, og at kompetansen og utviklingsgrunnlaget her skal være det beste. Jeg vil ikke at folk skal komme til Finnmark fordi de er herfra, men fordi det vi kan tilby her er det beste.»⁸⁹

Svak kommunikasjon mellom enkelte næringsgrupper og politiske miljøer i Vadsø, utgjorde noe av hovedproblemet i forbindelse med strategisk næringsplanprosessene. En næringskonsulent jeg intervjuet bekreftet bildet:

«Dette er, slik jeg oppfatter det, kommunikasjonsproblemer, det at man ikke er flink nok til å kommunisere i Vadsø by. Kulturnæringene har ikke klart å kommunisere hva man holder på med, verken overfor det øvrige næringsliv eller byens befolkning. Man har vært en litt eksklusiv klubb, litt sånn kultureliten og ikke vært flink nok til å fortelle omverdenen hva man holder på med. Folk får bakoversveis når de hører hva kulturnæringsaktørene holder på med. At her er det bedrifter som samarbeider med bedrifter i Russland, for eksempel. Eller har avdelingskontor i de store byene sørpå.»⁹⁰

Etter hvert som kulturnæringene i Vadsø har fått flere og sterkere bein å stå på, har kunnskapen om hva de skaper og har av kontakter og samarbeidspartnere bredt om seg. Lokalt har en derfor sett en endring i misforholdet og at aktørene i større grad enn før prater sammen i ulike fora. Også kulturnæringsaktører i byen innrømmer at kommunikasjonen tidligere var for dårlig, men sier det må ses i lys av kulturnæringsbedriftenes fokus på å trygge egen eksistens i den første fasen.

«[...] man ikke har vært flink nok til å forankre arbeidet sitt bredere og at kulturnæringsmiljøet fram til et tidspunkt har vært for innadvendt. [Kommunens politikere og administrasjon har] trolig hatt inntrykket at hermetikkenmiljøet har vært en gjeng kulturfolk som har sprunget rundt og levd på statsstøtte. Forholdet går begge veier og kulturnæringsaktørene har kanskje vært for opptatt av å bygge

---

⁸⁹ Intervju; 2009-09-30.

⁹⁰ Intervju; 2009-05-26.

opp sin egen eksistens, men nå er vi blitt såpass sterke at innsats kan rettes inn mot forankringen lokalt. I det øyeblikk vi klarer å skape et samarbeid og felles helhet i byen som tar oss bort fra det å sitte på hver sin tue vil situasjonen bli svært interessant.»⁹¹

6.3 Kulturplanleggingens betydning for kulturnæringsutvikling i småbyer

6.3.1 Med Vadsø som utgangspunkt, og noen kritiske faktorer

«Vi kan få så mange overføringer vi bare vil, men mister vi innbyggerne er det ikke liv laga. Jeg tror det at Vadsø blir en kulturby med innhold vil hjelpe på bosettingssituasjonen. [...] Vi klarer aldri å matche Kirkenes på industri eller Vardø på fiskeri – vi må være noe annet. Å ha spennende og kreative kulturarbeidsplasser tror jeg kan være Vadsø sin forse. Men da er du avhengig av goodwill i den politiske ledelsen.»⁹²

Formålet med studien som har munnet ut i denne avhandlingen har vært å undersøke betydningen av kommunal kulturplanlegging for utvikling av kulturnæringer i en nordnorsk småby. Problemstillingen er interessant sett i forhold til flere faktorer. For det første er kultur og kulturnæring et strategisk satsingsområde for Vadsø kommune, dernest har kulturnæringsmiljøet i byen markert seg som nasjonalt lende i norsk regional sammenheng, for det tredje er kunnskap om kulturplanlegging i småbyer etterspurt.

Historien fortalt i denne masteroppgaven om Vadsø kommunes kulturplanlegging siste ti år, har demonstrert at denne har hatt begrenset grad av betydning for den positive utviklingen byens kulturnæringer har opplevd. Viktige grunnsteiner er blitt lagt for å styrke den institusjonelle kapasiteten i Vadsø, men det har vært vanskelig å følge opp i praksis intensjoner som ble meislet ut ved etableringen av nye samarbeidsarenaer mellom kommunen og næringslivet. Noen forhold peker seg ut som særlig utfordrende med tanke på å øke institusjonell kapasitet i Vadsø og andre sammenliknbare småbyer. For det første kraften som *institusjonelle stivhengigheter* utgjør. Det kreves politisk vilje til nytenkning i næringsutviklingen. Nord-Norge blir ikke tilstrekkelig fornyet gjennom «komparative» ressursbaserte fortrinn. Slik næringsutvikling resulterer ofte i kopier av fortida, heller enn endring og nyskaping for framtida. «Å bygge videre på tradisjonelle næringer i distriktene er selvsagt viktig, men vi må ikke glemme at majoriteten av unge søker mot helt andre yrker og helt andre næringer. Dette faktum må også danne grunnlag for distriktenes næringsutvikling.» (Fosso 2001:51). Kommunene må ta inn over seg at aldri før har utdanning vært viktigere i vårt samfunn, og aldri før har utdanning vært viktigere for hver enkelt. Resultatet er blitt en

---

⁹¹ Intervju; 2009-09-30.

⁹² Intervju; 2009-10-01.

langt mer velutdannet ungdomsgenerasjon enn noen gang tidligere (*ibid.*). Dette minner også ordføreren i Sør-Varanger om:

«Jeg er opptatt av at det skal være godt å bo i kommunene i Øst-Finnmark; både for dem som allerede er her og for at vi skal klare å få nye mennesker til å flytte hit. Da må vi tørre å tenke nye tanker, og da må vite at modernitet og urbanitet spiller en avgjørende rolle for unge menneskers valg av bosted. Det er disse unge hodene vi skal rekruttere til å utvikle Finnmark og nordområdene.»⁹³

Jeg vil hevde at man vanskelig bygger opp institusjonell kapasitet og kulturplanlegging uten at det er bevissthet rundt nødvendige prosesser blant kommunens administrasjon, politikere, næringsliv og innbyggerne for øvrig. Sett fra kommunens perspektiv utgjør mangelen på kompetanse på hvordan drive planlegging en stor utfordring. Kanskje særlig når det gjelder et område som kulturplanlegging, som for mange kan framstå noe abstrakt og teoretisk. I Vadsø kommune har man slitt med å rekruttere planleggere, en kompetanse som er svært etterspurt. En kommunepolitiker jeg snakket med oppsummerte:

«Jeg vil si at om en har plankompetansen eller ikke er en ganske avgjørende faktor for hele planarbeidet i en kommune. For at det skal nytte må en ha gode planer med fokus på prosessen. Det vi politikere lærte av planleggerne under kommuneplanarbeidet var at vi må ut av de lukkede rom, hvor vi trodde vi skulle klemme ut planene, og faktisk møte folk.»⁹⁴

I denne oppgaven har jeg hevdet at kommunene har en viktig rolle å spille som mellomaktører i tilrettelegging av økt grad av tillit og kommunikasjon mellom aktører i alle sektorer (Turok 2009:28). Studien min av kulturplanlegging i praksis i Vadsø har demonstrert både muligheter og utfordringer som ligger i en slik strategi innenfor konteksten av en nordnorsk småby. Jeg har argumentert for hvordan kulturplanlegging praktisert som samarbeidsplanlegging i form, og med et innhold kalibrert for en postmoderne opplevelsesøkonomi, sammen kan bety at kulturplanlegging blir et positivt bidrag til institusjonell kapasitetsutvikling og økonomisk vekst og attraktivitet i Vadsø. Jeg lar understående sitat stå som inspirasjon til å jobbe videre med nettopp de forhold og mot de mål som jeg har diskutert i denne oppgaven, heller enn gravøl over kommunal planlegging eller samfunnsutvikling.

«Jeg tror den positive utviklingen som skjer på mange steder skjer nesten litt på tross av hva kommunene måtte legge til rette for. Og det er trist, for hva kunne man ikke fått til sammen.»⁹⁵

---

⁹³ Linda B. Randal: Landsdelskommentaren; 28. januar 2010.

⁹⁴ Intervju; 2009-10-01.

⁹⁵ Intervju; 2009-09-30.

Den skapende byen Vadsø?

Referanser

- Allmendinger, Phil & Houghton, Graham (2009): Soft spaces, fuzzy boundaries, and metagovernance: the new spatial planning in the Thames Gateway. *Environment and Planning A*. Vol. 41, 617-633.
- Allmendinger, Philip & Tewdwr-Jones, Mark (red.) (2002): *Planning futures: new directions for planning theory*. London: Routledge.
- Amdam, Roar & Tangen, Geir (2004): Kapabilitet og partnerskap i Haram kommune. I: Amdam, Roar & Bukve, Oddbjørn (red.): *Det regionalpolitiske regimeskiftet - tilfellet Noreg*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Andersen, Svein S. (2006): Aktiv informantintervjuing. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*. Vol. 22, 278-298.
- Arnestad, Georg (2009): Hva er egentlig "oplevelsesøkonomi"? *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*. Vol. 12, № 1, 222-229.
- Aspen, Jonny (red.) (2005): *By og byliv i endring: Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Bauman, Zygmunt (2002 [1997]): *Arbejde, forbrugerisme og de nye fattige*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bell, Daniel (1974): *The coming of post-industrial society: a venture in social forecasting*. London: Heinemann.
- Bell, David & Jayne, Mark (2006): Conceptualizing small cities. I: Bell, David & Jayne, Mark (red.): *Small Cities: Urban experience beyond the metropolis*. Abingdon: Routledge.
- Berg, Nina G., et al. (red.) (2004): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Bergsli, Heidi (2005): Entreprenørpolitikk og byutvikling: Byutvikling og globale trender. I: Aspen, Jonny (red.) *By og byliv i endring: Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Bianchini, Franco (1993): Remaking European cities: the role of cultural policies. I: Bianchini, Franco & Parkinson, Michael (red.): *Cultural policy and urban regeneration: The West European experience*. Manchester: Manchester University Press.
- Bianchini, Franco & Ghilardi, Lia (2004): The Culture of Neighbourhoods: A European Perspective. I: Bell, David & Jayne, Mark (red.): *City of Quarters: Urban Villages in the Contemporary City*. Aldershot: Ashgate.
- Bille, Trine (2009): Oplevelsesøkonomiens betydning i økonomien og kulturpolitikken. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*. Vol. 12, № 1, 93-112.
- Bukve, Oddbjørn & Amdam, Roar (2004a): Regimeskifte på norsk. I: Amdam, Roar & Bukve, Oddbjørn (red.): *Det regionalpolitiske regimeskiftet - tilfellet Noreg*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Bukve, Oddbjørn & Amdam, Roar (2004b): Regionalpolitisk regimeendring og regional utvikling. I: Amdam, Roar & Bukve, Oddbjørn (red.): *Det regionalpolitiske regimeskiftet - tilfellet Noreg*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Bukve, Oddbjørn, et al. (2004): Teorier om regional utvikling. I: Onsager, Knut & Selstad, Tor (red.): *Regioner i utakt*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

- Engseth, Marit (2009): *Kulturplanlegging som kreativt verktøy i utviklingen av Narvik: En analyse av Narviks kreative potensiale*. Masteroppgave i by- og regionalplanlegging. Ås: Institutt for landskapsplanlegging, Universitetet for miljø- og biovitenskap.
- Evans, Graeme (2001): *Cultural Planning: An urban renaissance?* London: Routledge.
- Evans, Graeme & Foord, Jo (2006): Small cities for a small country: Sustaining the cultural renaissance? I: Bell, David & Jayne, Mark (red.): *Small Cities: Urban experience beyond the metropolis*. Abingdon: Routledge.
- Fimreite, Anne Lise & Medalen, Tor (red.) (2005): Governance i norske storbyer: Mellom offentlig styring og privat initiativ. Oslo: Spartacus Forlag.
- Fimreite, Anne Lise, et al. (2005): By-governance. I: Fimreite, Anne Lise & Medalen, Tor (red.): *Governance i norske storbyer: Mellom offentlig styring og privat initiativ*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Florida, Richard (2002): *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- Flyvbjerg, Bent (2002): Bringing power to planning research: One researcher's praxis story. *Journal of Planning Education and Research*. Vol. 21, 353-366.
- Flyvbjerg, Bent (2006): Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*. Vol. 12, № 2, 219-245.
- Fosso, Eli Janette (2001): Brød, sirkus eller noe helt annet?: Om å få unge til å velge bosted i distriktene. *Plan (Oslo)*. № 5/2001, 46-51.
- Freestone, Robert & Gibson, Chris (2006): The Cultural Dimension of Urban Planning Strategies: An Historical Perspective. I: Monclús, Javier & Guàrdia, Manuel (red.): *Culture, Urbanism and Planning*. Aldershot: Ashgate.
- Friedmann, John (2005): Globalization and the emerging culture of planning. *Progress in Planning*. Vol. 64, 183-234.
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Gitlestad, Silje (2007): *Kampen omkring Cultiva: Kultur som byutviklingsstrategi i Kristiansand*. Masteroppgave i samfunnsgeografi. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Grønmo, Sigmund (2004): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Guneriussen, Willy (1999): *Aktør, handling og struktur: Grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Hansen, Jan Ditlev (2007): *Den naturstridige Varangerfestivalen 25 år*. Vadsø: Vadsø jazzklubb.
- Haraldsen, Tone, et al. (2004): *Kartlegging av kulturnæringene i Norge: Økonomisk betydning, vekst og utviklingspotensial*. Lillehammer: Østlandsforskning.
- Haraldsen, Tone & Hagen, Svein Erik (2008): Kulturnæringene - sysselsetting, lokalisering og innovasjon. I: Isaksen, Arne, et al. (red.): *Innovasjoner i norske næringer: Et geografisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hartman, Jan (2001): *Grundad teori: Teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Harvey, David (1989): From managerialism to entrepreneurialism: The transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler*. Vol. 71 B, № 1, 3-17.
- Healey, Patsy (2006a): *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Healey, Patsy (2006b): Relational complexity and the imaginative power of strategic spatial planning. *European Planning Studies*. Vol. 14, № 4, 525-546.

- Healey, Patsy (2007): *Urban Complexity and Spatial Strategies: Towards a relational planning for our times*. London: Routledge.
- Healey, Patsy (2009): In Search of the "Strategic" in Spatial Strategy Making. *Planning Theory & Practice*. Vol. 10, № 4, 439-457.
- Hermelin, Brita (2008): Kultur som regional utvecklingsfaktor. I: Anderson, Frida, et al. (red.): *Regionalpolitikens geografi: Regional tilvæxt i teori og praktik*: Studentlitteratur.
- Hofseth, Marius (2006): *Nytt operahus: For kultur, byutvikling eller begge deler*. Masteroppgave i samfunnsgeografi. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Hompland, Andreas (2008): *Vokt dere for falske profetar*. Fredrikstad: Østfold fylkeskommunes kulturkonferanse, 27. oktober.
- Hulgård, Lars & Bisballe, Thomas (2003): Governance og social kapital - i krydsfeltet mellom sociale fælleskaber og politik. I: Sehested, Karina (red.) *Bypolitik - mellom hierarki og nætverk*. København: Akademisk Forlag.
- Jacobs, Jane (1992 [1961]): *The death and life of great American cities*. New York: Vintage Books.
- Jacobsen, Grete K. (2009): *Utvikling i egen regi: En studie av Hasvik i Utvikling KF i spenningsfeltet mellom effektivitet og demokrati*. Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse. Tromsø: Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning, Universitetet i Tromsø.
- KKD (2005): *St.meld. nr. 22 (2004-2005): Kultur og næring*. Oslo: Kultur- og kyrkjedepartementet.
- KRD (2009): *St.meld. nr. 25 (2008-2009): Lokal vekstkraft og fratidstru: Om distrikts- og regionalpolitikken*. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- Kristiansen, Ronny (2008): Urban and business development in Narvik: Governance arrangements, strategies and practice. I: Aarsæther, Nils, et al. (red.): *Practicing local governance: Northern perspectives*. New York: Nova Science Publishers.
- Kulturdepartementet (2001): *Tango for to: Samspill mellom kultur- og næringsliv*. Oslo: Kulturdepartementet; Nærings- og handelsdepartementet.
- Kvale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Landry, Charles (2008): *The Creative City: A toolkit for urban innovators*. London: Earthscan.
- Lash, Scott & Urry, John (1994): *Economies of Signs and Space*. London: Sage.
- Lorentzen, Anne (2009): Cities in the Experience Economy. *European Planning Studies*. Vol. 17, № 6, 829-845.
- Lorentzen, Anne & Hansen, Carsten Jahn (2009): The Role and Transformation of the City in the Experience Economy: Identifying and Exploring Research Challenges. *European Planning Studies*. Vol. 17, № 6, 817-827.
- Löfgren, Anders (2000): A thousand years of loneliness? Globalization from the perspective of a city in a European periphery. *Geoforum*. Vol. 31, 501-511.
- Mangset, Per (2009): Fortellinger om kulturelt entreprenørskap. I: Mangset, Per & Røyseng, Sigrid (red.): *Kulturelt entreprenørskap*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Mitchell, Don (2000): *Cultural geography: A critical introduction*. Malden: Blackwell Pub.
- Nergaard, Erik (2006): *Kulturplanlegging i Bjørvika: Mellom stat og marked: En analyse av prosessen rundt oppfølging av "Kulturoppfølgingsprogram for Bjørvika"*. Masteroppgave i samfunnsgeografi. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- NESH (red.) (2006): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer.
- Newman, Peter (2008): Strategic Spatial Planning: Collective Action and Moments of Opportunity. *European Planning Studies*. Vol. 16, № 10, 1371-1383.

- NHD (2007): *Handlingsplan: Kultur og næring*. Oslo: Nærings- og handelsdepartementet; Kommunal- og regionaldepartementet; Kultur- og kirke departementet.
- Nielsen, Line Thuen (2009): *Kulturplanlegging i Bjørvika: En studie av kultur som strategi for byutvikling*. Masteroppgave i samfunnsgeografi. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Niemi, Einar (2003): Byen bak de nedrullede gardiner? Om sted og mentalitet - Vadsø og vadsøværingene. I: Hauan, Marit Anne, et al. (red.): *Karlsøy og verden utenfor: Kulturhistoriske perspektiver på nordnorske steder*. Tromsø: Tromsø Museum, Universitetsmuseet.
- NOU 2001:7 *Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven*. Oslo: Planlovutvalgets første delutredning.
- Nyseth, Torill (2007): Towards an understanding of place reinvention. I: *Place Reinvention in the North: Dynamics and Governance Perspectives*. Stockholm: Nordregio.
- Nyseth, Torill & Waldenström, Cecilia (2007): Governing place reinvention: Obstacles and challenges. I: *Place Reinvention in the North: Dynamics and Governance Perspectives*. Stockholm: Nordregio.
- Pine, B. Joseph & Gilmore, James H. (1999): *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Boston: Harvard Business School Press.
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Ramian, Knud (2007): *Casestudiet i praksis*. Århus: Academica.
- Romer, Paul M. (1998): Two strategies for economic development: Using ideas and producing ideas. I: Klein, David A. (red.) *The strategic management of intellectual capital*. Woburn: Butterworth-Heinemann.
- Røiseland, Asbjørn & Vabo, Signy Irene (2008): Kommunalt selvstyre eller samstyring? *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Vol. 49, № 3, 409-420.
- Silverman, David (2006): *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*. London: Sage.
- Skarstein, Sigrid & Johansen, Cecilie (2008): *Hvor skal byen ligge? Et bysentrum i bevegelse: Utstillingshefte om Vadsøs byplaner og utvikling gjennom 175 år*. Vadsø: Varanger museum IKS, avd. Vadsø museum - Ruija kvenmuseum.
- Skarstein, Sigrid & Maliniemi, Helena (2007): *Kven i går - kven i dag?: Utstillingshefte*. Vadsø: Varanger museum IKS, avd. Vadsø museum - Ruija kvenmuseum.
- Skogheim, Ragnhild (2006): Kulturbasert by- og stedsutvikling: Hvorfor og hvordan? *Plan (Oslo)*. № 1/2006, 46-49.
- Stake, Robert E. (1995): *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Statsbygg (2005): *Kryss: Kulturplanlegging i norske byer og tettsteder - Veileder*. Oslo: Statsbygg.
- Stevenson, Deborah (2003): *Cities and Urban Cultures*. Maidenhead: Open University Press.
- Stevenson, Deborah (2004): "Civic Gold" Rush: Cultural planning and the politics of the Third Way. *International Journal of Cultural Policy*. Vol. 10, № 1, 119-131.
- Thagaard, Tove (2009): *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Therkildsen, Hans Petter, et al. (2009): The Experience Economy and the Transformation of Urban Governance and Planning. *European Planning Studies*. Vol. 17, № 6, 925-941.
- Turok, Ivan (2009): The distinctive city: pitfalls in the pursuit of differential advantage. *Environment and Planning A*. Vol. 41, 13-30.

- Vadsø kommune (2002): *Strategisk næringsplan 2002-2005: Vadsø i utvikling*. Vadsø: Vadsø kommune.
- Vadsø kommune (2006): *Kommuneplan for Vadsø kommune 2006-2017*. Vadsø: Vadsø kommune.
- Vadsø kommune (2007a): *Sluttrapport for Stifinneren*. Vadsø: Vadsø kommune.
- Vadsø kommune (2007b): *Strategisk næringsplan 2007-2010*. Vadsø: Vadsø kommune.
- Vadsø kommune (2009): *Strategisk næringsplan 2010-2013*. Vadsø: Vadsø kommune.
- Vadsø kommune (2010): *Strategisk næringsplan 2010-2017*. Vadsø: Vadsø kommune.
- Vatne, Eirik (2005a): Kunnskapssamfunnet og storbyenes rolle som arena for økonomisk utvikling. I: Vatne, Eirik (red.) *Storbyene i kunnskapsøkonomien: Arena for kunnskapsdeling og nyskapning*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Vatne, Eirik (red.) (2005b): *Storbyene i kunnskapsøkonomien: Arena for kunnskapsdeling og nyskapning*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Waitt, Gordon (2006): Creative small cities: Cityscapes, power and the arts. I: Bell, David & Jayne, Mark (red.): *Small Cities: Urban experience beyond the metropolis*. Abingdon: Routledge.
- Waitt, Gordon & Gibson, Chris (2009): Creative Small Cities: Rethinking the Creative Economy in Place. *Urban Studies*. Vol. 46, № 5-6, 1223-1246.
- Worpole, Ken & Greenhalgh, Liz (1999): *The Richness of Cities: Urban Policy in a new Landscape - Final report*. Bournes Green/London: Comedia/Demos.
- Young, Greg (2008): The culturization of planning. *Planning Theory*. Vol. 7, № 1, 71-91.
- Aakvaag, Gunnar C. (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.

Andre kilder

Sakspapirer kommunale styrer, utvalg mv.

Bystyret

<i>Sak</i>	<i>Møtedato</i>	<i>Dokument</i>
<i>Tittel</i>		
<i>Internettadresse for å lese dokumentet (dato for nedlasting)</i>		
Bystyresak 0079/05	2005-12-15	Tillegg saksliste
Etablering av Vadsø Næringscenter		
http://www2.vadso.kommune.no/dokumenter/2005/moter/151205%20_saksliste_bystyre_tillegg.pdf (2010-04-10)		
Bystyresak 0079/05	2005-12-15	Møtebok
Etablering av Vadsø Næringscenter		
http://www2.vadso.kommune.no/dokumenter/2005/moter/151205%20_motebok_bystyre.pdf (2010-04-10)		
Bystyresak 17/08	2008-04-22	Møtebok
Årsbudsjet og handlingsplan 2008-2011. Oppfølging bystyrets vedtak om uspesifiserte kutt.		
http://www2.vadso.kommune.no/dokumenter/2008/mote/220408_bystyre_motebok.pdf (2010-03-23)		
Bystyresak 65/09	2009-11-12	Møteinnkalling
Varanger Næringscenter AS		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=B737420C472D447AAA0E7A90F50B8179.pdf (2010-04-10)		
Bystyresak 86/09	2009-12-17	Møtebok
Årsbudsjet 2010 og økonomiplan 2010-2013		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=6936E5E68EC342F2A3B5D4C41EBCA347.pdf (2010-04-12)		
Bystyresak 8/10	2010-02-11	Møteinnkalling
Strategisk næringsplan 2010-2013		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=7C782B7636394BFEB8C1F16D9653A36.pdf (2010-04-10)		
Bystyresak 8/10	2010-02-11	Møtebok
Strategisk næringsplan 2010-2013		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=EC8F1F6FB61643558B8C91093292D42A.pdf (2010-04-10)		

Bystyresak 16/10	2010-04-29	Møtebok
Strategisk næringsplan 2010-2017		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=2D66D0950DA648D7A76A0B437584D731.pdf (2010-05-12)		

Formannskapet

<i>Sak</i>	<i>Møtedato</i>	<i>Dokument</i>
<i>Tittel</i>		
<i>Internettadresse for å lese dokumentet (dato for nedlasting)</i>		
Formannskapssak 0044/07	2007-03-15	Møteinnkalling
Varanger Næringscenter – Støtte til etablering		
http://www2.vadso.kommune.no/dokumenter/2007/mote/150307_formannskap_saksliste.pdf (2010-04-10)		
Formannskapssak 122/08	2008-11-13	Møtebok
Orienteringer november 2008		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=ACFBFC89CAD447A399B0BD528ECF04B5.pdf (2010-04-08)		
Formannskapssak 27/10	2010-03-11	Møtebok
Utkast til strategisk næringsplan 2010-2017		
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=B08A5B6B3C4D42FC9693AE8AEEFA7A01.pdf (2010-04-10)		

Dokumenter, avisreportasjer, internettressurser

Andre dokumenter

<i>Utgiver</i>
<i>Tittel</i>
<i>Internettadresse for å lese dokumentet (dato for nedlasting)</i>
Vadsø kommune 2009
Rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan 2010-2013. Oppdatert per 07.12.2009
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=9B3B5EF5187048039487A95F722AB7FA.pdf (2010-03-16)
Vadsø Høyre 2009
Interpellasjon fra Vadsø Høyre under bystyremøte 2009-11-12. Vedlagt møtebok.
http://www.vadso.kommune.no/download.aspx?object_id=7C8ACC5D739349B8BD8D377DE28F41BB.pdf (2010-04-10)

Reportasjer på papir og nett

(Papirartikler er hentet fra www.atekst.no)

<i>Utgiver</i>	<i>Publisert</i>	<i>Papir/Nett</i>	<i>Tekstforfatter</i>
<i>Tittel</i>			
<i>Sidetall/ internettadresse (dato for nedlasting)</i>			
Aftenposten Morgen	2000-08-13	Papir	Tonje Bergmo
Fra hermetikkfabrikk til kultur-klekkeri i Vadsø 10			
Klassekampen	2001-02-26	Papir	Magnhild Folkvord
Opprøret grip om seg			
Klassekampen	2001-03-10	Papir	Magnhild Folkvord
Hermetikkfabrikk blir kulturveksthus			
Finnmarken	2006-08-05	Nett	
Hermetikken får støtte http://www.finnmarken.no/lokale_nyheter/article2223784.ece (2009-03-28)			
Finnmarken	2006-12-16	Nett	Lotte H. Ruge
Boksen skulle bli rådmannskontor http://www.finnmarken.no/lokale_nyheter/article2472518.ece (2009-03-28)			
Finnmarken	2008-04-17	Nett	Lars Erik Taraldsen
Frykter død for næringshagen http://www.finnmarken.no/lokale_nyheter/article3479466.ece (2009-03-28)			
Landsdelsutvalget	2008-10-17	Nett	Maria Utsi
Landsdelskommentaren: Kulturnæring mot framtida? http://www.lu.no/content/view/2700/127 (2008-10-18)			
NRK Nordnytt	2009-11-16	Nett	Kjersti Sjursen Lien
Hvordan vil du ha Vårbrudd? http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.6868528 (2010-03-28)			
Landsdelsutvalget	2010-01-28	Nett	Linda Beate Randal
Landsdelskommentaren: Konkurransen om de flinke hodene: - Vi må ha attraktive lokalsamfunn http://www.lu.no/content/view/3149/127 (2010-03-03)			

Internettressurser

Utgiver

Tittel

Adresse (dato for besøk)

Kommunal- og regionaldepartementet

Pressemelding; 2009-09-12: 700 000 kroner til prosjektet "Skapende uke" i Vadsø

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/pressemeldinger/2009-2/700-000-kroner-til-prosjektet-skapende-u.html?id=576733> (2010-03-28)

Kommunal- og regionaldepartementet

Rapport; 2007-06-26: Fra innvortes til utvortes bruk – Stifinnerprogrammet

http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/rapporter_planer/rapporter/2007/fra-innvortes-til-utvortes-bruk.html?id=474748 (2010-03-08)

Kunnskapsdepartementet

Foredrag; 2009-09-09: Kunnskapsbyen Tromsø – kunnskap er svaret.

<http://www.tromso.kommune.no/getfile.php/1000393.1308.upqbyxaasq/Statsr%C3%A5d+Tora+Aasland+9.9.09.pdf> (2010-03-26)

Varanger King Crab Festival - Polar Spectacle

Om festivalen

http://www.polarspectacle.no/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=45 (2010-03-28)

Annet

Utgiver

Tittel

Hentet fra (evt. dato)

Hermetikken Næringshage AS

Forslag vedtekstendringer Hermetikken Næringshage AS

Kopi overrakt forfatteren (2009-04-03)

Vedlegg

V-1 Søkevariabler for kulturnæringer og bedrifter

Næringsgruppering kulturnæringer

Følgende næringsgrupper (med tilhørende undergrupper) inngår i søk på kulturnæringer:

SN2007

Sifferkode	Betegnelse
18.1	Trykking og tjenester tilknyttet trykking
18.2	Reproduksjon av innspilte opptak
32.1	Produksjon av gull- og sølvvarer, bijouteri og liknende artikler
32.2	Produksjon av musikkinstrumenter
58.1	Utgivelse av bøker, tidsskrifter og annen forlagsvirksomhet
58.2	Utgivelse av programvare
59.1	Virksomhet innen film, video og fjernsynsprogrammer
59.2	Produksjon og utgivelse av musikk og lydopptak
60.1	Radiokringkasting
60.2	Fjernsynskringkasting
71.11	Arkitektvirksomhet
73.1	Annonse- og reklamevirksomhet
73.2	Markeds- og opinionsundersøkelser
74.1	Spesialisert designvirksomhet
74.2	Fotografvirksomhet
74.3	Oversettelses- og tolkevirksomhet
74.9	Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet
79.903	Opplevelses-, arrangements- og aktivitetsarrangørvirksomhet
85.52	Undervisning innen kultur
90.0	Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet
91.0	Drift av biblioteker, arkiver, muséer og annen kulturvirksomhet
92.0	Lotteri- og totalisatorspill
93.1	Sportsaktiviteter
93.2	Fritidsaktiviteter og drift av fornøyelsesetablissementer

---

Kilder: Statistisk sentralbyrå (2008): *Standard for næringsgruppering*. Tilgjengelig fra: http://www.ssb.no/emner/10/01/nos_sn/. Kategorisering basert på Norut NIBR Finnmark rapport 2005:15 *Kulturnæringer lengst nord*.

Organisasjonsformer

Bedrifter med følgende organisasjonsformer er inkludert i søk etter kulturnæringsbedrifter:

Forkortelse	Tittel
ANS	Ansvarlig selskap
AS	Aksjeselskap
ASA	Allment aksjeselskap
BA	Selskap med begrenset ansvar
DA	Selskap med delt ansvar
ENK	Enkeltpersonforetak
IKS	Interkommunalt selskap
KF	Kommunalt foretak
STI	Stiftelse

Kilde: Brønnøysundsregistrenes offisielle koder for organisasjonsform. Tilgjengelig fra:
<http://www3.ssb.no/stabas/ItemsFrames.asp?ID=4227502&Language=nb>

V-2 Introduserende brev

Kommunal planlegging og kulturnæringer – En sammenheng av betydning? Casestudie i Vadsø, Finnmark

Jeg heter Andreas Foss Westgaard og studerer til mastergrad i samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning, Universitetet i Tromsø. Jeg arbeider for tida med masteroppgaven under veiledning av prof. Halldis Valestrand. Jeg ønsker å studere betydningen av kommunal næringsplanlegging for utvikling av kulturbaserte næringer, eksemplifisert gjennom Vadsø.

I den forbindelse vil jeg gjøre datainnsamlinger i Vadsø, fortrinnsvis gjennom intervjuer. I første runde kommer jeg til Vadsø i uke 22 (25.-29. mai). Jeg hadde satt stor pris på om du kan finne tid til en prat med meg i løpet av dagene. Vi kan avtale nærmere, men i utgangspunktet tenker jeg intervjuet vil ta en times tid. All deltakelse er frivillig og datainnsamlingen vil følge forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap.

Jeg skriver for å introdusere meg selv og studien jeg vil gjøre. Jeg vil være takknemlig for all tilbakemeldinger og håper vi kan møtes neste uke. Her er kontaktinformasjon hvor jeg kan nås:

Tlf: 913 28 270

E-post: awe005@post.uit.no

Med vennlig hilsen

Andreas Foss Westgaard

V-3 Samtykkeerklæring

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET
 Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning

INFORMERT SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg samtykker i å delta i Andreas Foss Westgaards studie i forbindelse med hans masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse. Studien søker gjennom en casestudie i Vadsø å undersøke betydningen av kommunal næringsplanlegging for utvikling av kulturnæringer.

Jeg er, etter å ha mottatt informasjon fra forskeren, inneforstått med prosjektets formål og på hvilken måte informasjon jeg bidrar med vil bli brukt. Jeg forstår at jeg gjennom et halvstrukturert intervju vil bli spurt om kommunens strategiske næringsplanlegging på kulturområdet og om forholdet til aktører innenfor kulturnæringsfeltet. Jeg er også inneforstått med at intervjuet tas opp på diktafon, dersom dette er i orden for meg. Jeg forstår at data fra intervjuet vil bli oppbevart i et låst skap som kun forskeren har tilgang til, og at dataene vil bli slettet når studien er fullført.

Jeg er inneforstått med deltakelsen i studien er frivillig og at jeg når som helst kan trekke meg, uten nærmere begrunnelse, samt at informasjonen jeg har bidratt med ikke vil bli brukt dersom jeg velger å fratrukkelse.

Jeg forstår at jeg vil få tilsendt et sammendrag av intervjuet per e-post og at jeg på dette kan melde tilbake til forskeren eventuelle missforståelser. Jeg er inneforstått med at navnet mitt ikke på noe tidspunkt vil framgå i oppgaven, men at det vil kunne oppstå mulighet for indirekte identifisering av sitater ved at yrkestilhørighet vil framgå. Dersom jeg ønsker det vil jeg kunne få tilsendt et eksemplar av ferdig oppgave som en takk for deltakelsen fra forskeren.

Jeg forstår vedrørende forskningsetiske aspekter at dette prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for godkjenning. Jeg er inneforstått med at forskeren er underlagt taushetsplikt og at evt. sensitive data vil bli behandlet konfidensielt. Jeg er også klar over at jeg kan henvende meg til forskerens veileder dersom jeg har spørsmål rundt studien. Veileder er prof. Haldis Valestrand, haldis.valestrand@uit.no, 776 44 308.

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i Andreas Foss Westgaards studie. Jeg bekrefter å ha mottatt en kopi av denne samtykkeerklæringen.

_____

Sted og dato

_____

Deltakers underskrift

_____

Forskers underskrift

Andreas Foss Westgaard, Olastien 8 - 319, 9012 TROMSØ, tlf +47 913 28 270, e-post awe005@post.uit.no

V-4 Kvittering fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Halldis Valestrand
Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning
Universitetet i Tromsø
9037 TROMSØ

Vår dato: 07.07.2009

Vår ref: 22165 / 2 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.06.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

22165	<i>Kommunal planlegging og kulturnæringer - en sammenheng av betydning?</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Tromsø, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Halldis Valestrand
Student	Andreas Foss Westgaard

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 33 48

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Andreas Foss Westgaard, Olastien 8, 319, 9012 TROMSØ

Audelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TROMSØ: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyria.swarna@ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmas@svf.uib.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

22165

Utvalget er ca 10 personer som får muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og som samtykker skriftlig til å delta. Personvernombudet finner at informasjonsskrivet er tilfredsstillende utformet i henhold til vilkårene i personopplysningsloven. Behandlingen av personopplysninger kan skje med hjemmel i personopplysningsloven § 8 første alternativ (samtykke).

Når prosjektet avsluttes 30.06.2010 skal datamaterialet anonymiseres. Lydopptak skal slettes.

V-5 Intervjuguide

1. Bakgrunn

- a. Utdanning og arbeidspraksis. For kulturnæringsaktører: Beskrivelse av egen virksomhet
- b. Tilhørighet og ”fartstid” i Vadsø

2. Kulturliv og -næring

- a. Beskrivelse av kulturlivet i Vadsø
- b. Hva forbinder du med kulturnæringer i Vadsø?
- c. Hvordan oppfatter du samarbeidet mellom kulturliv og kulturnæringsaktører i Vadsø?

3. Planlegging

- a. Hva forbinder du med kommuneplanens samfunnsdel og strategisk næringsplan i Vadsø?
- b. Hvordan syns du kulturnæringer kommer fram i kommunal næringsplanlegging?
- c. Opplever du at det har vært en endring i den kommunale næringsplanleggingen?
- d. Hvordan opplever du måloppnåelsen i planene for utvikling av kulturbaserte næringer?
- e. Beskrivelse av planleggingsprosessen. Hvordan har samarbeid og involvering av aktører vært? Hva med prosessen etter at planen er vedtatt?

4. Omgivelsesaktører

- a. Grad av samarbeid med fylkeskommunen, Innovasjon Norge, andre?
- b. Vurdering av betydningen av disse aktørene for egen planlegging/virksomhet

5. Syn på:

- a. Opplever du Vadsø som en by i endring. Oppfatter du Vadsø som ”på høyde med tiden” (jf. slagord kommuneplan) og hva betyr det for deg?
- b. Styrker og svakheter i forholdet kommunal næringsplanlegging og utvikling av kulturbaserte næringer i Vadsø.
- c. Kommunal næringsplanleggings muligheter til å utgjøre en forskjell når det gjelder utvikling av kulturbaserte næringer i Vadsø
- d. Andre ting relatert til det vi har snakket om som er verdt å nevne

V-6 Selvvalgt pensum i SPL-3900 Masteroppgave

Totalt 1029 sider, fordelt på:

Kvalitativ metode

Andersen, Svein S. (2006): Aktiv informantintervjuing. <i>Norsk statsvitenskapelig tidsskrift</i> . Vol. 22, 278-298.	20 sider
Flyvbjerg, Bent (2006): Five misunderstandings about case-study research. <i>Qualitative inquiry</i> . Vol. 12, № 2, 219-245.	27 sider
Kvale, Steinar (1997): <i>Det kvalitative forskningsintervju</i> . Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.	Kap. 1-12 179 sider
Ramian, Knud (2007): <i>Casestudiet i praksis</i> . Århus: Academica.	Kap. 2-3, 12 39 sider
Silverman, David (2006): <i>Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction</i> . London: Sage.	Kap. 1-2, 5, 8-10 182 sider
Stake, Robert E. (1995): <i>The art of case study research</i> . Thousand Oaks: Sage Publications.	Kap. 3-7 86 sider
	533 sider

Kulturplanlegging, governance og kulturnæringer

Amdam, Roar & Bukve, Oddbjørn (red.) (2004): <i>Det regionalpolitiske regimeskiftet - tilfellet Noreg</i> . Trondheim: Tapir akademisk forlag.	Kap. 1, 17 28 sider
Bell, David & Jayne, Mark (2006): Conceptualizing small cities. I: Bell, David & Jayne, Mark (red.): <i>Small Cities: Urban experience beyond the metropolis</i> . Abingdon: Routledge.	18 sider
Bergsli, Heidi (2005): Entreprenørpolitikk og byutvikling: Byutvikling og globale trender. I: Aspen, Jonny (red.) <i>By og byliv i endring: Studier av byrom og handlingsrom i Oslo</i> . Oslo: Scandinavian Academic Press.	32 sider
Bianchini, Franco & Parkinson, Michael (red.) (1993): <i>Cultural policy and urban regeneration: The West European experience</i> . Manchester: Manchester University Press.	Kap. 1, 10 35 sider
Evans, Graeme (2001): <i>Cultural Planning: An urban renaissance?</i> London: Routledge.	Kap. 9 24 sider
Florida, Richard (2002): <i>The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life</i> . New York: Basic Books.	Kap. 1 17 sider
Healey, Patsy (2006): <i>Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies</i> . Basingstoke: Palgrave Macmillan.	Kap. 1-2, 5, 7-8, 10 168 sider
Hermelin, Brita (2008): Kultur som regional utviklingsfaktor. I: Anderson, Frida, et al. (red.): <i>Regionalpolitikens geografi: Regional tilvæxt i teori og praktik</i> . Studentlitteratur.	22 sider
Lorentzen, Anne (2009): Cities in the Experience Economy. <i>European Planning Studies</i> . Vol. 17, № 6, 829-845.	17 sider

Den skapende byen Vadsø?

Mangset, Per (2009): Fortellinger om kulturelt entreprenørskap. I: Mangset, Per & Røyseng, Sigrid (red.): <i>Kulturelt entreprenørskap</i> . Bergen: Fagbokforlaget.	36 sider
Stevenson, Deborah (2004): "Civic Gold" Rush: Cultural planning and the politics of the Third Way. <i>International Journal of Cultural Policy</i> . Vol. 10, № 1, 119-131.	13 sider
Therkildsen, Hans Petter, <i>et al.</i> (2009): The Experience Economy and the Transformation of Urban Governance and Planning. <i>European Planning Studies</i> . Vol. 17, № 6, 925-941.	17 sider
Vatne, Eirik (2005): Kunnskapssamfunnet og storbyenes rolle som arena for økonomisk utvikling. I: Vatne, Eirik (red.) <i>Storbyene i kunnskapsøkonomien: Arena for kunnskapsdeling og nyskaping</i> . Oslo: Scandinavian Academic Press.	33 sider
Zukin, Sharon (1995): <i>The Cultures of Cities</i> Cambridge: Blackwell Publishers.	36 sider
	496 sider

UNIVERSITETET I TROMSØ UiT

